

**ΑΝΟΙΚΤΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΥΠΡΟΥ**

**ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΜΑΣΤΕΡ

ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΙΟΝΤΟΣ - ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

ΟΝΟΜΑ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ

ΕΙΡΗΝΗ ΑΓΓΕΛΗ

ΟΝΟΜΑ ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΑ ΚΑΘΗΓΗΤΗ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΑΣΣΙΩΤΗΣ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ, ΙΟΥΝΙΟΣ, 2017

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
Διοίκηση Επιχειρήσεων

Μεταπτυχιακή Διατριβή

Εκσυγχρονισμός του Τουριστικού Προϊόντος - Προοπτικές

Ειρήνη Αγγελή

Επιβλέπων Καθηγητής
Ανδρέας Ασιώτης

Ιούνιος 2017

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών

Διοίκηση Επιχειρήσεων

Μεταπτυχιακή Διατριβή

Εκσυγχρονισμός του Τουριστικού Προϊόντος – Προοπτικές

Ειρήνη Αγγελή

**Επιβλέπων Καθηγητής
Ανδρέας Ασιώτης**

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή υποβλήθηκε προς μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων για απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στη Διοίκηση Επιχειρήσεων από τη Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Ιούνιος 2017

ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ

Περίληψη

Σήμερα, στις δύσκολες μέρες που διανύουν όλες οι περιοχές και πόλεις παγκοσμίως, με φλέγων θέμα αυτό της οικονομικής κρίσης, χώρες και νησιά κατασκευάζουν την ταυτότητα τους και δημιουργούν την εικόνα τους ξανά, σε μια προσπάθεια να γίνουν πιο ελκυστικά, και επομένως ανταγωνιστικά, αυξάνοντας έτσι το μερίδιο τους στην παγκόσμια αγορά για να ενδυναμώσουν την οικονομία τους. Για να ικανοποιήσουν αυτούς τους στόχους, οι τουριστικοί προορισμοί έχουν εφαρμόσει συγκεκριμένες ανταγωνιστικές πολιτικές, μέσω της έρευνας αγοράς, και στρατηγικών πλάνων προκειμένου να προσελκύσουν την δυνητική αγορά – στόχο (δηλαδή νέους επενδυτές, τουρίστες, νέους κατοίκους και εξειδικευμένες ομάδες πληθυσμού). Δημιουργώντας μια ελκυστική επενδυτική εικόνα ή ένα πολιτισμικό και τουριστικό προορισμό, συνιστούν ένα εξαιρετικά σημαντικό μέρος, που βοηθά στην οικονομική αναγέννηση. Η Κύπρος ως ανταγωνιστικός τουριστικός προορισμός, αποσκοπεί στον εκσυγχρονισμό και στην τουριστική ανάπτυξη έτσι ώστε να αναδείξει τις προοπτικές που θα προκύψουν. Στο θεωρητικό μέρος, θα ορίζονται οι βασικές έννοιες. Συνεχίζει η μεταπτυχιακή διατριβή με την διαχρονική πορεία του τομέα του τουρισμού γενικότερα αλλά και στην Κυπριακή οικονομία με βάση τα δεδομένα που συλλέχθηκαν, και μια λεπτομερή ανάλυση για τον τουρισμό και την σημασία του. Προχωρώντας παρά πέρα, γίνεται μια παρουσίαση για την Κύπρο εφ' όλης της ύλης και των αποτελεσμάτων όπου μας οδήγησαν στα συμπεράσματα της εργασίας που προέκυψαν από την επεξεργασία των πληροφοριών.

Summary

In today's times, during the difficult circumstances that all regions and towns are facing worldwide, especially the crucial matter of the financial crisis, countries and islands are reconstructing their identity and re-creating their image in an attempt to be more attractive thus, more competitive as to increase their proportion of the worldwide market in order to strengthen their economy. In order to achieve their goals, tourist resorts have implemented specific competitive policies, through market research and strategical plans as to attract the potential market - aim (new investors, tourists, new residents and specific groups of population). By creating an attractive investment image or a cultural and touristic destination, an extremely important place is introduced, which will aid the renaissance of the economy. Cyprus, being a competitive holiday destination, aims for the modernization and touristic development in order to highlight the prospects that will emerge. In the theoretical part the basic terms will be addressed. The survey continues throughout the time path of the sector of tourism in general but also of the Cypriot economy based not only on the data which was collected and a detailed analysis of tourism and its importance, but also the threats it underlies. To continue with, there will be a presentation of the background of Cyprus as well as the results which led us to the conclusions of this assignment which arose from the processing of information.

Ευχαριστίες

"Στην ζωή βασικά ψάχνουμε κάποιον που θα μας αναγκάσει να κάνουμε αυτό που μπορούμε" – Ralph Waldo Emerson.

Ευχαριστίες θέλω να εκφράσω στον καθηγητή μου τον Δρ. Ανδρέα Ασσιώτη για την πολύτιμη στήριξη του, την βοήθεια του, την συνεχή καθοδήγηση του και την αμέριστη κατανόηση που μου έδειξε όλο αυτό το διάστημα. Η επιμονή του ήταν αυτή που μου έδωσε δύναμη για να ολοκληρώσω την μεταπτυχιακή μου διατριβή.

Ευχαριστώ επίσης την οικογένεια μου, τους φίλους και συνεργάτες μου, τους δικούς μου ανθρώπους που αν και μακριά με τον τρόπο τους συνέβαλαν στην ολοκλήρωση της μεταπτυχιακής μου διατριβής.

Στις δύο μου γιαγιάδες

Περιεχόμενα

1	Εισαγωγή	
	Error! Bookmark not defined.	
2	Ανασκόπηση βιβλιογραφίας	
	Error! Bookmark not defined.	
3	Θεωρητικό υπόβαθρο	8
3.1	Τουρισμός	8
3.1.1	Μαζικός και Εναλλακτικός Τουρισμός	9
3.2	Τουριστικός Προορισμός	11
3.3	Τουριστική Ανάπτυξη και Προοπτικές	11
3.3.1	Θεωρία της Ελεύθερης οικονομίας	13
3.3.2	Θεωρία της Διάδοσης	13
3.3.3	Θεωρία του Εκσυγχρονισμού	13
3.3.4	Θεωρία της Εξάρτησης	15
3.3.5	Αειφόρος Ανάπτυξη	15
3.4	Τουριστικό Προϊόν	16
3.4.1	Κατανάλωση Τουριστικών Προϊόντων	17
3.5	Η Εξελικτική Πορεία του Τουρισμού Διεθνώς	17
3.6	Η Εξελικτική Πορεία του Τουρισμού της Κύπρου	21
4	Μεθοδολογία έρευνας	24
4.1	Σκοπός	24

4.2	Σχεδιασμός της μελέτης	25
4.3	Το δείγμα της μελέτης	25
4.4	Εργαλείο συλλογής	25
4.5	Εγκυρότητα και Αξιοπιστία	26
4.6	Δεδοντολογικά Θέματα	26
4.7	Διαδικασία συλλογής δεδομένων	27
4.8	Στατιστική Ανάλυση	27
5	Ανάλυση αποτελεσμάτων	28
5.1	Ο τουρισμός της Κύπρου κατά το 2016	28
5.2	Ταξιδιώτες	29
5.3	Επισκέπτες	31
5.4	Ημερίσιοι Επισκέπτες	33
5.5	Περιηγητές	37
5.6	Έσοδα από τον Τουρισμό	39
5.6.1	Κατά κεφαλή Δαπάνη	41
5.6.2	Ημερίσια Δαπάνη	42
5.7	Τουριστικά Καταλύματα	44
6	Συμπεράσματα	47
6.1	Συμπεράσματα	47
6.1.1	Πρόταση 1 : Καζίνο	51
6.1.2	Πρόταση 2 : Από το "All Inclusive" στο "Destination Pafos"	52
6.1.3	Πρόταση 3 : Υπηρεσίες Αεροδρομίων	54

6.1.4 Πρόταση 4 : Θεματικό Πάρκο με θεματικό άξονα το Κυνήγι	55
7 Επίλογος	57
7.1. Επίλογος	57
Βιβλιογραφία	59

Κεφάλαιο 1

Εισαγωγή

Υπάρχουν πάμπολλοι ορισμοί που ερμηνεύουν την έννοια του τουρισμού. Το κοινό υπόβαθρο που έχουν όλοι δεν είναι άλλο από τον χαρακτηρισμό που του δίνουν, ως η δραστηριότητα που συνδέεται άμεσα με την τάση που έχουν οι άνθρωποι για ψυχαγωγία, επικοινωνία και νέες εμπειρίες μέσα από κάποιον τουριστικό προορισμό. Η σημασία της τουριστικής βιομηχανίας για την οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη για τα περισσότερα ανεπτυγμένα κράτη είναι γνωστή. Σύμφωνα με την Μονάδα Οικονομικών Ερευνών του Πανεπιστημίου Κύπρου, ο τουρισμός κατέχει το 7% στο ΑΕΠ της οικονομίας και τον καθιστά ένα από τις πέντε μεγαλύτερες βιομηχανίες. Στη μεταπτυχιακή διατριβή αυτή καλούμαστε να μελετήσουμε τον εκσυγχρονισμό του τουριστικού προϊόντος και τις προοπτικές που υπάρχουν αφού μια εξελιγμένη τουριστική βιομηχανία θα ήταν εξαιρετικά σημαντική για την ανάπτυξη της Κυπριακής οικονομίας. Για να είναι σε θέση λοιπόν ο τουριστικός τομέας να έχει ακμάζουσα πορεία θα πρέπει να γίνει πιο ανταγωνιστικός προκειμένου να καταφέρει να αντιμετωπίσει τόσο τις χώρες της Μεσογείου όσο και νέες αγορές τουρισμού που αναπτύσσονται με γρήγορους ρυθμούς σε Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη.

Η σχετική διεθνής εμπειρία στην προσέγγιση και επίλυση του προβλήματος συνοψίζεται μέσα από την ανάλυση που έγινε. Σε πολλές περιπτώσεις η βασική πηγή διαφορών στο μέγεθος του τουριστικού τομέα είναι το μέγεθος των επενδύσεων και του εργατικού δυναμικού. Μέσα από την ανάλυση που έγινε από την Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου προέκυψε πως την τουριστική ανάπτυξη ενισχύει η ποιότητα των υπηρεσιών και οι δαπάνες των κρατών για ασφάλεια, οι υποδομές, η κουλτούρα, η καλή

ποιότητα του περιβάλλοντος και η παραγωγικότητα που ποικίλει μεταξύ των χωρών και έχει ιδιαίτερη συμβολή στην τουριστική ανάπτυξη.

Αναμφισβήτητα η ανάγκη για εκσυγχρονισμό την συγκεκριμένη στιγμή είναι πολύ περισσότερο σημαντική από οποιανδήποτε άλλη χρονική περίοδο. Σκοπός της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής είναι να βρούμε τις προοπτικές έτσι ώστε να εξελιχθεί η Κύπρος σαν προορισμός, γιατί εν μέσω οικονομικής κρίσης, τρομοκρατικών επιθέσεων, Brexit, αλλαγή πλανητάρχη, μετανάστευσης, αστάθειας και γεωπολιτικών εντάσεων παρατηρείται μια ραγδαία αύξηση του τουρισμού. Σύμφωνα με τις τελευταίες ανακοινώσεις της Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, οι αφίξεις για τον Ιανουάριο του 2017 ανήλθαν σε 62.611 σε σύγκριση με το 48.607 του Ιανουαρίου του 2016, σημειώνοντας αύξηση του 28,8%.

Με την εξέλιξη που έχουν τα μέσα μεταφοράς καθώς και το υψηλό βιοτικό επίπεδο, έχουν δημιουργήσει την επιθυμία στο άτομο για μετακίνηση. Έτσι στο πρώτο κεφάλαιο, μέσα από την εισαγωγή βλέπουμε την αύξηση του τουρισμού λόγω των διαφόρων μέσων για μετακίνηση και πως τα κόστη μεταφοράς έχουν χαμηλώσει, η κάθε χώρα φροντίζει να προωθήσει το τουριστικό προϊόν με τέτοιο στρατηγικό μάρκετινγκ που να μπορέσει να προσελκύσει όσους περισσότερους τουρίστες μπορεί. Το πιο σημαντικό και ενδιαφέρον συμπέρασμα της μεταπτυχιακής διατριβής είναι σε πιο σημείο βρίσκεται ο τουρισμός της Κύπρου, και μέσα από ποιες προοπτικές μπορεί να εκσυγχρονιστεί.

Για την ολοκλήρωση της μεταπτυχιακής διατριβής πραγματοποιήθηκε βιβλιογραφική και αρθρογραφική ανασκόπηση. Συγκεντρώθηκαν, τα δεδομένα του δεύτερου κεφαλαίου, ήταν από διάφορους έγκυρους και ευρέως αναγνωρισμένους οίκους αξιολόγησης. Οι περιορισμοί που είχε η συγκεκριμένη μεταπτυχιακή διατριβή ήταν κυρίως στην συλλογή των δεδομένων. Για να μπορέσουμε να καταλήξουμε σε στοιχεία που αφορούσαν τον τουρισμό έπρεπε να βασιστούμε σε δευτερογενής πηγές. Ακολούθησε ανάλυση, επεξεργασία των δεδομένων για το διεθνή και εγχώριο τουρισμό. Έπρεπε να ελεγχθούν οι δείκτες για να παρατηρήσουμε πως εξελίχτην μέχρι σήμερα και πως θα πετύχει να γίνει ανταγωνιστική η Κύπρος για να επιτευχθεί άνθιση στην οικονομία του νησιού.

Το τρίτο μέρος θα αρχίσει με θεωρία και ορισμούς. Θα αναφερθούμε σε διεθνή επίπεδο για την πορεία του τουρισμού, και του τουρισμού της Κύπρου, την τουριστική κίνηση, τις αφίξεις, την πληρότητα τουριστικών καταλυμάτων, τα έσοδα - κατά κεφαλή δαπάνη, τα θετικά και τα αρνητικά του τουρισμού και τι προβλέπεται για το μέλλον του τουρισμού της Κύπρου.

Σε γενικότερο επίπεδο η μεθοδολογία έγινε μέσα από μια ανασκόπηση του διεθνούς τουρισμού. Στο τέταρτο κεφάλαιο, την τελευταία εικοσαετία η μεγάλη ανάπτυξη που παρουσίασε ο τουρισμός είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο. Τον 19^ο αιώνα κάνουν την εμφάνιση τους ο σιδηρόδρομος και η ναυπήγηση του ατμόπλοιου και έτσι γεννιέται η ανάγκη για οργανωμένη μετακίνηση δίνοντας έναυσμα στον Τόμας Κουκ το 1841 να ανοίξει το πρώτο πρακτορείο στην Αγγλία. Ο τουρισμός καθίστατε καταναλωτικό αγαθό. Τον 20^ο αιώνα ανθίζει ο οργανωμένος τουρισμός στην Ευρώπη ενώ κάνουν την εμφάνιση τους το αυτοκίνητο και το αεροπλάνο. Έτσι λοιπόν οι τουριστικοί προορισμοί όλο και πληθαίνουν και δημιουργείται η ανάγκη για διαφοροποίηση.

Αναλύοντας στο πέμπτο κεφάλαιο τα αποτελέσματα, η ραγδαία τουριστική ανάπτυξη παγκοσμίως, προκύπτει, από το 1950 όπου η παγκόσμια τουριστική κίνηση ήταν μόλις περίπου 20 εκ., το 1985 έφτασε τα 326 εκ. και το 1996 σχεδόν τα 595 εκ.. Η παγκόσμια τουριστική δαπάνη ήταν περίπου 117 δισεκατομμύρια δολάρια το 1985 και ανήλθε σε 425 δισεκατομμύρια το 1996. Σήμερα ο τουρισμός είναι το τρίτο κατά σειρά μεγαλύτερο εξαγωγικό προϊόν σε παγκόσμια κλίμακα, μετά τα πετρελαιοειδή και τα μηχανοκίνητα οχήματα. Μέσα από έρευνες της Στατιστικής Υπηρεσίας Κύπρου πάνω από 3 εκ. ανθρώπων επέλεξαν να επισκεφθούν την Κύπρο το 2017, ξεπερνώντας κάθε ρεκόρ στην ιστορία της Κύπρου. Τα στοιχεία αυτά μπορούσαν να συλλεχθούν μόνο μέσα από δευτερογενείς πηγές, έρευνες και μελέτες που έγιναν κατά το πέρασμα όλων αυτών των ετών μέχρι και σήμερα.

Κλείνοντας, στο έκτο κεφάλαιο είναι τα συμπεράσματα που θα απαντούν για την αναγκαιότητα του εκσυγχρονισμού του τουριστικού προϊόντος και τέλος, ο επίλογος, απαριθμώντας τις πιο βασικές επιλογές που θα ακολουθηθούν για τουριστική ανάπτυξη και σχεδιασμό των προοπτικών του νησιού για μεγιστοποίηση του τουριστικού προϊόντος της Κύπρου δίνοντας ώθηση για μελλοντική έρευνα.

Κεφάλαιο 2

Ανασκόπηση Βιβλιογραφίας

Ο τουρισμός είναι απαραίτητος και ο ρόλος του καθοριστικός για τις οικονομίες πολλών κυβερνήσεων. Ο τουρισμός ως μέσο για τη βελτίωση της ποιότητας της ζωή των λαών και ως ζωτική δύναμη για την ειρήνη και διεθνή κατανόηση, συμβάλει στην δημιουργία ευαισθητοποίησης σχετικά με τη σημασία του τουρισμού μεταξύ των λαών, την προστασία και βελτίωση των τουριστικών πόρων ως μέρος της κληρονομιάς της ανθρωπότητας, έχοντας σκοπό να οδηγήσει σε μια πιο δίκαιη και ισότιμη διεθνή οικονομική τάξη (Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού, 1989). Ο ζωτικής σημασίας για την οικονομία ρόλος του τουρισμού οδήγησε πολλούς επιστήμονες και ερευνητές να ασχοληθούν και έτσι σήμερα υπάρχει στην βιβλιογραφία πληθώρα άρθρων, ερευνών και βιβλίων που ασχολούνται με τον τουρισμό σε ένα ευρύ φάσμα από διαφορετικές προσεγγίσεις και πτυχές.

Σε ένα επιστημονικό άρθρο του, το EY Building a Better Working World (2015) εξετάζει πως ο τομέας του τουρισμού αποτελεί βασική συνιστώσα της οικονομικής ανάπτυξης της Κύπρου, με τα έσοδα από τον τουρισμό να συμβάλλουν σημαντικά στο ΑΕΠ της χώρας. Οι αφίξεις τουριστών στην Κύπρο αυξήθηκαν κατά την περίοδο από το 2010 έως το 2012, αλλά μειώθηκαν κατά την περίοδο 2013-2014 και παρέμειναν σημαντικά μειωμένα σε σχέση με τα υψηλά επίπεδα του 2001. Η Κύπρος από τα πρόθυρα της οικονομικής ύφεσης που εξέρχεται το 2015, το ΑΕΠ κατέγραψε οριακή αύξηση κατά τα δύο πρώτα τρίμηνα του 2015. Σύμφωνα με πληροφορίες του Παγκόσμιου Συμβουλίου Τουρισμού και Ταξιδιών, όπου εξέδωσε θετική πρόβλεψη για τις προοπτικές της τουριστική βιομηχανίας της Κύπρου σε σχέση με την άμεση και συνολική συνεισφορά σε ΑΕΠ, απασχόληση, εξαγωγές των επισκεπτών και επενδύσεις. Οι αφίξεις των

τουριστών αυξήθηκαν σε ετήσια βάση, παρά τις αρνητικές οικονομικές εξελίξεις στη Ρωσία μετά την απότομη πτώση των τιμών του πετρελαίου, του φυσικού αερίου και την απότομη υποτίμηση του ρουβλίου. Οι κυριότερες αφίξεις τουριστών στην Κύπρο είναι από μεγάλες τουριστικές αγορές, όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Γερμανία και την Ρωσία. Το άρθρο αυτό εξετάζει τις αφίξεις των τουριστών, ποιες περιοχές της Κύπρου έχουν ιδιαίτερη ζήτηση, τα all inclusive resort, τα αναπτυξιακά έργα καθώς και το θέμα του καζίνο. Στις 9 Ιουλίου 2015, η Βουλή των Αντιπροσώπων ψήφισε ένα νόμο που διέπει τη δημιουργία, τη λειτουργία, την εποπτεία και τον έλεγχο ενός ολοκληρωμένου θέρετρου καζίνο στην Κύπρο, μια εξέλιξη που αναμένεται να επιφέρει 500.000 αφίξεις τουριστών.

Στις μέρες που διανύουμε ο τουρισμός είναι μια διαδεδομένη πλέον δραστηριότητα στον αναπτυγμένο κόσμο, κατέχει κυρίαρχη θέση στην οικονομία για αναπτυγμένα και αναπτυσσόμενα κράτη, όπως συμβαίνει και με την Κυπριακή οικονομία άλλωστε, και προβλέπει προοπτικές ανάπτυξης των υποανάπτυκτων περιοχών. Την εικοσαετία που πέρασε η εξέλιξη της τεχνολογίας στις μεταφορές και στις επικοινωνίες, η επιθυμία για επενδύσεις, η αύξηση του βιοτικού επιπέδου των ατόμων, η αναζήτηση για ξεκούραση και η δυνατότητα ελεύθερου χρόνου έχουν οδηγήσει στην αύξηση της ζήτησης για διακοπές και αναψυχή (Ανδριώτης, 2005). Για αυτούς τους λόγους δημιουργείτε η ανάγκη για τουριστική ανάπτυξη και σχεδιασμό και έτσι οι συγγράφονται αρκετά εγχειρίδια.

Άλλη έρευνα που διεξήχθη (World Travel & Tourism Council, 2016), για την Κύπρο φανερώνει πως η οικονομία της στηρίζεται κυρίως στις υπηρεσίες τουρισμού, ναυτιλιακών και χρηματοοικονομικών. Ο τουρισμός είναι απαραίτητο συστατικό για την οικονομία αφού σχετίζεται άμεσα με το ΑΕΠ, την καταπολέμηση της ανεργίας και τις επενδύσεις. Η συνολική συνεισφορά του τουρισμού στο ΑΕΠ ήταν 3,364.9εκ. για το 2015 δηλαδή 19,3% του ΑΕΠ και αναμενόταν να αυξηθεί κατά 4,4% σε 3,511.7εκ. για το 2016 δηλαδή 19,9% του ΑΕΠ. Προβλέπεται να αυξηθεί κατά 3,6% ετησίως σε 4,996.5εκ. για το 2026 δηλαδή 22,9% του ΑΕΠ. Η συνολική συνεισφορά του Τουρισμού στην απασχόληση ήταν 73.500 θέσεις εργασίας το 2015 (20,1% της συνολικής απασχόλησης). Αυτό προβλεπόταν να αυξηθεί κατά 3,0% το 2016 σε 75.500 θέσεις εργασίας (20,5% της συνολικής απασχόλησης). Με το 2026, ο τουρισμός αναμένεται να υποστηρίξει 94.000 θέσεις εργασίας (22,9% της συνολικής απασχόλησης), μια αύξηση

της τάξης του 2,2% ετησίως κατά την περίοδο. Τα χρήματα που δαπανώνται από τους επισκέπτες σε μια χώρα είναι ένα βασικό συστατικό της άμεσης συμβολής του τουρισμού. Το 2016, η χώρα αναμενόταν να προσελκύσει 2.733.000 διεθνείς τουριστικές αφίξεις ενώ από το 2026, οι διεθνείς αφίξεις τουριστών αναμένεται να είναι συνολικά 3.673.000, δημιουργώντας δαπάνες του 3,341.5εκ. δηλαδή μια αύξηση της τάξης του 3,6% ετησίως. Το Παγκόσμιο Συμβούλιο Ταξιδιών και Τουρισμού ανάμενε να έχει προσελκύσει επενδύσεις κεφαλαίου 273.7εκ. το 2015. Αυτό θα οδηγούσε σε αύξηση κατά 5,3% το 2016, και κατά 2,9% ετησίως τα επόμενα δέκα χρόνια για 384.6εκ. το 2026, ενώ το σύνολο των εθνικών επενδύσεων θα μειωθεί από 14,1% το 2016 στο 13,3% το 2026.

Σε άλλη έρευνα (Boukas, N., & Ziakas, V., 2015) προσεγγίζεται το θέμα της πολιτικής του τουρισμού και της ευημερίας των κατοίκων της Κύπρου. Πιο συγκεκριμένα αναλύουν τις ευκαιρίες και τις προκλήσεις για την ανάπτυξη με "inside - out" προσέγγιση διαχείρισης προορισμών. Διερευνούν πως η Κύπρος μπορεί να αυξήσει την ανταγωνιστικότητα της και με ποιο τρόπο θα διασφαλίσει την ευημερία των κατοίκων, αφού θεωρούν πως η τοπική ευημερία είναι απαραίτητη. Προτείνουν μια στρατηγική όπου η Κύπρος θα εκσυγχρονιστεί αλλά με το είδος της ανάπτυξης που οι κάτοικοι του νησιού επιθυμούν για βελτίωση της ποιότητας ζωής τους, για ενίσχυση την κοινωνικής και πολιτιστικής αναζωογόνησης του νησιού.

Ο ρόλος του τουρισμού ως παράγοντας ανάπτυξης στα μικρά νησιωτικά κράτη είναι σχεδόν καθολικός. Πράγματι, για αυτά ο τουρισμός έχει κυρίαρχο ρόλο στον οικονομικό τομέα και είναι η κύρια πηγή απασχόλησης, κερδών και συναλλάγματος. Ωστόσο, πολλοί σχολιαστές υποδηλώνουν ότι ο τουρισμός αποτελεί χαρακτηριστικό της εξάρτησης, μια κατάσταση που, σύμφωνα με τη θεωρία της ανάπτυξης, περιορίζει την ανάπτυξη. Ως αποτέλεσμα, η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη θεωρείται ευρέως ως λύση στο πρόβλημα του νησιωτικού τουρισμού. Ωστόσο, ο Sharpley (2003) στο άρθρο του υποστηρίζει ότι αυτό δεν συμβαίνει απαραίτητα. Με βάση μια μελέτη περίπτωσης για την Κύπρο, αποδεικνύει ότι, παρά την εγγενή του εξάρτηση, ο τουρισμός έχει αποδειχθεί αποτελεσματικό μέσο ανάπτυξης. Αναφέρει πως η ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού αποτελεί έναν εκσυγχρονιστικό πόλο ανάπτυξης που συνέβαλε στην αξιοσημείωτη κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη του νησιού από τα μέσα της δεκαετίας του 1970 και σχολιάζει πως η σημερινή πολιτική προώθησης τουρισμού δεν είναι

απλώς ακατάλληλη αλλά μπορεί στην πραγματικότητα να εμποδίσει την περαιτέρω ανάπτυξη της Κύπρου.

Η ανασκόπηση της βιβλιογραφίας σε συνδυασμένοι με την ενασχόληση μας για τουριστική ανάπτυξη έδειξε ότι η μεταπτυχιακή διατριβή έχει τη σπουδαιότητα της, κυρίως εν μέσω οικονομικής κρίσης επειδή παρουσιάζεται η ανάγκη αφενός μεν για μια διατριβή που θα φανερώνει τα προβλήματα που υπάρχουν στο νησί σε ότι αφορά την Κυπριακή οικονομία και αφετέρου για να αναδείξει πόσο σημαντικός είναι ο εκσυγχρονισμό του τουριστικού προϊόντος και ποιες προοπτικές υπάρχουν.

Κεφάλαιο 3

Θεωρητικό υπόβαθρο

3.1 Τουρισμός

Ο τουρισμός ίσως είναι η μεγαλύτερη βιομηχανία στον κόσμο και παρόλα τα προβλήματα που μπορεί να προκύψουν, προβλέπεται να αυξάνεται συνεχώς, και την επίδραση του στην οικονομία την αναγνωρίζουν οι κυβερνήσεις όλου του κόσμου. Ο τουρισμός έχοντας μεγάλες κλίμακες δραστηριοτήτων κρύβει θετικές αλλά και αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομία, στο περιβάλλον, στην κοινωνία ή στον πολιτισμό των τουριστικών προορισμών. Η διακήρυξη της Χάγης, χαρακτηρίζει τον τουρισμό ως μια νέα μορφή "επανάστασης" σύμφωνα με την ανακοίνωση του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού το 1989.

Περισσότερη σαφήνεια και πληρότητα στην σημειολογική σημασία της λέξης τουρισμός δίνεται από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού όπου τον χαρακτηρίζει ως μια σειρά από δραστηριότητες. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού, η λέξη τουρισμός αποτελείται από δραστηριότητες των ανθρώπων που ταξιδεύουν και διαμένουν σε μέρη διαφορετικά από το σύνηθες περιβάλλον τους, για λόγους αναψυχής, αποφυγής προβλημάτων της καθημερινότητας και για άσκηση επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, για χρονικό διάστημα που δεν ξεπερνά τον ένα χρόνο. Ο τουρισμός γενικότερα είναι ένας συνδυασμός δραστηριοτήτων, υπηρεσιών και βιομηχανιών, όπως μεταφορικών μέσων, χώροι διαμονής, χώροι ψυχαγωγίας, χώροι αθλητισμού, εστιατόρια, εμπορικά μαγαζιά και πληθώρας άλλων δραστηριοτήτων που προσφέρουν μια ταξιδιωτική εμπειρία, συμβάλλοντας παράλληλα στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου

του πληθυσμού, στη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης, στην αύξηση των επενδύσεων και στην μεγέθυνση της οικονομίας.

Σύμφωνα με τον Κωνσταντίνο Ανδριώτη (2005), υπάρχουν δύο προϋποθέσεις για την ανάπτυξη ενός τουρισμού, οι "απαραίτητες" και οι "επιβεβλημένες". Απαραίτητες καλούνται όσες αφορούν του παράγοντες αυτούς που κάνουν τους ανθρώπους να επισκεφτούν ένα τουριστικό προορισμό (η πλούσια φυσική και πολιτιστική κληρονομία καταφέρνει να προσελκύσει τουρίστες), ενώ δεν είναι όμως ικανές να περάσουν από την πιθανότητα για ανάπτυξη στην υλοποίηση. Στερούνται από τις επιβεβλημένες προϋποθέσεις, γιατί δεν υπάρχει η θέληση για ανάπτυξη του τουριστικού τομέα οπότε δεν γίνονται επενδύσεις σε υποδομές, μεταφορά, διανομή, σίτιση ή ψυχαγωγία.

3.1.1 Μαζικός και Εναλλακτικός Τουρισμός

Ο μαζικός τουρισμός και ο εναλλακτικός μπορούν να θεωρηθούν ως "πολιτικά αντίθετες" έννοιες με τον μαζικό να είναι ο κακός και ο τον εναλλακτικό ως ο καλός (Ανδριώτης, 2005). Μέσα από την βιβλιογραφία προκύπτουν πως αρνητικές επιπτώσεις για την τουριστική ανάπτυξη είναι η συνέπεια του μαζικού τουρισμού αφού για να καλύψουν τον μεγάλο αριθμό τουριστών αναγκάζονται να προβούν σε επενδύσεις μεγάλης κλίμακας με λιγότερη ένταξη των κατοίκων στην αναπτυξιακή διαδικασία.

Ο μαζικός τουρισμός ήταν προνόμιο λίγων και συνήθως των πλουσίων και των ταξιδιωτών. Πιο συγκεκριμένα άρχισε να κάνει την εμφάνιση του μετά την Βιομηχανική Επανάσταση με την μεγάλη άνοδο των εισοδημάτων. Μια ιδέα λοιπόν που κάνει την εμφάνιση της και ολοένα και περισσότεροι οργανώνονται για ταξίδι πολιτιστικού και ψυχαγωγικού χαρακτήρα. Στις μέρες μας ο μαζικός τουρισμός, απευκταίος. Δημιουργεί αρνητικές επιπτώσεις στους τουριστικούς προορισμούς αφού η τουριστική ανάπτυξη που δέχεται ένας προορισμός καθώς και η συμπεριφορά των τουριστών μπορεί να προκαλέσουν ζημιές και προβλήματα στους πλουτοπαραγωγικούς πόρους των περιοχών που πηγαίνουν.

Ο εναλλακτικός τουρισμός είναι ειδικές μορφές τουρισμού, μια νέα φιλική προς το περιβάλλον μορφή τουρισμού. Ο τουρισμός είναι πιο ενεργητικός και συμβάλλει στην προστασία του περιβάλλοντος. Οι δραστηριότητες ενός εναλλακτικού τουρίστα έχουν

σαν κίνητρο έναν αλλιώτικο τρόπο διακοπών που θα συνδυάσει προστασία τοπικής κουλτούρας φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος απαλλαγμένος από τις υπηρεσίες του μαζικού τουρισμού.

Ο Ανδριώτης (2005), αναφέρει τα διαφορετικά χαρακτηριστικά ανάμεσα στον μαζικό και τον εναλλακτικό τουρισμό σε θέματα όπως οι γενικές έννοιες, οι στρατηγικές, η λογική των τουριστών και οι διαθέσεις τους κάνοντας εμφανή την προτίμηση του στην εναλλακτική μορφή τουρισμού. Στην ανάλυση του αναφέρει πως ο μαζικός τουρισμός σε γενικές έννοιες είναι επιθετικός και αναπτύσσεται ορμητικά και ανεξέλεγκτα, ελέγχεται από εξωτερικούς παράγοντες μικρής αντοχής και ευαίσθητος στην τιμή. Σε ότι αφορά τις τουριστικές αναπτυξιακές στρατηγικές ο μαζικός τουρισμός κάθε περιοχής δραστηριοποιείται για το προσωπικό της όφελος χωρίς ουσιαστική μελέτη και η ανάπτυξη γίνεται χωρίς σχεδιασμό. Οι εξωγενείς παράγοντες που αναλαμβάνουν την τουριστική ανάπτυξη χρησιμοποιούν το διαθέσιμο εργατικό δυναμικό (ντόπιους και αλλοδαπούς) σε μια προσπάθεια σε όλες τις περιοχές να κτίζονται πολλά τυχαία και διάσπαρτα οικοδομήματα με αστική αρχιτεκτονική σε βάρος της ιδιαίτερης αξίας των τοποθεσιών απαλλαγμένοι από κάθε φυσικό φραγμό. Σε ότι αφορά το πλαίσιο πολιτικής ο μαζικός τουρισμός εξασφαλίζει συγκεντρωτικές αφίξεις, θεωρεί τον τουρισμό ως οικονομική πανάκεια ενώ εργοδότη προσωπικό χωρίς ιδιαίτερες ικανότητες και γνώσεις. Οι διαθέσεις του τουρίστα είναι οι μαζικές και γρήγορες μετακινήσεις χωρίς ιδιαίτερο χρόνο και χωρίς προσχεδιασμένο δρομολόγιο. Είναι ένας τυποποιημένος τρόπος ζωής, τουρίστες παθητικοί χωρίς ευαισθησίες για τον προορισμό έχοντας την αίσθηση της ανωτερότητας, ιδιαίτερα θορυβώδης με ενδιαφέροντα μόνο το θέαμα και τις φωτογραφίες.

Από την άλλη ο εναλλακτικός τουρισμός σε γενικές έννοιες χαρακτηρίζεται από τον Ανδριώτη (2005), ως ο ήπιος τουρισμός. Μια μορφή που ελέγχεται από τους ντόπιους στοχαστική και συντονισμένη που αποσκοπεί σε μεγάλη αντοχή, προσηλωμένη στην αξία του τόπου, μια μορφή που είναι αναπτυσσόμενη. Οι τουριστικές αναπτυξιακές στρατηγικές που αφορούν τον εναλλακτικό τουρισμό προβλέπουν σχεδιασμό και οργάνωση πριν την ανάπτυξη. Υπάρχει ανάπτυξη σε συγκεκριμένες περιοχές όπου υπάρχει σεβασμός στο περιβάλλον και στις αξίες της κάθε τοποθεσία, ενώ με την αναστήλωση και συντήρηση των ήδη υπαρχών κτιρίων επιτυγχάνεται η διατήρηση του εδάφους και ελευθερία του χώρου. Η ανάπτυξη γίνεται μόνο σε κατάλληλες περιοχές

όπου υπάρχει ντόπιος πληθυσμός. Στο πλαίσιο τουριστικής πολιτικής η μορφή αυτή εντάσσεται στις εναλλασσόμενες διακοπές και γίνεται ουσιαστική εκπαίδευση στα άτομα που εργάζονται σε υπεύθυνες θέσεις. Οι διαθέσεις που έχουν οι τουρίστες είναι πολύ διαφορετικές στον εναλλακτικό από ότι στον μαζικό τουρισμό. Οι τουρίστες αναζητούν μοναχικά ή με φίλους ταξίδια έχοντας να τους περιβάλλει αφθονία χρόνου δείχνοντας ξεχωριστό ενδιαφέρον για τον εγχώριο τρόπο ζωής του προορισμού που επισκέπτονται. Χαρακτηρίζονται από όρεξη και μάθηση, δραστήρια άτομα, με φινέτσα που δείχνουν σημασία στις στιγμές, τις αναμνήσεις και τα βιώματα που θα αποκομίσουν.

Τα τελευταία χρόνια εξαιτίας της ραγδαίας αύξησης του τουρισμού, του μαζικού κυρίως τουρισμού, πέρα από τις θετικές οικονομικές επιπτώσεις στα ποσοστά του ΑΕΠ, κάνουν την εμφάνιση τους μεγάλα προβλήματα. Οι καταστροφικές συνέπειες επηρεάζουν όχι μόνο το περιβάλλον αλλά και την κοινωνία και τον πολιτισμό. Για τον λόγο αυτό κάποιοι ερευνητές βλέπουμε να ωθούν τα κράτη προς την ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού. Αυτό όμως, όπως είναι φυσικό δεν είναι ομόφωνο αφού αρκετοί ισχυρίζονται πως ο μαζικός τουρισμός είναι ο τουρισμός που οδηγεί στην οικονομική άνθηση, άρα το συμβατικό θα πρέπει να γίνει πιο βιώσιμο (Ανδριώτης, 2005).

3.2 Τουριστικός Προορισμός

Τουριστικός προορισμός είναι ο τόπος για τον οποίο προορίζεται ένας ταξιδιώτης, ο τελικός σκοπός. Ο τουριστικός χώρος αποτελείται από τον χώρο προέλευσης, τον ενδιάμεσο χώρο διακίνησης και τον χώρο υποδομής των τουριστών. Μέσα από την βιβλιογραφία τουριστικός προορισμός σύμφωνα με πολλούς μελετητές, καλείται ως ο συνδυασμός προϊόντων και υπηρεσιών που είναι διαθέσιμοι σε μια περιοχή και μπορούν να προσελκύσουν επισκέπτες πέρα από τα χωρικά της όρια.

3.3 Τουριστική Ανάπτυξη και Προοπτικές

Κατά τον 18^{ον} αιώνα η τουριστική ζήτηση βλέπουμε να διαμορφώνεται σε συνδυασμό με την αύξηση του πληθυσμού και του πλούτου. Την περίοδο αυτή, δημιουργείται η ανάγκη για ανάπτυξη του τουρισμού. Ο τουρισμός διαχρονικά αποτέλεσε και συνεχίζει να αποτελεί για την Κυπριακή οικονομία το σημαντικότερο πυλώνα ανάπτυξης και

εισροής εσόδων. Τα έσοδα του τουρισμού το 2015 υπολογίζονται βάσει τα στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας της Κύπρου σε €2,112,1 εκ. σε σύγκριση με το 2014 με €2.023,4 εκ. σημειώνοντας αύξηση του 4,4% .

Ο σημασιολογικός όρος της ανάπτυξης του τουρισμού αναφέρει την διαδικασία αλλαγής. Οι βασικότερες προσεγγίσεις της τουριστικής ανάπτυξης περιλαμβάνουν την θεωρία της ελεύθερης οικονομίας, την θεωρία της διάδοσης, την θεωρία του εκσυγχρονισμού (η οποία εξετάζεται στην μεταπτυχιακή διατριβή), την θεωρία της εξάρτησης και την θεωρία της προσέγγισης της αειφόρου ανάπτυξης.

Πολλοί ερευνητές έχουν δώσει ερμηνεία και αναλύσεις για την ανάπτυξη όμως δεν κατάφεραν να δώσουν ένα ολοκληρωμένο αντικειμενικό ορισμό για τον λόγο ότι ο όρος είναι συνδεδεμένος με πληθώρα επιστημονικούς κλάδους, μερικοί από τους οποίους είναι η οικονομία, η κοινωνιολογία και η γεωγραφία), αφού καθένας δίνει αλλιώςτική διεπιστημονική προσέγγιση στην χρήση και την ανάλυση του. Ο Ανδριώτης (2005) στο βιβλίο του κάνει αναφορά στον Ingham, σχολιάζοντας πως η ανάπτυξη έχει διπλή φύση, τόσο ως διαδικασία όσο και ως στόχο.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού δηλώνει πως η ανάπτυξη του τουρισμού συνάδει με την ανάπτυξη εγκαταστάσεων, υποδομών, προστασίας και διατήρησης για τα αξιοθέατα καθώς και εκπαίδευσης των κατοίκων σχετικά με τις θετικές επιρροές του τουρισμού.

Η ανάπτυξη συχνά θεωρείται μια πολυδιάστατη διαδικασία που περιλαμβάνει όχι μόνο τους οικονομικούς, αλλά και τους κοινωνικούς, πολιτικούς, πολιτιστικούς και περιβαλλοντικούς παράγοντες. Είναι μια συνεχής και θετικά εκτιμημένη αλλαγή στο σύνολο της ανθρώπινης εμπειρίας. Ο τουρισμός είναι ευρέως δικαιολογημένος ως μέσο ανάπτυξης, όμως η έννοια και οι στόχοι της ανάπτυξης συχνά παραμένουν ασαφείς (Sharpley, 2003).

3.3.1 Θεωρία της Ελεύθερης Οικονομίας

Η θεωρία της ελεύθερης οικονομίας προτείνει πως το άριστο επίπεδο διαβίωσης για τους ντόπιους μιας τουριστικής περιοχής μπορεί να επιτευχθεί μέσω του ελάχιστου κρατικού παρεμβατισμού, από καθοριστικές αποφάσεις των μεμονωμένων επιχειρηματιών καθώς η παραγωγική διαδικασία και η ανταλλαγή των αγαθών μπορεί

να υποκινηθεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Σύμφωνα με τον Ανδριώτη (2005), μια τέτοια ελευθερία επιτρέπει συσσώρευση πλούτου και προνομίων σε συγκεκριμένα άτομα, καταδικάζοντας σημαντικό αριθμό ντόπιων στην φτώχεια. Η θεωρία της ελεύθερης οικονομίας μπορεί να βλάψει ανεξέλεγκτα το περιβάλλον, την κουλτούρα, τον πολιτισμό, την ταυτότητα και την αυθεντικότητα του τουριστικού προορισμού.

3.3.2 Θεωρία της Διάδοσης

Η θεωρία της διάδοσης είναι η διαδικασία διάχυσης την οικονομικής ανάπτυξης από μια περιοχή σε κάποια άλλη. Η διάδοση γίνεται σταδιακά από τον πυρήνα της ανάπτυξης προς τις διάφορες απομακρυσμένες περιοχές. Η διαδικασία επιτυγχάνεται με τους συντελεστές παραγωγής, την καινοτομία και την τεχνολογία. Η θεωρία της διάδοσης στον τουριστικό τομέα μπορεί να εξεταστεί από την πλευρά της ζήτησης που απασχολείται με το πώς οι τουρίστες ενημερώνονται για κάποιο προορισμό και πως καταλήγουν στην απόφαση τους να το επισκεφτούν. Από την άλλη η προσφορά εξετάζει τους τρόπους που ο εκάστοτε προορισμός θα αναπτύξει την τουριστική του βιομηχανία και περιλαμβάνει τους διάφορους κρατικούς και ιδιωτικούς φορείς. Κάποιες φορές η άσκηση της θεωρίας αυτής δεν φέρνει τα επιθυμητά αποτελέσματα γιατί μερικές φορές δεν πραγματοποιείται η ευημερία των ντόπιων αλλά αντίθετα ενδυναμώνεται η ισχύ της άρχουσας τάξης.

3.3.3 Θεωρία του Εκσυγχρονισμού

Οι αναπτυσσόμενες περιοχές αποτελούνται από έναν εξασθετισμένο παραδοσιακό κλάδο και έναν σύγχρονο αναπτυσσόμενο. Από την μια μεριά έχουμε τον παραδοσιακό του ταυτίζεται με την διατήρηση της υπάρχουσας κατάστασης και χαρακτηρίζεται από μια αγροτική υποκουλτούρα ή κοινωνικές δομές και από την άλλη ο σύγχρονος που προσανατολίζεται από τις επιρροές που δέχεται από τον ξενόφερτο κόσμο σε οικονομικά και κοινωνικά θέματα (Ανδριώτης, 2005).

Το γεγονός αυτό οδήγησε σε μια νέα θεωρία, η οποία θα μπορούσε να ερμηνεύσει την όλη κατάσταση, την θεωρία του εκσυγχρονισμού. Η θεωρία αναφέρεται στις αναπτυσσόμενες κοινωνίες οι οποίες θα πρέπει να περάσουν από εκσυγχρονιστικά, αναπτυξιακά στάδια εάν θέλουν να αναπτυχθούν όπως άλλωστε είδαμε να γίνεται με τις κοινωνίες του δυτικού κόσμου (Ανδριώτης, 2005). Ο εκσυγχρονισμός τείνει να

ανταποκρίνεται καλύτερα στα δυτικά πρότυπα, δηλαδή απαλλαγμένος από τα χαρακτηριστικά που υποδηλώνουν την υπανάπτυξη και υιοθετεί τα χαρακτηριστικά από εκσυγχρονισμένες κοινωνίες.

Ο εκσυγχρονισμός ήταν μια διαπραγματεύσιμη έννοια των θεωρητικών και των ιστορικών και κοινωνικών επιστημών κατά την διάρκεια των τελευταίων ετών. Ξεκίνησε ως ένα αισιόδοξο σύστημα από την Δυτική Ευρώπη και την Βόρεια Αμερική για να ερμηνεύσει τις σύγχρονες κοινωνίες και με τους μηχανισμούς που θα επιφέρουν την αλλαγή. Στο άρθρο του ο Thomas Mergel (2012), μιλά για την γέννηση της θεωρίας του εκσυγχρονισμού μετά από την μεταπολεμική εποχή, και προέρχεται από την δεκαετία του 1950 και πως διερευνά τις αναπτυξιακές λογικές των σύγχρονων κοινωνιών. Αναφέρει πως η θεωρία του εκσυγχρονισμού προκάλεσε μεγάλη γοητεία αφού παρείχε ένα πρότυπο ανάπτυξης και δημιουργούσε ένα αισιόδοξο αν και ασαφές όραμα για το μέλλον. Παρουσιάζει τον εκσυγχρονισμό σαν την κατεύθυνση της ανάπτυξης κατά της διάρκεια της οποίας οι κοινωνίες απελευθερώθηκαν από την παραδοσιακή τους κατάσταση και αποδέχτηκαν το σύγχρονο. Ο εκσυγχρονισμός αναφέρεται σε μια σειρά από διαδικασίες όπως η εκβιομηχάνιση, ο εκδημοκρατισμός και η εκλαΐκευση.

Η βασική προϋπόθεση της θεωρίας του εκσυγχρονισμού είναι ότι όλες οι κοινωνίες ακολουθούν μια εξελικτική πορεία προς την ανάπτυξη και ότι, σύμφωνα με το στάδιο ανάπτυξής τους, οι κοινωνίες μπορούν να τοποθετηθούν σε διαφορετικές θέσεις ή στάδια σε ένα μονοπάτι από το παραδοσιακό στο σύγχρονο (Sharpley, 2003:247). Μόλις μια κοινωνία αποκτήσει τη λεγόμενη φάση απογείωσης, ο εκσυγχρονισμός μπορεί να προκύψει ως αποτέλεσμα της οικονομικής ανάπτυξης (αυτή η οικονομική ανάπτυξη μπορεί να προκληθεί με ποικίλους τρόπους με βάση το δυτικό πρότυπο) και της διάχυσης αφού η οικονομική ανάπτυξη είναι συνδεδεμένη με τον εκσυγχρονισμό. Δηλαδή, ο τουρισμός αποτελεί έναν πόλο οικονομικής ανάπτυξης από τον οποίο προκύπτουν οικονομικά οφέλη τα οποία διαχέονται σε όλη την οικονομία. Έτσι, ο εκσυγχρονισμός είναι στην πραγματικότητα μια διαδικασία ανάπτυξης με το μοντέλο του δυτικού κόσμου, με την οικονομική ανάπτυξη να στηρίζει την κοινωνικό-πολιτισμική ανάπτυξη του δυτικού τύπου. Δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι η θεωρία του εκσυγχρονισμού επικρίνεται για την ανάληψη του αναπόφευκτου εκσυγχρονισμού, ο οποίος βασίζεται στις επενδύσεις των μητροπολιτικών κέντρων,

καθώς και στον σιωπηρό αποκλεισμό της τοπικής εισροής στην αναπτυξιακή διαδικασία. Παρ' όλα αυτά, αντικατοπτρίζει περισσότερο την πορεία της ανάπτυξης που σχετίζεται με τον τουρισμό, τα οφέλη των οποίων συνήθως μετριοούνται από οικονομική άποψη (Sharpley, 2003:248).

3.3.4 Θεωρία της Εξάρτησης

Ένα εναλλακτικό μοντέλο είναι η θεωρία της εξάρτησης. Η αδυναμία των υποανάπτυκτων περιοχών να αναπτυχθούν από μόνες τους έδωσαν έναυσμα για εξωτερικό παρεμβατισμό και την δυνατότητα να διεισδύσουν ξένα κεφάλαια στους πλουτοπαραγωγικούς τους πόρους ενισχύοντας έτσι μια ομάδα ελίτ που λειτουργεί ως καθοριστικός παράγοντας αλλαγής και αναγκάζονται να βιώσουν διάφορες μορφές εξαρτημένης ανάπτυξης (Ανδριώτης, 2005). Η εξωγενής τουριστική ανάπτυξη δεν βοηθά ουσιαστικά την οικονομία των προορισμών που υποδέχονται τους τουρίστες αλλά συνεισφέρει στις χώρες προέλευσης των τουριστών. Η έλλειψη των κεφαλαίων από τους ντόπιους και η αδυναμία για επένδυση και αύξηση της παραγωγικότητας δεν τους οδηγούν σε ανάπτυξη αντίθετα αποδυναμώνονται και ο έλεγχος του τουρισμού περνάει στις βιομηχανικές μητροπολιτικές χώρες οι οποίες αποτελούν τον πυρήνα της οργάνωσης του τουριστικού κυκλώματος (Ανδριώτης, 2005)

3.3.5 Αειφόρος Ανάπτυξη

Η αειφόρος ανάπτυξη βλέπουμε να ενσωματώνεται στον τομέα του τουρισμού όταν άρχισαν να δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον μη κυβερνητικοί οργανισμοί όπως ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού και το Παγκόσμιο Συμβούλιο Ταξιδιού και Τουρισμού. Λαμβάνοντας υπόψη ότι ο τουρισμός εξαρτάται από τους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους οι δυσμενείς επιδράσεις του σε έναν προορισμό είναι λόγος ιδιαίτερου ενδιαφέροντος και αυξημένης σημαντικότητας. Έτσι, η ιδέα για αειφόρο ανάπτυξη ήρθε στο προσκήνιο όταν οι αναπτυγμένες οικονομίες βρέθηκαν μπροστά σε όρια και περιορισμούς που έθεσε η ίδια η φύση. Το 1975 η γνωστή διακήρυξη της Ρώμης "Όρια Ανάπτυξης" παρουσίασε ότι οι πόροι από τους οποίους εξαρτώνται κυρίως οι βιομηχανικές οικονομίες (όπως το πετρέλαιο, το φυσικό αέριο, ο λιγνίτης) τείνουν να εξαντληθούν (Αθανασίου Ε. Ζλατούδη, 2009:12).

Το 1993 ο Butler συγκέντρωσε όλες τις ιδέες για τον αιεφόρο τουρισμό και έδωσε τον ορισμό πως αιεφόρος καλείται ο τουρισμός που αναπτύσσεται και διατηρείται σε μια περιοχή με τρόπο και κλίμακα που να παραμένει βιώσιμος στο πέρασμα του χρόνου, όπου δεν θα υποβαθμίζει ούτε θα αλλάζει το περιβάλλον μέσα στο οποίο λειτουργεί (Ανδριώτης, 2005:64).

Βέβαια ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού δίνει και αυτός τον δικό του ορισμό και θέτει ως βιώσιμη την μορφή της τουριστικής ανάπτυξης η οποία τροχοδρομεί με τέτοιο τρόπο την διαχείριση των υπάρχων πόρων ώστε να μπορούν να καλυφθούν οι οικονομικές, κοινωνικές και αισθητικές ανάγκες καθώς θα διατηρείται η πολιτιστική αξιοπρέπεια, οι ουσιαστικές οικολογικές διαδικασίες, η βιοποικιλότητα και τα συστήματα υποστήριξης της ζωής (Αθανασίου Ε. Ζλατούδη, 2009:12).

3.4 Τουριστικό Προϊόν

Το τουριστικό προϊόν αποτελεί αμάλγαμα υπηρεσιών και πόρων που προσφέρονται και ελέγχονται από διάφορες επιχειρήσεις, οργανισμούς και φορείς (Σιγάλα, Μ., & Χρήστου, Ε., 2014:191). Αναλυτικότερα το τουριστικό προϊόν είναι αυτό που αναπτύσσονται με γνώμονα να ικανοποιήσουν τις ανάγκες των τουριστών. Τα τουριστικά προϊόντα μπορεί να είναι υλικά (αυτά που μπορούν να καταναλωθούν ή να αγοραστούν), παρεχόμενες υπηρεσίες (διαμονή, ψυχαγωγία, μεταφορές) ή ακόμη και άυλα στοιχεία (ηλεκτρισμός και τηλεπικοινωνίες), (Γεωργαντά, Π., Διακοσάββας, Μ., & Πελεκάνου, Μ., 2015:12).

3.4.1 Καταναλωτές Τουριστικών Προϊόντων

Οι καταναλωτές των τουριστικών προϊόντων δεν αγοράζουν απλώς τουριστικά προϊόντα αλλά αγοράζουν την προσδοκία μιας εμπειρίας. Οι καταναλωτές τουριστικών προϊόντων αγοράζουν όνειρα, ωφέλειες, οτιδήποτε φαντάζονται και προσδοκούν να αγοράσουν από τον προορισμό που βρίσκονται (Σιγάλα, Μ., & Χρήστου, Ε., 2014:194). Η τουριστική παραγωγή ασχολείται με το πως διαμορφώνεται η προσφορά μια επιθυμίας για έναν έμπειρο καταναλωτή που αναζητά υψηλή ποιότητα και καλή εξυπηρέτηση. Στόχος είναι να παρέχεται στον καταναλωτή θετικότερη τουριστική εμπειρία με πολλές ωφέλειες όπως ψυχαγωγικές, λειτουργικές, κοινωνικές και γνωστικές. Συνεπώς η

τουριστική προσδοκώμενη εμπειρία του καταναλωτή είναι που θα οδηγήσει σε μια βέλτιστη και δυνατή εικόνα της Κύπρου.

3.5 Η Εξελικτική πορεία του τουρισμού διεθνώς

Ο τουρισμός κατά την διάρκεια του 17^{ου} και 18^{ου} αιώνα εμφανίζεται σαν περιηγητικό ταξίδι ενώ κατά τον 19^ον αιώνα εξελίχθηκε σε ταξίδι αναψυχής της ελίτ τάξης ενώ με το τέλος του Β' Παγκόσμιου Πολέμου μετουσιώθηκε σε ταξίδι διακοπών (Βλάμη, 2008). Η διεθνής ζήτηση για τουριστικά ταξίδια από το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα μέχρι σήμερα εξετάζοντας τις αφίξεις αυξήθηκε ραγδαία, με αποτέλεσμα από τα 25.3 εκατομμύρια αφίξεις που έγιναν το 1950 να πραγματοποιούνται μέχρι το 2015 1.184 εκατομμύρια (οι αφίξεις στην Ευρώπη κατά το 2015 ανήλθαν στις 609.1 εκατομμύρια). Σύμφωνα με έρευνα του Ινστιτούτου Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων οι εισπράξεις που προέκυψαν από την αυξανόμενη διεθνή ζήτηση του τουρισμού από 2.1 δισεκατομμύρια δολάρια το 1950 έφτασαν το 2015 σε 1.260 δισεκατομμύρια δολάρια.

Η γενίκευση της βιομηχανικής παραγωγής στις αναπτυγμένες χώρες κατά την δεκαετία 1950 αποτέλεσε την περίοδο εκδημοκρατισμού των ταξιδιών αναψυχής και των ειδών πολυτελείας πέρα από την ελίτ τάξη και σε ευρύτερα κοινωνικά στρώματα. Μια γενίκευση που ήταν ικανή να περάσει τον τουρισμό στο στάδιο του "έτοιμο ταξίδι διακοπών" ως βιομηχανικό προϊόν της μεταπολεμικής εποχής. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στην ανάπτυξη της τεχνολογίας και πιο συγκεκριμένα στις μεταφορές και αερομεταφορές, στην κατανομή του εισοδήματος, στην αύξηση του ελεύθερου χρόνου καθώς και στην διακοπή της εργασίας με αποδοχές (Βλάμη, 2008).

Την πρώτη μεταπολεμική περίοδο η ζήτηση για ταξίδια διακοπών διαμορφώνονται στα 69.3 εκατομμύρια αφίξεις το 1960 χαρίζοντας έσοδα 6.9 δισεκατομμύρια δολάρια στις χώρες υποδοχής. Εκείνη την χρονική στιγμή ταξίδια άρχισαν να πραγματοποιούν και ευρύτερα κοινωνικά στρώματα αφού είχαν την θέληση, τον χρόνο αλλά και την οικονομική ευχέρεια. Η άνοδος την ταξιδιωτικής κίνησης οδήγησε στην αύξηση του διεθνούς τουρισμού και έτσι πολυεθνικές εταιρίες έκαναν την εμφάνιση τους δίνοντας την δυνατότητα στους τουρίστες για ταξίδια σε προσιτές τιμές. Η τουριστική ζήτηση το 1969 έφτασε τις 165.8 εκατομμύρια αφίξεις ενώ οι τουριστικές εισπράξεις έφτασαν τα 16.8 δισεκατομμύρια δολάρια. Τα επαγγελματικά ταξίδια έπαιξαν σημαντικό ρόλο στον

παγκόσμιο τουρισμό, ενώ βάση τα συναλλαγματικά έσοδα μετά το πετρέλαιο και τα αυτοκίνητα έθεσαν τον διεθνή τουρισμό σαν την 3^η πιο σημαντική κατηγορία του διεθνούς εμπορίου (Βλάμη, 2008).

Την δεκαετία του 1970 τα αποτελέσματα φαίνετε να συνεχίσουν στο ίδιο μοτίβο αφού η ανοδική πορεία συνεχίζεται με αφίξεις να φτάνουν περίπου τα 166 εκατομμύρια και έσοδα στα 17.9 δισεκατομμύρια δολάρια. Την δεκαετία η άνοδος των αφίξεων επηρεάστηκε από τη πετρελαϊκή κρίση του 1973 και την οικονομική ύφεση, κάτι που όμως δεν είχε σοβαρές επιπτώσεις στον τουρισμό λόγω της μείωσης των αεροπορικών ναύλων του 1975. Το 1980 οι αφίξεις ανέρχονται στις 278.1 εκατομμύρια ενώ οι εισπράξεις σε 104.4 δισεκατομμύρια δολάρια. Την δεκαετία αυτή η τουριστική αγορά ωριμάζει και αρχίζει η τμηματοποίηση της αγοράς με βάση τον χρόνο, την αιτία, την ομάδα των τουριστών και τον προορισμό. Την ίδια περίοδο η Ευρώπη αναδεικνύεται σε δημοφιλέστερο τουριστικό προορισμό με ολοκληρωμένο πακέτο διακοπών προσφέροντας περιήγηση, διαμονή, υπηρεσίες καθώς και σταδιακά μειωμένες τιμές.

Την επόμενη δεκαετία 1980 – 1990 παρατηρείται μια επιβράδυνση στην διεθνή τουριστική ζήτηση. Το 1985 οι διεθνείς αφίξεις χαρακτηρίστηκαν από αυξομειώσεις κάτι το οποίο ξεπεράστηκε λίγο αργότερα. Αυτό χρεώθηκε στην παγκόσμια οικονομική ύφεση του 1981 στο πυρηνικό ατύχημα του "Τσερνομπίλ" της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, στις πολεμικές επιθέσεις στην Λιβύη και στην αποδυνάμωση του αμερικανικού δολαρίου (Βλάμη, 2008). Για τους λόγους αυτούς κάποιοι δημοφιλείς προορισμοί πέρασαν κρίση, κάποιοι αναδείχθηκαν σαν νέοι προορισμοί, ενώ ενδιαφέρον υπήρξε για των εσωτερικό τουρισμό, τον μικρής διάρκειας και ταξίδια σε γειτονικές χώρες. Συμπερασματικά, μετατοπίστηκε ο τουρισμός από την Ευρώπη και την Βόρεια Αφρική σε Νότια Αμερική, Νοτιοανατολική Ασία και Ειρηνικό (Βλάμη, 2008).

Η ακριβώς επόμενη δεκαετία ήταν αυτή που επηρέασε άμεσα τον διεθνή τουρισμό. Η δεκαετία του 1990 ξεκίνησε με την πτώση του κουμμουνιστικού καθεστώτος, την διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, τον πόλεμο του Περσικού Κόλπου και την οικονομική ύφεση. Την δημιουργία ενός κλίματος αβεβαιότητας ήρθαν να ενισχύσουν οι επιθέσεις στα νησιά Φίτζι και στην Αιτή, από το Απαρτχάιντ στην Νότια Αφρική, η εμπόλεμη κατάσταση στα Βαλκάνια και οι τρομοκρατικές επιθέσεις από τους εθνικιστές και φονταμενταλιστές της Αιγύπτου. Παρόλα αυτά η τουριστική βιομηχανία κατάφερε να

επιβιώσει μέσα από νέες αγορές, προϊόντα και νέους προορισμούς σε Νοτιοανατολική Ασία και Ειρηνικό με αύξηση στις αφίξεις της τάξεως του 4.6% (Βλάμη, 2008).

Αυτή η δεκαετία ήταν ο πρώτος σταθμός κλειδί για την διεθνή τουριστική βιομηχανία. Η τρομοκρατική επίθεση του 2001 την 11^η Σεπτεμβρίου στην Νέα Υόρκη καθώς και οι συγκρούσεις γενικότερα ανά τον κόσμο οδήγησαν σε αναστροφή την αύξουσας πορείας του τουρισμού. Το 2001 σημειώνεται μια μείωση των αφίξεων 0.04% με αφίξεις να πέφτουν στα 686.7 εκατομμύρια ενώ οι εισπράξεις να μειώνονται σε 2.4% σε σχέση με το προηγούμενο έτος και τα έσοδα να πέφτουν στα 469.9 δισεκατομμύρια δολάρια. Με τα φαινόμενα αυτά οι τουρίστες άλλαξαν προτιμήσεις, στράφηκαν σε κοντινούς και προσιτούς προορισμούς θεωρώντας πιο ασφαλέστερο μέσω προτίμησαν μετακινήσεις με ιδιωτικά αυτοκίνητα. Τα αποτελέσματα όλης αυτής της κατάστασης ήταν η κρίση των αερομεταφορών με επιπτώσεις στον κλάδο καθώς και σε επιμέρους τουριστικές επιχειρήσεις. Η επόμενη διετία θα είναι εξίσου ασταθής λόγω της οικονομικής ύφεσης του 2000, του πολέμου στο Ιράκ, της επιδημίας SARS, της πτώσης του αμερικάνικου δολαρίου έναντι του ευρώ και των ακραίων καιρικών συνθηκών της εποχής που προκάλεσαν υπερβολική ζέστη. Όλοι οι προαναφερθείσα λόγοι έκαναν τους τουρίστες να αλλάξουν προορισμούς και να απομακρυνθούν από περιοχές όπως οι ΗΠΑ, η Ασία, η Νότια Αμερική, το Μεξικό, ο Καναδάς και η Δυτική Ευρώπη (Βλάμη, Α., 2008). Το 2004 παρατηρείται μια αύξηση στις τουριστικές αφίξεις της τάξεως του 765.1 εκατομμύρια τουρίστες και τα έσοδα στα 634.7 δισεκατομμύρια δολάρια. Η ανοδική πορεία του 2004 οφείλεται σύμφωνα με την Βλάμη (2008), στις γεωπολιτικές εντάσεις, στις θετικές οικονομικές επιδόσεις στις χώρες προέλευσης των τουριστών, στον αυξημένο ανταγωνισμό ανάμεσα στους διάφορους προορισμούς, στην ανάπτυξη πολλών αερογραμμών με χαμηλό κόστος, στο διαδίκτυο και τη χρήση του και η ανάπτυξη τουριστικών κινήτρων. Βέβαια την χρονιά αυτή άξιο αναφοράς ήταν ο απροσδόκητος θαλάσσιος σεισμός και το τσουνάμι στον Ινδικό Ωκεανό που έπληξε χώρες υποδοχής τουριστών. Το 2005 ο τουρισμός αψηφώντας όποια προβλήματα και δυσκολίες είχαν παρουσιαστεί κατέφερε να φτάσει τα 809 εκατομμύρια αφίξεις και εισπράξεις 680.5 δισεκατομμυρίων δολαρίων. Η αύξηση αυτή οφείλεται κυρίως στην άνοδο της παγκόσμιας οικονομίας (και ιδικά ευνοεί τους Ευρωπαίους και τους Ασιάτες εάν αναλογιστούμε όπως προαναφέραμε την υποτίμηση του δολαρίου έναντι του ευρώ), στη σταθερότητα που επικρατεί στην εργασία και κατ' επέκταση στο κατά κεφαλή

εισόδημα, καθώς επίσης και στις χαμηλές τιμές σε συνδυασμό με την αναβάθμιση των υπηρεσιών και την ποικιλία επιλογής προορισμού που προσέφεραν οι αεροπορικές εταιρίες. Ενώ μέχρι το 2008 ο τουρισμός αυξανόταν συνεχώς με τις τουριστικές αφίξεις να φτάνουν τα 922 εκατομμύρια και τις εισπράξεις να ανέρχονται στα 944 δισεκατομμύρια δολάρια ξεσπά η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση με την Lehman Brothers, μια από τις μεγαλύτερες χρηματιστηριακές εταιρίες να χρεοκοπεί, και η Merrill Lynch να πωλείται στην Bank of America. Τα γεγονότα του 2009 δυσμενή, αφού το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο προβλέπει τη συρρίκνωση του ΑΕΠ της παγκόσμιας οικονομίας κατά 0,5% έως 1% και μεγάλη ύφεση για τις ανεπτυγμένες οικονομίες. Την ίδια χρονιά ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας αναφέρει πως ο κόσμος είναι πολύ κοντά σε μια πανδημία του ιού της νέας γρίπης Α (H1N1), με περισσότερες από 26 χιλιάδες άτομα να προσβάλλει σε 34 χώρες. Όπως είναι αναπόφευκτο ο αριθμός αφίξεων των τουριστών μειώνεται σε 882 εκατομμύρια και τα έσοδα να πέφτουν στα 851 δισεκατομμύρια δολάρια.

Η 2^η δεκαετία του 21^{ου} αιώνα σημαδεύεται από έντονα γεγονότα που είχαν συνέπειες αστάθμητες και τεράστιας ιστορικής σημασία, αφού ήταν η δεκαετία τεκτονικών οικονομικών, πολιτικών και κοινωνικών μεταβολών για όλο τον κόσμο. Η βιομηχανία του τουρισμού όμως συνεχίζει την ανοδική της πορεία με το 2010 οι αφίξεις να είναι 950 εκατομμύρια και τα έσοδα 919 δισεκατομμύρια δολάρια ενώ το 2014 οι αφίξεις να φτάνουν τα 1.134 εκατομμύρια και τα έσοδα στα 1.309 δισεκατομμύρια δολάρια. Την δεκαετία αυτή η Ευρώπη κλυδωνίζεται και η οικονομική κατάσταση των χωρών μελών της εξελίσσεται πολύ άσχημα. Η Ιρλανδία, η Πορτογαλία, η Ιταλία, η Ελλάδα, η Κύπρος, ολόενα και περισσότερες χώρες να χρειάζονται δημοσιονομική πειθαρχία και να μπαίνουν σε συζητήσεις για ενεργοποίηση των μέτρων που επέβαλε το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Το 2015 οι αφίξεις του τουρισμού συνεχίζουν την ανοδική τους πορεία με 1.184 εκατομμύρια ενώ τα έσοδα γνωρίζουν μια μείωση 0,7% και η μεταβολή από 5,1% το 2014 να πέφτει σε 4,4% το 2015 με τα έσοδα να είναι 1260 δισεκατομμύρια δολάρια. Το 2015 το θυμόμαστε σαν μια δύσκολη χρονιά λόγω των τρομοκρατικών επιθέσεων σε κάθε γωνιά του κόσμου ενώ το φαινόμενο του μεταναστευτικού προβληματίζει ολόκληρη την ανθρωπότητα.

3.6 Η Εξελικτική πορεία του τουρισμού της Κύπρου

Η Κύπρος, κράτος ενός μικρού νησιού το οποίο παρουσίαζε όλα τα χαρακτηριστικά που καθιστούσαν αναγκαία την στροφή προς την πολιτική για τον τουρισμό, προκειμένου να ανέλθει οικονομικά. Έχοντας επενδύσει από το 1960 στον μαζικό τουρισμό η τουριστική της ανάπτυξη ήταν ραγδαία που όμως σήμερα την έφερε αντιμέτωπη με προβλήματα μειωμένης ανταγωνιστικότητας, έλλειψη ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών στον τομέα της φιλοξενίας, έλλειψη πολυμορφίας και ποικιλίας στην θεματική για ανάπτυξη, εξάρτηση από το ξένο κεφάλαιο καθώς και μείωση των τουριστικών ροών (Boukas, N., & Ziakas, V., 2015). Οι επιπτώσεις της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης του 2008 και η κατάρρευση των τραπεζών το 2013 έχουν επιδεινώσει δραματικά τις προϋποθέσεις για την ευημερία στο νησί και οι τουριστικοί φορείς προσπάθησαν να βρουν λύσεις νέας πολιτικής και εκσυγχρονισμού έτσι ώστε να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για ταχεία ανάκαμψη και την επανατοποθέτηση της Κύπρου ως εξαιρετικός τουριστικός προορισμός.

Αναλυτικότερα, ο τουρισμός στην Κύπρο αρχίζει να κάνει την εμφάνιση του την δεκαετία του 1950 όπου τα διαθέσιμα στοιχεία στην βιβλιογραφία δείχνουν ότι υπήρξε ένα τουριστικό κύμα το οποίο όμως δεν αναπτύχθηκε αφού η προσπάθεια για ανεξαρτησία του νησιού, το 1955 αναπόφευκτα επέβαλε την παγιοποίηση της εξέλιξης αυτής. Σύμφωνα με στοιχεία του Κυπριακού Οργανισμού Τουρισμού που εξέτασε η Μονάδα Οικονομικών Ερευνών του Πανεπιστημίου Κύπρου το 1951 ο αριθμός των τουριστών ήταν 23.000 χιλιάδες, το 1954 ήταν 33.000 χιλιάδες αλλά μειώθηκε σε λιγότερο από 10.000 χιλιάδες το 1959.

Μετά την ανεξαρτησία, το 1960 ο τουρισμός άρχισε να ανακάμπτει με έναν ετήσιο ρυθμό 14% από το 1960 μέχρι το 1993. Ανάμεσα στο 1960 και στο 1963 ο αριθμός των τουριστών αυξήθηκε από 24.000 χιλιάδες σε 70.000 χιλιάδες ενώ οι κλίνες από 4.300 χιλιάδες σε 5200. Η ανοδική πορεία όμως ανακόπτεται το 1964 λόγω των κοινοτικών ταραχών που έγιναν στο νησί. Μέχρι το 1967 ο τουρισμός δεν επανήλθε. Μεταξύ 1967 και 1973 η αύξηση ήταν εντυπωσιακή για τα δεδομένα της εποχής με τον αριθμό των τουριστών να φτάνει μέχρι τις 264.000 χιλιάδες με το ποσοστό του ΑΕΠ να είναι 3,4%.

Η άνοδος αυτή όμως θα λήξει και πάλι άδοξα αφού με την Τουρκική εισβολή το νησί θα πληγεί ανεπανόρθωτα. Οι αφίξεις των τουριστών μειώνονται στις 150.000 χιλιάδες ενώ το 1975 στις 47.000 μόλις χιλιάδες. Η Τουρκική εισβολή προκάλεσε μεγάλη απώλεια και λόγω των κατελημμένων περιοχών αφού η Αμμόχωστος και η Κερύνεια κατείχαν το 67% των κλινών.

Όπως παρουσιάζεται και πιο κάτω, από τα αποτελέσματα που ακολουθούν, από το 1975 μέχρι και το 1990, για μια δεκαπενταετία δηλαδή ο τουρισμός αυξάνεται ραγδαία, με σημαντικότερους σταθμούς το 1982 όταν ο αριθμός των τουριστών υπερβαίνει τις 500.000 χιλιάδες, το 1988 να ξεπερνά το 1 εκατομμύριο και το 1990 να ξεπερνά το 1,5 εκατομμύριο. Αξιοσημείωτο είναι να αναφέρουμε πως πριν από το 1974 ο τουριστικός τομέας αντιπροσώπευε το 2,2% του ΑΕΠ ενώ την δεκαπενταετία που ακολούθησε η συνεισφορά του στο ΑΕΠ ξεπέρασε το 20%. (Μιτσής, Π., Νεάρχου, Π., Παντελή, Π., & Πασιαρσής, Π., 2002). Το 1991 παρατηρείται μια μείωση ίσως εξαιτίας του Περσικού πολέμου στο Κόλπου ενώ το 1992 η προέλευση των τουριστών φτάνει στο ζενίθ για τα Κυπριακά δεδομένα με αριθμό αφίξεων έως και 2 εκατομμύρια. Το 1993 μια μικρή πτώση ενώ άνοδος το 1994 που διατηρείται σταθερή μέχρι το 1995. Η πτώση του 1996 οφείλεται στις διαταραχές που έγιναν με αφορμή την παγκόσμια πορεία διαμαρτυρίας των μοτοσικλετιστών στη Κύπρο που οδήγησε στα μοιραία αποτελέσματα της. Από το 1996 μέχρι το 2001 η ανάπτυξη ήταν και πάλι εντυπωσιακή με τους αριθμούς να εκτοξεύονται στα 2.7 εκατομμύρια τουριστών.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επιβεβαιώνει πως πληρούνται στη Κύπρο όλα τα κριτήρια της Κοπεγχάγης ενώ το 2002 η ετήσια έκθεση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών κατατάσσει την Κύπρο στην 26^η θέση για τα επίπεδα ανθρώπινης ανάπτυξης. Η Κύπρος μεταξύ 1999-2002 παρουσίασε ρυθμό μεγέθυνσης του ΑΕΠ 4,1% σε πραγματικούς όρους σε σχέση με το μέσο όρο των υπό ένταξη χωρών που ήταν 2,9% και το 2,1% της Ευρωζώνης. Το 2002 οι τουριστικές αφίξεις ήταν 2.418.238 εκατομμύρια ενώ το 2003 και 2004 ήταν ελαφρώς μειωμένα με 2.303.247 εκατομμύρια και 2.349.012 εκατομμύρια αντίστοιχα. Από το 2004 με την ένταξη την Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση ο τουρισμός άρχισε να αναπτύσσεται και πάλι. Το 2005 παρουσιάζετε μια αύξηση των 2.470.630 εκατομμυρίων αφίξεων ενώ το 2006 οι αφίξεις έχοντας μια μικρή πτώση έφτασαν τα 2.400.924 εκατομμύρια. Καθοριστικό ρόλο έπαιξε η αύξηση των αφίξεων αφού για τα επόμενα δύο χρόνια υπήρχε άνοδος και έτσι το

2007 είχαμε 2.416.801 εκατομμύρια και το 2008 είχαμε 2.403.750 εκατομμύρια. Η πρόοδος και η σταθερότητα που πέτυχε η Κύπρος έθεσαν γερές τις βάσεις και έκαναν πιο εύκολη την είσοδο της το 2004 στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Από το 2004 και έπειτα η ανάπτυξη συνεχίστηκε και κορυφώνεται όταν την 1^η Ιανουαρίου το 2008 εντάσσεται στην Ευρωζώνη (αφού έγιναν οι διαθρωτικές αλλαγές το εθνικό νόμισμα της χώρας από την κυπριακή λίρα άλλαξε σε ευρώ).

Η οικονομική κρίση του 2008 δεν την επηρέασε και τόσο όμως η τεταμένη κατάσταση της Ελλάδας οδήγησαν το τραπεζικό σύστημα σε απώλειες και έτσι οι δείκτες άρχισαν να αλλάζουν. Το 2008 οι αφίξεις ήταν 2.403.750 και το 2009 οι αφίξεις των τουριστών μειώθηκαν αισθητά στα 2.141.193 εκατομμύρια. Από το 2009 μέχρι και το 2012 οι τουριστικές αφίξεις αυξάνονταν συνεχώς και έφτασαν τα 2.464.908 εκατομμύρια. Το 2012 υπολογίζεται το χρέος να φτάνει το 86% του ΑΕΠ εξαιτίας των ομολόγων της Λαϊκής Τράπεζας ενώ το 2013 το τραπεζικό σύστημα καταρρέει. Μετά από την υποβάθμιση της κυπριακής οικονομίας από τον οίκο Moody's στις 13 Μαρτίου του 2012 και από τον οίκο Fitch στις 25 Ιουνίου 2012 η Κύπρος ζητά βοήθεια από τους Ευρωπαίους εταίρους και έτσι μπαίνει στον μηχανισμό στήριξης. Στις 25 Μαρτίου 2013 επήλθε συμφωνία με την Κυπριακή κυβέρνηση για το ποσό των 10 δισεκατομμυρίων ευρώ και να φορολογηθούν το 40% των καταθέσεων στις κυπριακές τράπεζες όσων υπερέβαιναν τα 100.000 εκατομμύρια ευρώ καθώς και την συγχώνευση των τραπεζών Κύπρου με Λαϊκής. Το 2013 παρατηρείται μια μείωση με αριθμό τουριστικών αφίξεων 2.450.390 εκατομμύρια. Από το 2014 έως και το 2016, σύμφωνα πάντα με τις δευτερογενής πηγές που συλλέχτηκαν τα δεδομένα, για την παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή οι τουριστικές αφίξεις έφθασαν τα 3.186.531 εκατομμύρια.

Κεφάλαιο 4

Μεθοδολογία έρευνας

4.1 Σκοπός

Σε αυτό το κεφάλαιο θα αναφερθούμε στον προσδιορισμό του προβλήματος μας, στους ερευνητικούς μας στόχους και στη μεθοδολογία που ακολουθήσαμε για να συλλέξουμε τα δεδομένα έτσι ώστε να προσεγγίσουμε το πρόβλημά μας.

Σκοπός της μεταπτυχιακής διατριβής είναι ο εκσυγχρονισμός του τουριστικού προϊόντα της Κύπρου και οι διάφορες προοπτικές που υπάρχουν ούτως ώστε να οδηγηθούμε σε βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη. Η εξερεύνηση νέων επιδημιολογικών στοιχείων που θα αναδεικνύουν με αριθμούς την διαχρονική πορεία του τουρισμού στην Κυπριακή οικονομία και τη σημαντικότητα του τουριστικού προϊόντος, θα μας οδηγήσουν στον εντοπισμός τυχόν ύπαρξης αύξησης ή αποδυνάμωσης του τουριστικού προϊόντος καθώς θα φανερώσουν σε ποίους τομείς και με ποιους τρόπους μπορούμε να διασφαλίσουμε την ορθολογική ανάπτυξη. Θα μελετηθούν οι προοπτικές που θα προκύψουν και πως μπορεί να καταστεί ανταγωνιστικός προορισμός μέσα από την ανάγκη για τον εκσυγχρονισμό όπου θα επιφέρει άνθιση στον οικονομικό τομέα.

Τα ερευνητικά ερωτήματα που αναμένεται να απαντηθούν από την μεταπτυχιακή διατριβή:

- Ποια είναι η διαχρονική και η παρούσα κατάσταση;
- Ποιοι οι υφιστάμενοι τουριστικοί πόροι;
- Ποια είναι η τουριστική προσφορά και ζήτηση;

- Υπάρχει ανάγκη για βελτίωση;
- Πως θα μπορούσε να εκσυγχρονιστεί το τουριστικό προϊόν και με ποιους τρόπους;
- Ποιες προοπτικές υπάρχουν;
- Οι προοπτικές αυτές δύναται να επιφέρουν ικανοποιητικό αποτέλεσμα;
- Επιτυγχάνονται οι στόχοι για ανάπτυξη και καλυτέρευση;

4.2 Σχεδιασμός μελέτης

Μετά την διατύπωση του προβλήματος ακολούθησε ο σχεδιασμός ερευνητικού πλάνου, όπου αποφασίστηκε πως η επιλογή σχεδίου έρευνας έγινε με εξερευνητική έρευνα αγοράς, έτσι ώστε να συγκεντρωθούν προκαταρκτικά στοιχεία που θα διαφωτίσουν τη πραγματική φύση του προβλήματος. Αυτό το είδος της έρευνας είναι ιδιαίτερα χρήσιμο αφού μέσα από μικρές συνεντεύξεις με ειδήμονες, άτομα που ασχολούνται σε βάθος με το θέμα, μας ανάλυσαν το τι συμβαίνει στην αγορά τουρισμού έτσι ώστε όταν ακολούθησε η κύρια μελέτη μας, συλλέξαμε δεδομένα που ανταποκρίνονταν στον ερευνητικό μας στόχο. Εν κατακλείδι μπορέσαμε να καθορίσουμε με σαφείς όρους το πρόβλημα του εκσυγχρονισμού του τουριστικού προϊόντος, βελτιώσαμε την κατανόηση του προβλήματος και οδηγηθήκαμε στις προοπτικές που υπάρχουν καθώς ξεκαθαρίζαμε τις έννοιες.

4.3 Το δείγμα της μελέτης

Για την πραγματοποίηση της, χρησιμοποιήθηκε από τα αρχικά στάδια της έρευνας υλικό από δευτερογενή στοιχεία. Τα δευτερογενή στοιχεία μπορέσαμε να τα αντλήσουμε από άλλες έρευνες που είχαν δημοσιευθεί και μπορέσαμε να τα χρησιμοποιήσουμε και για την συγκεκριμένη μεταπτυχιακή διατριβή, τα συλλέξαμε μέσα από τους διάφορους οίκους αξιολόγησης.

4.4 Εργαλείο συλλογής

Επειδή πολύ λίγες πληροφορίες υπάρχουν στα αρχικά στάδια του προβληματισμού, η εξερευνητική έρευνα είναι πολύ ευέλικτη στις μεθόδους και τεχνικές που θα χρησιμοποιήσει. Θα βασιστούμε στα δευτερογενή στοιχεία. Δηλαδή οι πηγές των

πληροφοριών μας για την συλλογή δεδομένων είναι με δευτερογενή στοιχεία. Οι πηγές συλλογής δεδομένων δευτερογενών στοιχείων είναι η Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, η Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία, το Κυπριακό Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Κύπρου, ο κλάδος στατιστικής και ερευνών του Κυπριακού Οργανισμού Τουρισμού της Κύπρου, η Μονάδα Οικονομικών Ερευνών του Πανεπιστημίου Κύπρου, ο Παγκύπριος Σύνδεσμος Ξενοδόχων – Cyprus Hotel Association καθώς και Διεθνή Ινστιτούτα και Οργανισμοί όπως ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού και το World Economy Forums.

4.5 Εγκυρότητα και Αξιοπιστία

Η εγκυρότητα αφορά στην εκτίμηση, δηλαδή κατά πόσο το εργαλείο μέτρησης μετρά αυτό για το οποίο καλείται να μετρήσει και εάν υπάρχουν διαφορετικοί τύποι εγκυρότητας ενός εργαλείου μέτρησης (Νακάκης, Κ., & Ουζούνη, Χ., 2011:235). Ενώ η αξιοπιστία αφορά το κατά πόσο υπάρχει συνέπεια μέσω της επαναληπτικότητας και της αναπαραγωγιμότητας μετά από σειρά μετρήσεων που έχουν κοινό αποτέλεσμα και στο βαθμό που είναι απαλλαγμένο από τυχαίο σφάλμα. Η εκτίμηση της αξιοπιστίας γίνεται με τον έλεγχο – επανέλεγχο (Νακάκης, Κ., & Ουζούνη, Χ., 2011: 232).

Η εξασφάλιση αυτών των χαρακτηριστικών αποτελεί την μεγαλύτερη δυσκολία. Τα μειονεκτήματα που υπάρχουν στα δευτερογενή δεδομένα είναι η δυσκολία του βαθμού αξιοπιστίας και ο προσδιορισμός της εγκυρότητας, είναι διαθέσιμα σε όλους και δεν ταυτίζεται πάντοτε ο σκοπός για τον οποίον είχαν συλλεχτεί με τις παρούσες ερευνητικές μελέτες (Νικολάου, 2016).

Στην περίπτωση αυτής της μεταπτυχιακής διατριβής η συλλογή των δευτερογενών στοιχείων έγινε μέσα από έγκυρους και διεθνείς οίκους αξιολόγησης και έτσι σε όλα τα στάδια διεξαγωγής φροντίσαμε να εξασφαλίσουμε εγκυρότητα και αξιοπιστία.

4.6 Δεοντολογικά θέματα

Οι πληροφορίες που συλλέχθηκαν χρησιμοποιήθηκαν μονάχα για σκοπούς της συγκεκριμένης μεταπτυχιακής διατριβής. Η συλλογή των στοιχείων έγινε ανέξοδα και με την ταχύτερη συγκέντρωση. Τα στοιχεία συλλέχθηκαν μέσω διαδικτύου από τους

διάφορους οίκους αξιολογήσεις, που είναι προσβάσιμα για όποιον ενδιαφερθεί και επιθυμεί να τα συλλέξει.

4.7 Διαδικασία συλλογής δεδομένων

Η συλλογή πραγματοποιήθηκε από τον Οκτώβριο του 2016 έως των Ιανουάριο του 2017 στην περιοχή της Πάφου. Θα μπορούσε να γίνει από οποιοδήποτε σημείο γιατί οι πληροφορίες συλλέχθηκαν μέσα από το διαδίκτυο με την χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή. Τα πλεονέκτημα από αυτήν την διαδικασία συλλογής δεδομένων είναι πως τα δευτερογενή δεδομένα έχουν το χαμηλότερο κόστος απόκτησης και είναι ο ταχύτερος τρόπος συγκέντρωσης (Σταθακόπουλος, 2005)

4.8 Στατιστική ανάλυση

Όταν συλλέξαμε τις πληροφορίες για την ανάλυση και επεξεργασία των στοιχείων τα παρουσιάσαμε με τρόπο που να επιτρέπουν την διεξαγωγή συμπερασμάτων. Αυτό έγινε μέσα από το στατιστικό μοντέλο που επιλέξαμε και διεξήγαμε τους πίνακες. Το λογισμικό πρόγραμμα που χρησιμοποιήθηκε ήταν το Microsoft Excel (2010).

Κεφάλαιο 5

Ανάλυση Αποτελεσμάτων

5.1 Ο τουρισμός της Κύπρου κατά το 2016

Μετά από την συλλογή των στοιχείων από τις δευτερογενείς πηγές η μεταπτυχιακή διατριβή παρουσιάζει αναλύει τα αποτελέσματα για την διακίνηση των ταξιδιωτών και την τουριστική κίνηση της Κύπρου. Τα στοιχεία προέκυψαν από την Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου η οποία διεξάγει την Έρευνα των Ταξιδιωτών στο σημείο των αναχωρήσεων. Οι πίνακες που ακολουθούν στην ενότητα αυτή θα κάνουν πιο κατανοητή την ανάλυση των δεδομένων.

Αρχικά το 2016 η ταξιδιωτική κίνηση προς και από την Κύπρο σημείωσε αύξηση σε αφίξεις και αναχωρήσεις συγκριτικά με την προηγούμενη χρονιά. Οι συνολικές αφίξεις των ταξιδιωτών ήταν 4.590.878 εκατομμύρια σημειώνοντας αύξηση 14,3% και οι αναχωρήσεις έφτασαν τις 4.569.733 με αύξηση 14% σε σύγκριση με το 2015, με έσοδα από τον τουρισμό να υπολογίζονται σε 2.363 εκατομμύρια σημειώνοντας αύξηση 11,9% σε σύγκριση με το 2015 που οι εισπράξεις ήταν 2.112 εκατομμύρια. Οι επισκέπτες σημείωσαν αύξηση 15,4% αφού το 2016 ανήλθαν σε 3.286.189 εκατομμύρια ενώ το 2015 ήταν 2.780.321 εκατομμύρια. Οι ημερήσιοι επισκέπτες ήταν 99.658 και οι αφίξεις περιηγητών αυξήθηκαν κατά 16,5% και έφτασαν τις 3.186.531 εκατομμύρια. Το 2016 ήταν άλλη μια χρονιά που δέχθηκε από το Ηνωμένο Βασίλειο τον μεγαλύτερο αριθμό τουριστών με τις αφίξεις τον μήνα Αύγουστο να ανέρχονται στις 172.236 χιλιάδες ενώ οι συνολικές αφίξεις τουριστών κατά το έτος 2016 ήταν 1.157.978 εκατομμύρια. Ακολουθούν η Ρωσία με 781.634 τουρίστες, η Ελλάδα με 160.245 τουρίστες, το Ισραήλ

με 148.739 τουρίστες, η Γερμανία με 124.030 τουρίστες και η Σουηδία με 115.019 τουρίστες.

5.2 Ταξιδιώτες

Οι αφίξεις των ταξιδιωτών για το έτος 2016, έφτασαν τις 4.590.878 σε σχέση με το 2015 που ήταν 3.937.767 σημειώνοντας αύξηση του 14,3%. Οι αναχωρήσεις αυξήθηκαν κατά 14,2% αφού το 2016 έφτασαν τις 4.569.733 ενώ το 2015 ήταν 3.924.405. Αν παρατηρήσουμε τον παρακάτω πίνακα θα δούμε πως η Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου διαχωρίζει τις αφίξεις. Οι αφίξεις περιλαμβάνουν τους επισκέπτες, τους κάτοικους Κύπρου και τους άλλους ταξιδιώτες. Οι επισκέπτες χωρίζονται σε δύο επιμέρους κατηγορίες τους περιηγητές δηλαδή τους τουρίστες, αυτούς που μας απασχολούν περισσότερο στην μεταπτυχιακή διατριβή, και στους ημερήσιους επισκέπτες. Το σύνολο για αφίξεις από τους τουρίστες κατά το έτος 2016 ήταν 3.186.531.

	ΙΑΝ.	ΦΕΒ.	ΜΑΡ.	ΑΠΡ.	ΜΑΪΟΣ	ΙΟΥΝ.	ΙΟΥΛ.	ΑΥΓ.	ΣΕΠ.	ΟΚΤ.	ΝΟΕΒ.	ΔΕΚ.	ΣΥΝΟΛΟ
ΤΑΞΙΔΙΩΤΕΣ	289,784	281,772	436,113	630,941	911,948	1,022,601	1,238,406	1,277,238	1,120,037	1,048,821	508,938	394,012	9,160,611
Αφίξεις	138,433	146,827	234,312	332,454	477,790	522,937	625,252	628,899	561,282	492,665	230,220	199,807	4,590,878
Αναχωρήσεις	151,351	134,945	201,801	298,487	434,158	499,664	613,154	648,339	558,755	556,156	278,718	194,205	4,569,733
ΑΦΙΞΕΙΣ ΚΑΤΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ													
• ΕΠΙΣΚΕΠΤΕΣ	49,076	66,474	144,905	240,216	372,020	418,691	490,017	465,274	432,031	379,832	134,845	92,808	3,286,189
ΠΕΡΙΗΓΗΤΕΣ (ΤΟΥΡΙΣΤΕΣ)	48,607	65,988	137,013	225,575	364,943	413,114	482,132	458,645	421,201	357,194	124,192	87,927	3,186,531
ΗΜΕΡΗΣΙΟΙ ΕΠΙΣΚΕΠΤΕΣ	469	486	7,892	14,641	7,077	5,577	7,885	6,629	10,830	22,638	10,653	4,881	99,658
Λιμάνια	167	52	3,966	10,919	6,581	4,712	7,050	5,966	9,776	21,379	10,051	4,397	85,016
Αεροδρόμια	302	434	3,926	3,722	496	865	835	663	1,054	1,259	602	484	14,642
• ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΚΥΠΡΟΥ	86,298	77,650	86,229	87,255	102,160	100,764	132,149	161,135	125,190	110,162	93,354	105,548	1,267,894
• ΆΛΛΟΙ ΤΑΞΙΔΙΩΤΕΣ (Μετανάστες, Προσωρινοί Εργάτες κ.λ.π.)	3,059	2,703	3,178	4,983	3,610	3,482	3,086	2,490	4,061	2,671	2,021	1,451	36,795

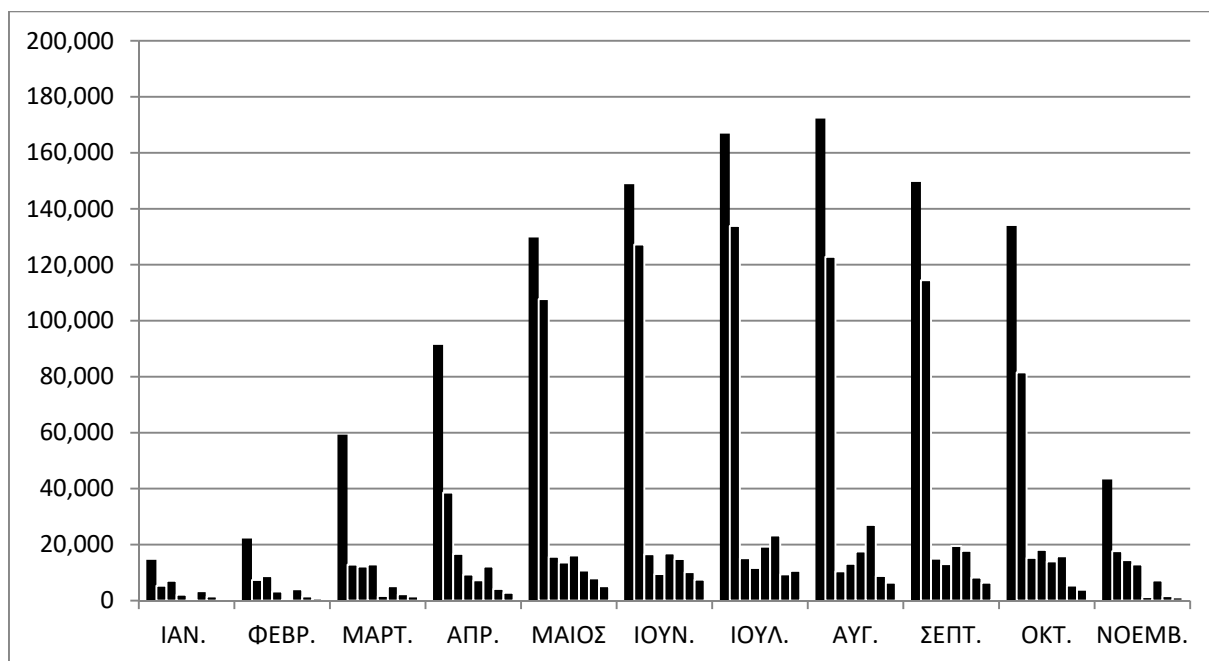
Πίνακας 1. Στατιστικά Στοιχεία Ταξιδιωτικής Κίνησης του 2016

Η πλειοψηφία των περιηγητών, με πτήσεις ή πλοία που είχαν ως τόπο προέλευσης το Ηνωμένο Βασίλειο για το έτος 2016 από τον Ιανουάριο μέχρι τον Νοέμβριο ανήλθαν σε 1.131.858 εκατομμύρια και του χαρίζουν και πάλι την πρώτη θέση. Η Ρωσία κατέχει την δεύτερη θέση με 769.445, η Ελλάδα 147.227, το Ισραήλ ακολουθεί με 141.496 περιηγητές, η Γερμανία με 119.617 και η Σουηδία να φτάνει τους 114.104 περιηγητές.

Επίσης σημαντικές χώρες άφιξης περιηγητών είναι και η Ουκρανία με την Νορβηγία με 60.875 και 46.541αφίξεις περιηγητών.

	ΙΑΝ.	ΦΕΒΡ.	ΜΑΡΤ.	ΑΠΡ.	ΜΑΙΟΣ	ΙΟΥΝ.	ΙΟΥΛ.	ΑΥΓ.	ΣΕΠΤ.	ΟΚΤ.	ΝΟΕΜΒ.
ΑΦΙΞΕΙΣ ΠΕΡΙΗΓΗΤΩΝ	48,607	65,988	137,013	225,575	364,943	413,114	482,132	458,645	421,201	357,194	124,192
(% μεταβολή 2016/2015)	(16,3)	(30,1)	(40,6)	(12,0)	(18,7)	(22,6)	(16,3)	(16,9)	(16,7)	(32,6)	(14,9)
Κύριες χώρες											
Ηνωμένο Βασίλειο	14,552	22,175	59,282	91,391	129,765	148,812	166,874	172,236	149,586	133,889	43,296
(% μεταβολή 2016/2015)	(18,0)	(28,0)	(44,1)	(9,6)	(4,5)	(21,1)	(7,1)	(9,9)	(3,0)	(16,9)	(3,4)
Ρωσία	5,304	7,358	12,835	38,591	107,730	127,244	133,892	122,843	114,455	81,556	17,637
(% μεταβολή 2016/2015)	(10,5)	(101,1)	(63,4)	(53,4)	(51,4)	(41,6)	(39,3)	(36,8)	(51,8)	(132,1)	(-0,6)
Ελλάδα	7,104	8,755	12,191	16,685	15,682	16,559	15,120	10,453	14,960	15,239	14,479
(% μεταβολή 2016/2015)	(17,3)	(16,6)	(15,5)	(-6,4)	(19,5)	(29,7)	(-4,2)	(16,8)	(24,7)	(8,6)	(51,9)
Γερμανία	2,126	3,281	12,917	9,317	13,605	9,508	11,660	13,144	13,014	18,137	12,908
(% μεταβολή 2016/2015)	(23,0)	(27,2)	(73,5)	(-18,5)	(2,3)	(-4,1)	(18,3)	(-6,1)	(1,4)	(7,3)	(51,9)
Σουηδία	250	360	1,648	7,278	16,117	16,860	19,281	17,571	19,479	14,029	1,231
(% μεταβολή 2016/2015)	(-68,8)	(-58,9)	(-14,8)	(-5,4)	(1,3)	(-6,4)	(12,2)	(8,9)	(22,1)	(13,1)	(48,0)
Ισραήλ	3,374	4,052	5,122	12,185	10,735	14,864	23,275	27,048	17,776	15,861	7,204
(% μεταβολή 2016/2015)	(23,1)	(42,5)	(21,6)	(46,6)	(55,4)	(59,0)	(36,8)	(61,0)	(20,5)	(103,7)	(112,7)
Ουκρανία	1,478	1,494	2,273	4,171	7,928	10,179	9,344	8,782	8,239	5,372	1,615
(% μεταβολή 2016/2015)	(70,7)	(3,5)	(26,0)	(4,1)	(57,1)	(40,5)	(26,6)	(7,9)	(25,9)	(22,5)	(-20,4)
Νορβηγία	328	793	1,502	2,806	5,165	7,464	10,658	6,417	6,407	3,875	1,126
(% μεταβολή 2016/2015)	(-59,7)	(1,9)	(51,7)	(9,4)	(-20,5)	(8,0)	(10,8)	(9,4)	(-1,7)	(-13,2)	(-3,8)

Πίνακας 2. Αφίξεις τουριστών από τις κυριότερες χώρες προέλευσης για το 2016

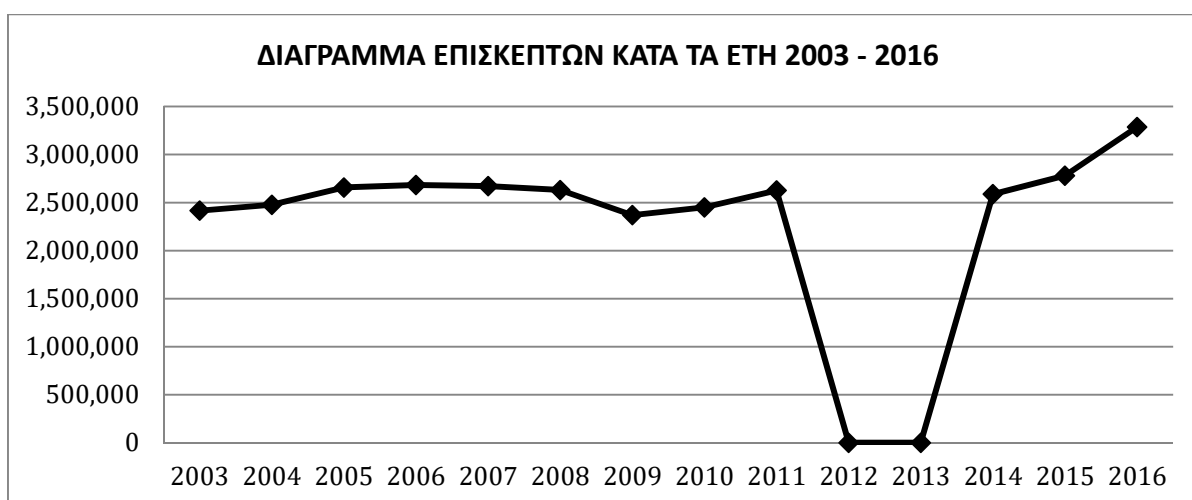
Διάγραμμα 1. Οι αφίξεις από τις κυριότερες χώρες προέλευσης για το 2016 όπως αναφέρονται στον πιο πάνω (Πίνακας 2)

5.3 Επισκέπτες

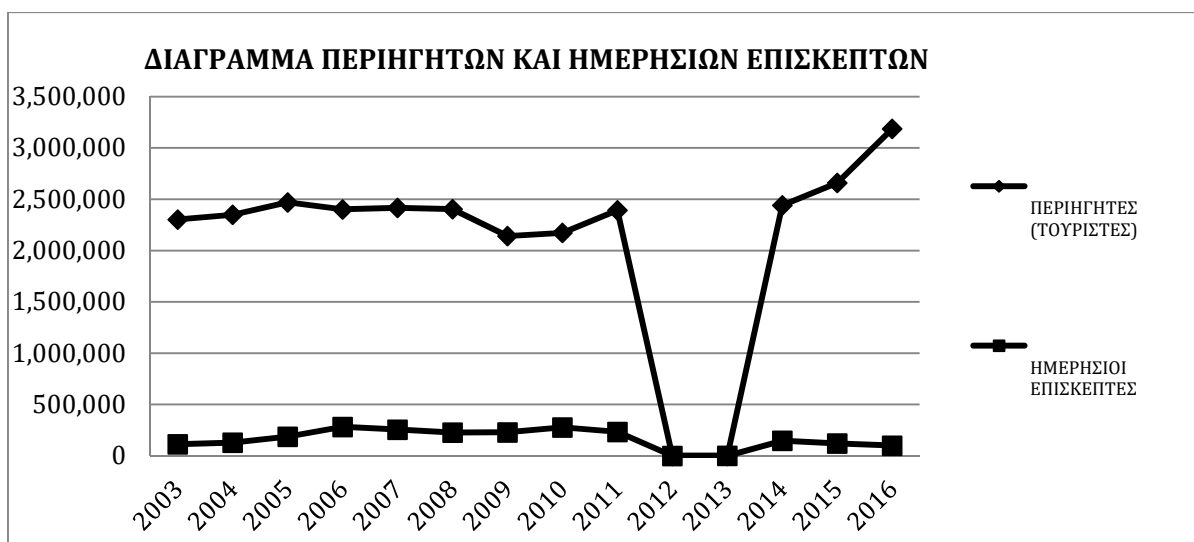
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
ΕΠΙΣΚΕΠΤΕΣ	2,416,253	2,477,544	2,656,703	2,683,011	2,671,333	2,630,545	2,369,980	2,450,433	2,625,914	2.634.772	2.626.163	2,588,385	2,780,321	3,286,189
ΠΕΡΙΗΓΗΤΕΣ (ΤΟΥΡΙΣΤΕΣ)	2,303,247	2,349,012	2,470,063	2,400,924	2,416,081	2,403,750	2,141,193	2,172,998	2,392,228	2.464.908	2.405.390	2,441,239	2,659,405	3,186,531
ΗΜΕΡΗΣΙΟΙ ΕΠΙΣΚΕΠΤΕΣ	113,006	128,532	186,640	282,087	255,252	226,795	228,787	277,435	233,686	169,864	220,773	147,146	120,916	99,658

Πίνακας 3. Αφίξεις κατά κατηγορία για τα έτη 2003 – 2016

Οι επισκέπτες μέσα από την πάροδο των χρόνων παρατηρούμε να αυξάνονται από το 2003 έως και το 2006 ενώ από το 2007 μέχρι και το 2009 οι επισκέπτες αρχίζουν να μειώνονται και πέφτουν στα 2.3 εκατομμύρια. Έπειτα η ανοδική πορεία συνεχίζει για τα επόμενα τρία χρόνια και σταματά πάλι με τα προβλήματα του 2013 – 2014, κάτι το οποίο ξεπερνιέται και πάλι αφού το 2015 η τουριστική βιομηχανία αυξάνεται στα 2.7 εκατομμύρια και εκτοξεύεται στα 3.2 εκατομμύρια περίπου το 2016. Το ίδιο μοτίβο αυξομειώσεων δείχνει να ακολουθούν και για οι περιηγητές με τους τουρίστες το 2003 να είναι 2.3 εκατομμύρια και μέχρι το 2016 να φτάνουν τα 3.1 εκατομμύρια. Κάτι που δεν παρατηρείτε για τους ημερήσιους επισκέπτες αφού το 2003 είναι 113.006 χιλιάδες και το 2016 πέφτουν στους 99.658 ημερήσιους τουρίστες. Οι υψηλότερες αφίξεις σημειώθηκαν το 2006 και το 2010 με 282,087 και 277,435 ημερήσιους τουρίστες αντίστοιχα.

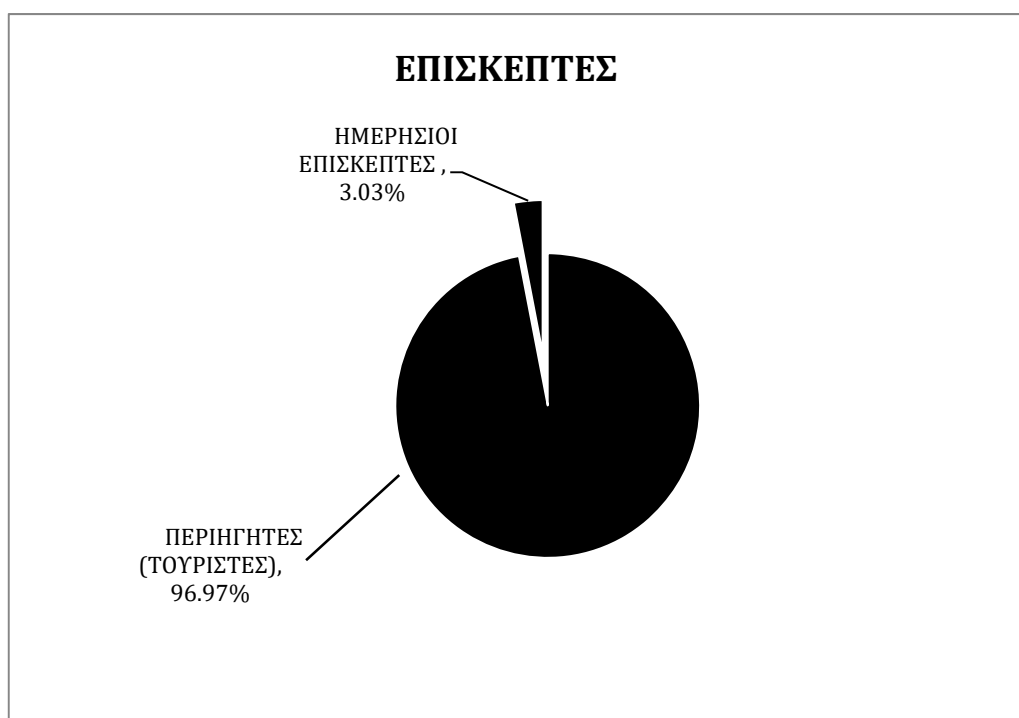

Διάγραμμα 2. Αφίξεις επισκεπτών για τα έτη 2003 – 2016

Διάγραμμα 3. Οι αφίξεις περιηγητών και ημερήσιων επισκεπτών κατά το 2003 – 2016

Το μεγαλύτερο ποσοστό επισκεπτών για το 2016, με 96,97% ήταν από περιηγητές που διέμειναν τουλάχιστο μια νύχτα στην Κύπρο, ενώ μόλις 3,03% ήταν οι ημερήσιοι επισκέπτες. Την περσινή χρονιά οι περιηγητές ήταν 95,7% και οι ημερήσιοι επισκέπτες 3,09%. Όπως παρατηρήσαμε και πιο πάνω από το 2010 οι ημερήσιοι άρχισαν μια καθοδική πορεία με το 2016 να έχει τις χαμηλότερες τιμές προέλευσης για περισσότερο από μια δεκαετία.

Διάγραμμα 4. Οι επισκέπτες για το έτος 2016: ημερήσιοι και περιηγητές

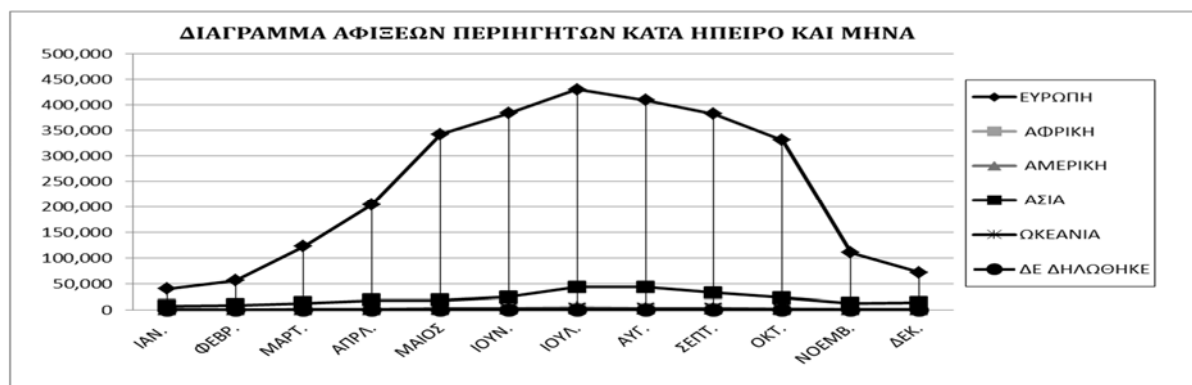
5.4 Περιηγητές

Το 2016 οι αφίξεις περιηγητών ανήλθαν σε 3.186.531 εκατομμύρια σημειώνοντας αύξηση περίπου 16,54% σε σύγκριση με 2.659.405 εκατομμυρίων του 2015.

Ήπειρό Συνήθους Διαμονής	Ήπειρο											
	ΙΑΝ.	ΦΕΒΡ.	ΜΑΡΤ.	ΑΠΡ.	ΜΑΙΟΣ	ΙΟΥΝ.	ΙΟΥΛ.	ΑΥΓ.	ΣΕΠΤ.	ΟΚΤ.	ΝΟΕΜΒ.	ΔΕΚ.
ΕΥΡΩΠΗ	39,425	55,999	122,380	204,242	342,294	383,259	430,215	409,187	382,225	330,579	109,973	71,294
ΑΦΡΙΚΗ	640	685	676	1,023	978	1,700	2,480	1,965	2,451	1,033	554	1,058
ΑΜΕΡΙΚΗ	1,259	647	1,102	1,288	2,420	2,251	4,165	2,530	2,416	1,932	1,118	1,422
ΑΣΙΑ	6,926	8,348	12,441	18,335	18,153	24,411	43,171	43,311	32,528	22,719	12,169	13,540
ΩΚΕΑΝΙΑ	337	283	413	667	1,066	1,483	2,101	1,625	1,541	911	363	586
ΔΕ ΔΗΛΩΘΗΚΕ	18	25	0	20	32	10	0	28	40	20	15	27

Πίνακας 4. Οι αφίξεις περιηγητών κατά Ήπειρο για το έτος 2016

Η Ευρώπη αποτελεί και αυτή την χρονιά την μεγαλύτερη αγορά τουρισμού για το νησί. Το 2016 οι τουρίστες που προέρχονται από χώρες της Ευρώπης αντιπροσωπεύουν τους 2.881.672 των συνολικών αφίξεων περιηγητών. Μετά την Ευρώπη ακολουθεί η Ασία με 256.052 περιηγητές, η Αμερική με 22.500, η Αφρική με 15.243 και τέλος η Ωκεάνια με 11.736.

Διάγραμμα 5. Οι αφίξεις περιηγητών κατά Ήπειρο και μήνα για το έτος 2016

Το Ηνωμένο Βασίλειο αποτελεί την κύρια πηγή τουρισμού για την Κυπριακή βιομηχανία εδώ και χρόνια, εξαιτίας του δεσμούς που υπήρχαν με την Αγγλοκρατία όσο και με την διατήρηση των Αγγλικών βάσεων στην Κύπρο. Το 2016 δεν αποτέλεσε εξαίρεση και έτσι το μεγαλύτερο ποσοστό αφίξεων είναι και για αυτήν τη χρονιά από το Ηνωμένο Βασίλειο με 1.131.858, ακολουθεί η Ρωσία με 769.445, η Ελλάδα με 147.227, το Ισραήλ

να ανεβαίνει από το 2015 με 141.496, η Γερμανία με 119.617, και ακολουθεί η Σουηδία με 114.104.

Διάγραμμα 6. Οι αφίξεις περιηγητών κατά χώρα προέλευσης για το έτος 2016

Με βάση τα δευτερογενή στοιχεία που συλλέξαμε από τις δημοσιεύσεις της Στατιστικής Υπηρεσίας Κύπρου, το νησί για το 2016 επισκέφτηκαν 810.441 ηλικίες από 20 – 31, 790.994 ηλικίες από 32 – 44, και ο υψηλότερος αριθμός περιηγητών ήταν 958.460 από ηλικίες 45 – 64 χρόνων.

	2016											ΣΥΝΟΛΟ
	ΙΑΝ.	ΦΕΒΡ.	ΜΑΡΤ.	ΑΠΡ.	ΜΑΙΟΣ	ΙΟΥΝ.	ΙΟΥΛ.	ΑΥΓ.	ΣΕΠΤ.	ΟΚΤ.	ΝΟΕΜΒ.	
Ηλικία (%)												
20-31 χρονών	22.1	17.8	20.1	21.5	27.2	30.0	25.6	27.5	30.3	24.3	19.9	26.15
32-44 χρονών	25.2	18.6	25.2	26.5	26.3	24.9	26.6	23.4	27.0	26.1	24.8	25.53
45-64 χρονών	35.7	36.4	36.6	34.3	31.7	27.9	29.4	27.6	29.1	33.5	38.7	30.93

Πίνακας 5. Αφίξεις τουριστών κατά ηλικία για το 2016

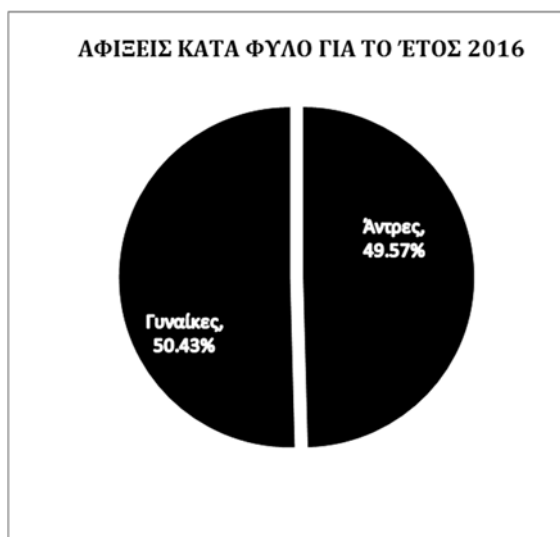

Διάγραμμα 7. Οι αφίξεις περιηγητών κατά ηλικία για το έτος 2016

	2016											ΣΥΝΟΛΟ ΑΦΙΞΕΩΝ
	ΙΑΝ.	ΦΕΒΡ.	ΜΑΡΤ.	ΑΠΡ.	ΜΑΙΟΣ	ΙΟΥΝ.	ΙΟΥΛ.	ΑΥΓ.	ΣΕΠΤ.	ΟΚΤ.	ΝΟΕΜΒ.	
Φύλο (%)												
Άντρες	53.1	53.1	51.0	46.3	46.1	47.4	51.0	49.8	51.2	50.0	53.8	49.57
Γυναίκες	46.9	46.9	49.0	53.7	53.9	52.6	49.0	50.2	48.8	50.0	46.2	50.43
ΣΥΝΟΛΟ ΑΦΙΞΕΩΝ	48,607	65,988	137,013	225,575	364,943	413,114	482,132	458,645	421,201	357,194	124,192	3,098,604.00

Πίνακας 6. Αφίξεις τουριστών κατά φύλο για το 2016

Σύμφωνα με τα δευτερογενή στοιχεία που συλλέχθηκαν το σύνολο των αφίξεων των περιηγητών κατά το έτος 2016 ήταν 3.098.604 τουρίστες. Από αυτούς οι 1.535.826,97 ήταν άνδρες και οι 1.562.817,05 ήταν γυναίκες. Σε ποσοστά εκφραζόμενο όπως φαίνεται και από την πίτα 49,57% ήταν άνδρες και 50,43% γυναίκες.

Διάγραμμα 8. Οι αφίξεις περιηγητών κατά φύλο για το έτος 2016

Κατά το 2016, ποσοστό του 61,47% των περιηγητών δήλωσαν ότι ήρθαν για πρώτη φορά στο νησί ενώ το 38,53% δήλωσε πως επισκέφτηκε το νησί δύο ή περισσότερες φορές. Από το σύνολο των περιηγητών, ποσοστό 64,1% δήλωσαν πως ο τύπος του ταξιδιού ήταν οργανωμένο ενώ το 35,9% δήλωσαν πως έκαναν με οργανωμένο ταξίδι.

	ΙΑΝ.	ΦΕΒΡ.	ΜΑΡΤ.	ΑΠΡ.	ΜΑΙΟΣ	ΙΟΥΝ.	ΙΟΥΛ.	ΑΥΓ.	ΣΕΠΤ.	ΟΚΤ.	ΝΟΕΜΒ.	ΣΥΝΟΛΟ
Αριθμός επισκέψεων (%)												
Πρώτη φορά	42.2	41.8	51.2	60.9	64.2	63.5	66.5	62.9	61.3	61.3	53.2	61.47
Δύο ή περισσότερες	57.8	58.2	48.8	39.1	35.8	36.5	33.5	37.1	38.7	38.7	46.8	38.53
Τύπος ταξιδιού (%)												
Οργανωμένο ταξίδι	28.3	29.4	42.6	57.9	71.3	70.8	70.9	65.9	64.4	65.6	47.4	64.1
Μη οργανωμένο ταξίδι	71.7	70.6	57.4	42.1	28.7	29.2	29.1	34.1	35.6	34.4	52.6	35.9
ΣΥΝΟΛΟ ΑΦΙΞΕΩΝ	48,607	65,988	137,013	225,575	364,943	413,114	482,132	458,645	421,201	357,194	124,192	3,098,604

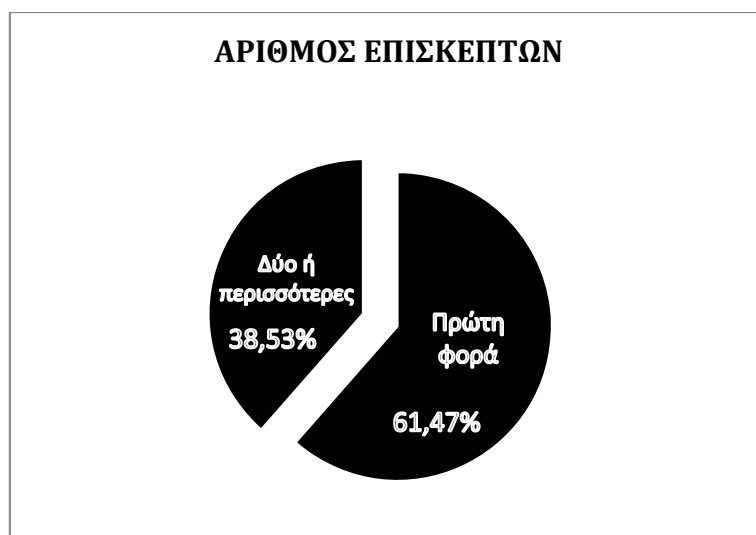
Πίνακας 7. Τα ποσοστά επισκεπτών και του τύπου ταξιδιού κατά μήνα για το 2016

Ο μήνας με τους λιγότερους επισκέπτες που ήρθαν για πρώτη φορά είναι ο Φεβρουάριος με ποσοστό 41,8% ενώ ο μήνας με τον μεγαλύτερο αριθμό ατόμων που επισκέφτηκαν για πρώτη φορά το νησί μας είναι ο Ιούλιος με ποσοστό 66,5%. Ο μήνας με τους λιγότερους επισκέπτες που ήρθαν για δεύτερη ή και περισσότερες φορές στην Κύπρο είναι ο Ιούλιος με 33,5% ενώ ο μήνας με το μεγαλύτερο ποσοστό είναι ο Φεβρουάριος με ποσοστό 58,2%.

Όσον αφορά τον τύπο του ταξιδιού για το οργανωμένο ταξίδι ο μήνας με το χαμηλότερο ποσοστό ήταν ο Ιανουάριος με 28,3% και ο μήνας με το υψηλότερο ο Μάιος με 71,3%, ενώ για το μη οργανωμένο ταξίδι ο μήνας με τα χαμηλότερα ποσοστά ήταν ο Μάιος με 28,3% και με τα υψηλότερα ποσοστά ο Ιανουάριος με 71,7%

	ΙΑΝ.	ΦΕΒΡ.	ΜΑΡΤ.	ΑΠΡ.	ΜΑΙΟΣ	ΙΟΥΝ.	ΙΟΥΛ.	ΑΥΓ.	ΣΕΠΤ.	ΟΚΤ.	ΝΟΕΜΒ.	ΣΥΝΟΛΟ
Αριθμός επισκέψεων (%)												
Πρώτη φορά	20512.15	27582.98	70150.65	137375.18	234293.41	262327.39	320617.78	288487.71	258196.21	218959.92	66070.14	1904573.52
Δύο ή περισσότερες	28094.85	38405.02	66862.34	88199.83	130649.59	150786.61	161514.22	170157.30	163004.79	138234.08	58121.86	1194030.5
Τύπος ταξιδιού (%)												
Οργανωμένο ταξίδι	13755.8	19400.5	58367.54	130607.93	260204.36	292484.71	341831.59	302247.06	271253.44	234319.26	58867.01	1983339
Μη οργανωμένο ταξίδι	34851.2	46587.5	78645.46	94967.08	104738.64	120629.29	140300.41	156397.95	149947.56	122874.74	65324.99	1115265

Πίνακας 8. Ο αριθμός των επισκεπτών και τύπος ταξιδιού κατά μήνα για το 2016

Διάγραμμα 9. Οι επισκέπτες για το έτος 2016

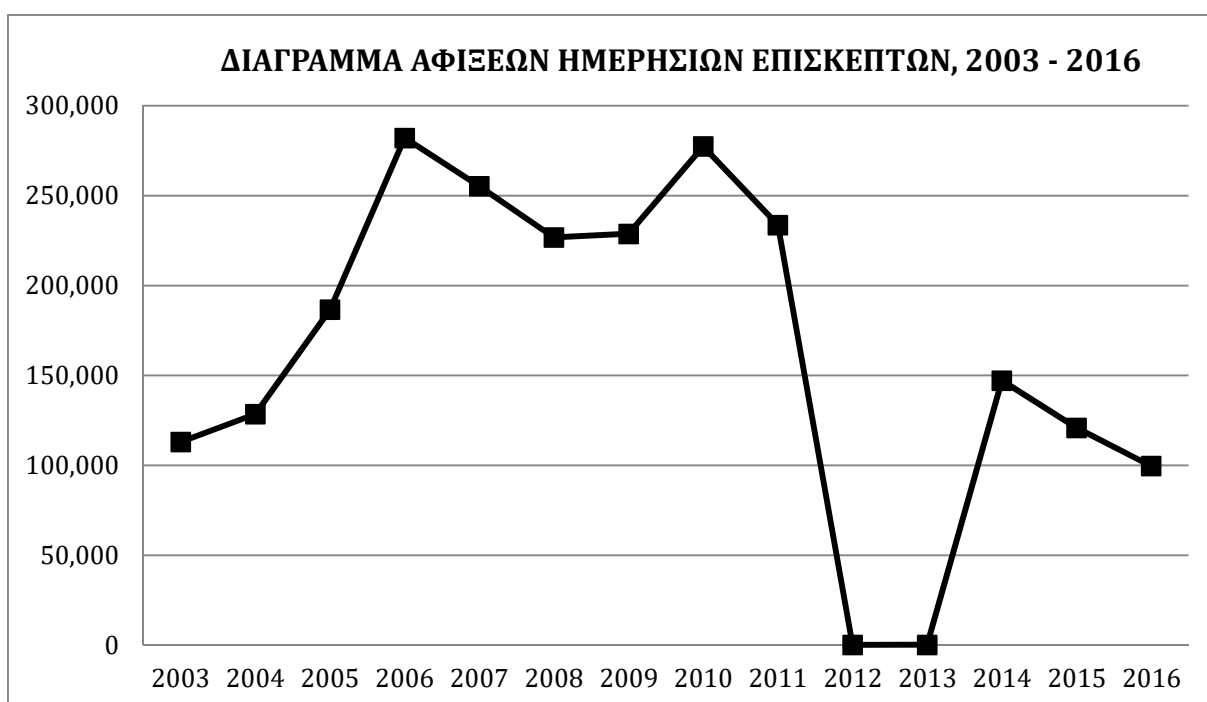
Διάγραμμα 10. Ο τύπος ταξιδιού των επισκέπτες για το έτος 2016

5.5 Ημερήσιοι Επισκέπτες

Ο αριθμός των ημερήσιων επισκεπτών που δε διανυκτέρευσαν στην Κύπρο, έπεσε στους 99.658 το 2016 σε σύγκριση με τους 120.916 που ήταν 2015. Οι ημερήσιοι επισκέπτες για την χρονιά που πέρασε ήταν ο χαμηλότερος αριθμός που κατέγραψε η Στατιστική Υπηρεσία από το 1999. Οι περισσότεροι ημερήσιοι τουρίστες έρχονται στο νησί από τα λιμάνια 85.016 με ποσοστό 85,38% και αεροπορικός μόλις 14.642 με ποσοστό 14,62% περίπου.

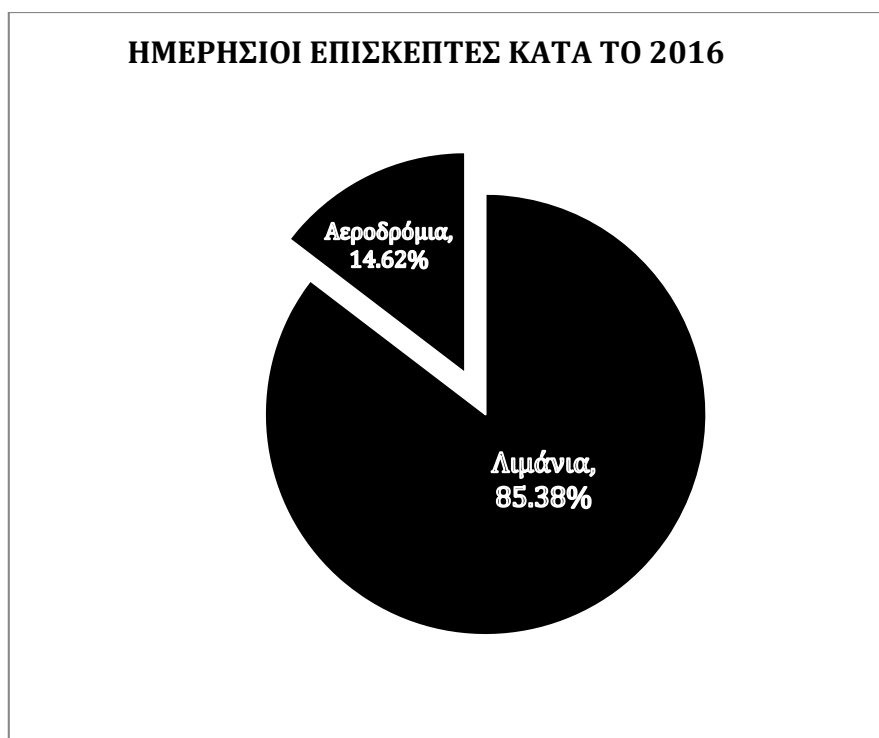
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
ΗΜΕΡΗΣΙΟΙ ΕΠΙΣΚΕΠΤΕΣ	113,006	128,532	186,640	282,087	255,252	226,795	228,787	277,435	233,686	169,864	220,773	147,146	120,916	99,658
Λιμάνια	96,933	120,860	178,085	221,107	246,917	221,544	225,129	271,666	216,396	162,899	206,598	135,379	108,011	85,016
Αεροδρόμια	16,073	7,672	8,555	7,145	8,335	5,251	3,658	5,769	17,290	7	14	11,767	12,905	14,642
Διερχόμενοι μέσω Κύπρου από την κρίση στο Λ	...	...	...	53,835	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...

Πίνακας 9. Αφίξεις ημερήσιων επισκεπτών για το 2016

Διάγραμμα 11. Οι αφίξεις των ημερήσιων επισκεπτών κατά τα έτη 2003 έως 2016

Ο αριθμός των ημερήσιων επισκεπτών από το 2003 που ήταν 113,006 μέχρι το 2006 έφτασε να είναι 282.087 αφού ήταν μια ανοδική πορεία. Το 2007 και το 2008 αυτό άλλαξε αφού όπως παρατηρούμε πως αρχίζει να μειώνεται ο αριθμός, ενώ το 2009 και το 2010 αρχίζει και πάλι η ανοδική πορεία με τους ημερήσιους επισκέπτες να φτάνουν τους 277.435 και να είναι οι περισσότεροι που σημειώθηκαν από το 2003 μέχρι το 2016. Τις χρονιές που ακολούθησαν οι ημερήσιοι επισκέπτες άρχισαν να μειώνονται και το 2016 ήταν η χρονιά με τους λιγότερους αφού ο αριθμός δεν ξεπερνούσε 99.658.

Διάγραμμα 12. Οι ημερήσιοι επισκέπτες κατά τρόπο προέλευσης για το έτος 2016

5.6 Έσοδα από τον τουρισμό

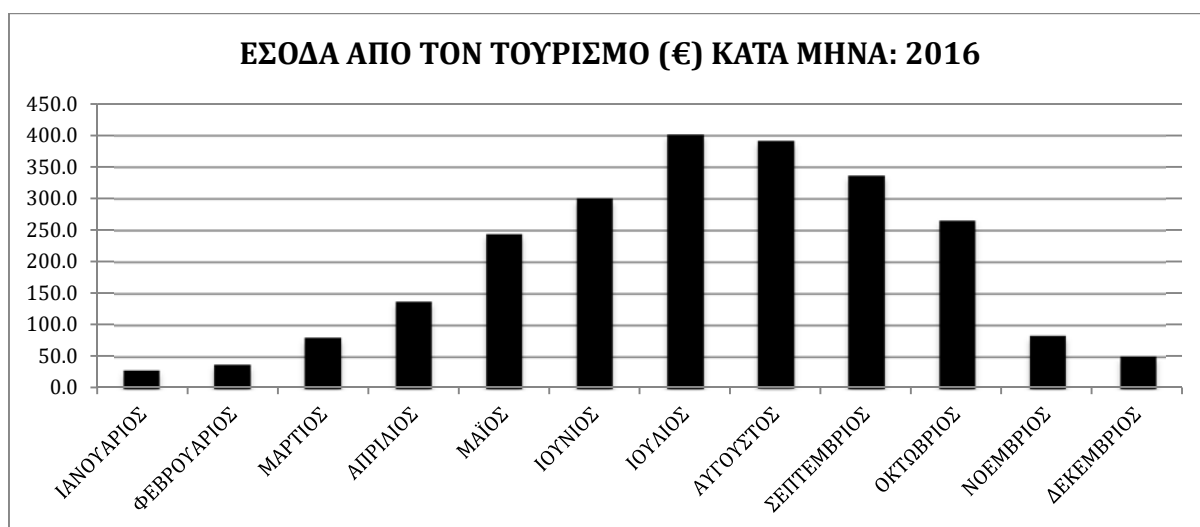
Το Παγκόσμιο Συμβούλιο Τουρισμού σημειώνει για την Κύπρο, πως κατά το έτος 2016 τα έσοδα από τον τουρισμό σημείωσαν αύξηση της τάξης του 11,9% σε σύγκριση με το 2015. Τα έσοδα υπολογίζονται για το 2016 σε 2.363.4 εκατομμύρια ευρώ ενώ το 2015 τα έσοδα ήταν 2.112.1 εκατομμύρια ευρώ. Αναλυτικότερα ο μήνας που σημείωσε τα περισσότερα έσοδα ήταν ο Ιούλιος με 402.2 εκατομμύρια ευρώ σε αντίθεση με τον Ιανουάριο που σημείωσε τα λιγότερα 29.1 εκατομμύρια ευρώ. Αν παρατηρήσουμε το διάγραμμα που ακολουθεί εκτός από τον Ιούλιο σημαντικά υψηλά έσοδα είχαν οι μήνες Αύγουστος και Σεπτέμβριος με 392.2 εκατομμύρια και 337.1 εκατομμύρια ευρώ αντίστοιχα.

Αναλυτικότερα, οι δαπάνες των τουριστών αυξήθηκαν, και αυτό άλλωστε οφείλεται κυρίως, στην αύξηση τουριστών στην Κύπρο. Μετά τα γεγονότα που συμβαίνουν στην Ευρώπη η Κύπρος θεωρείται από τους ασφαλέστερους προορισμούς στην Ευρώπη, μετά τα τρομοκρατικά χτυπήματα.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ	Αφίξεις Περιηγητών				Έσοδα (€ εκ.)				% Μεταβολή					
	2013	2014	2015	2016	2013	2014	2015	2016	2016/15		2016/14		2016/13	
									Αφίξεις	Έσοδα	Αφίξεις	Έσοδα	Αφίξεις	Έσοδα
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	42,286	40,675	41,799	48,607	30.9	30.7	28.4	29.1	16.3%	2.5%	19.5%	-5.2%	14.9%	-5.8%
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	42,327	45,227	50,709	65,988	28.3	31.3	30.9	37.6	30.1%	21.7%	45.9%	20.1%	55.9%	32.9%
ΜΑΡΤΙΟΣ	92,620	77,533	97,479	137,013	66.0	56.5	65.0	80.9	40.6%	24.5%	76.7%	43.2%	47.9%	22.6%
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	162,439	180,998	201,495	225,575	110.4	132.9	130.5	137.9	12.0%	5.7%	24.6%	3.8%	38.9%	24.9%
ΜΑΪΟΣ	276,244	293,181	307,449	364,943	202.1	224.1	217.1	244.7	18.7%	12.7%	24.5%	9.2%	32.1%	21.1%
ΙΟΥΝΙΟΣ	308,219	342,221	336,967	413,114	259.8	303.2	259.0	301.0	22.6%	16.2%	20.7%	-0.7%	34.0%	15.9%
ΙΟΥΛΙΟΣ	361,442	381,955	414,527	482,132	338.6	321.2	342.1	402.2	16.3%	17.6%	26.2%	25.2%	33.4%	18.8%
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	352,215	373,086	392,272	458,645	349.5	324.3	358.5	392.2	16.9%	9.4%	22.9%	20.9%	30.2%	12.2%
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	357,653	316,602	360,899	421,201	353.4	273.4	321.1	337.1	16.7%	5.0%	33.0%	23.3%	17.8%	-4.6%
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	273,587	251,453	269,363	357,194	246.6	217.1	225.0	266.0	32.6%	18.2%	42.1%	22.5%	30.6%	7.9%
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	81,542	81,437	108,093	124,192	59.2	65.0	81.9	83.8	14.9%	2.3%	52.5%	28.9%	52.3%	41.6%
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	54,813	56,863	78,348	87,927	37.6	43.7	52.6	50.9	12.2%	-3.2%	54.6%	16.5%	60.4%	35.4%
ΣΥΝΟΛΟ	2,405,390	2,441,239	2,659,405	3,186,531	2,082.4	2,023.4	2,112.1	2,363.4	19.8%	11.9%	30.5%	16.8%	32.5%	13.5%
% Μεταβολή	-2.4	1.5	8.9	19.8	8.0	-2.8	4.4	11.9						

Πίνακας 10. Στατιστικά Στοιχεία Τουρισμού: Αφίξεις περιηγητών και έσοδα για 2016

Η αύξηση των εσόδων από την τουριστική βιομηχανία, όπως προαναφέραμε είναι αλληλένδετη με την αυξανόμενη ροή τουριστών στο νησί. Η μεταβολή των συνολικών αφίξεων των περιηγητών για το 2016 ήταν 19,8% με 3.1 εκατομμύρια ενώ το 2015 ήταν 8,9% με 2.7 εκατομμύρια. Έτσι, οι περισσότεροι τουρίστες άφησαν στο νησί και περισσότερα κέρδη.

Διάγραμμα 13. Τα έσοδα από τον τουρισμό κατά μήνα για το έτος 2016

Παρατηρήθηκε αύξηση στα έσοδα παρά την μείωση κατά 6,6% που σημειώθηκε στη μέση δαπάνη ανά περιηγητή, από €794 το 2015 σε €742 το 2016, κάτι που προκύπτει, σε μεγάλο βαθμό, από την παγκόσμια τάση για μειωμένη διάρκεια παραμονής.

5.6.1 Κατά κεφαλή δαπάνη

Για την χρονιά αυτή παρατηρούμε μείωση του μέσου όρου κατά κεφαλή δαπάνης της τάξεων του 13,3%. Πιο αναλυτικά, ο μέσος όρος της κατά κεφαλή δαπάνης για το 2016 ανέρχεται σε €688.13 σε σχέση με τον μέσο όρο που ήταν €794.3 το 2015. Ο υψηλότερος μέσος όρος της κατά κεφαλή δαπάνης έχει καταγραφεί τον Αύγουστο με €855.14 και ο χαμηλότερος €570.45 τον μήνα Φεβρουάριο.

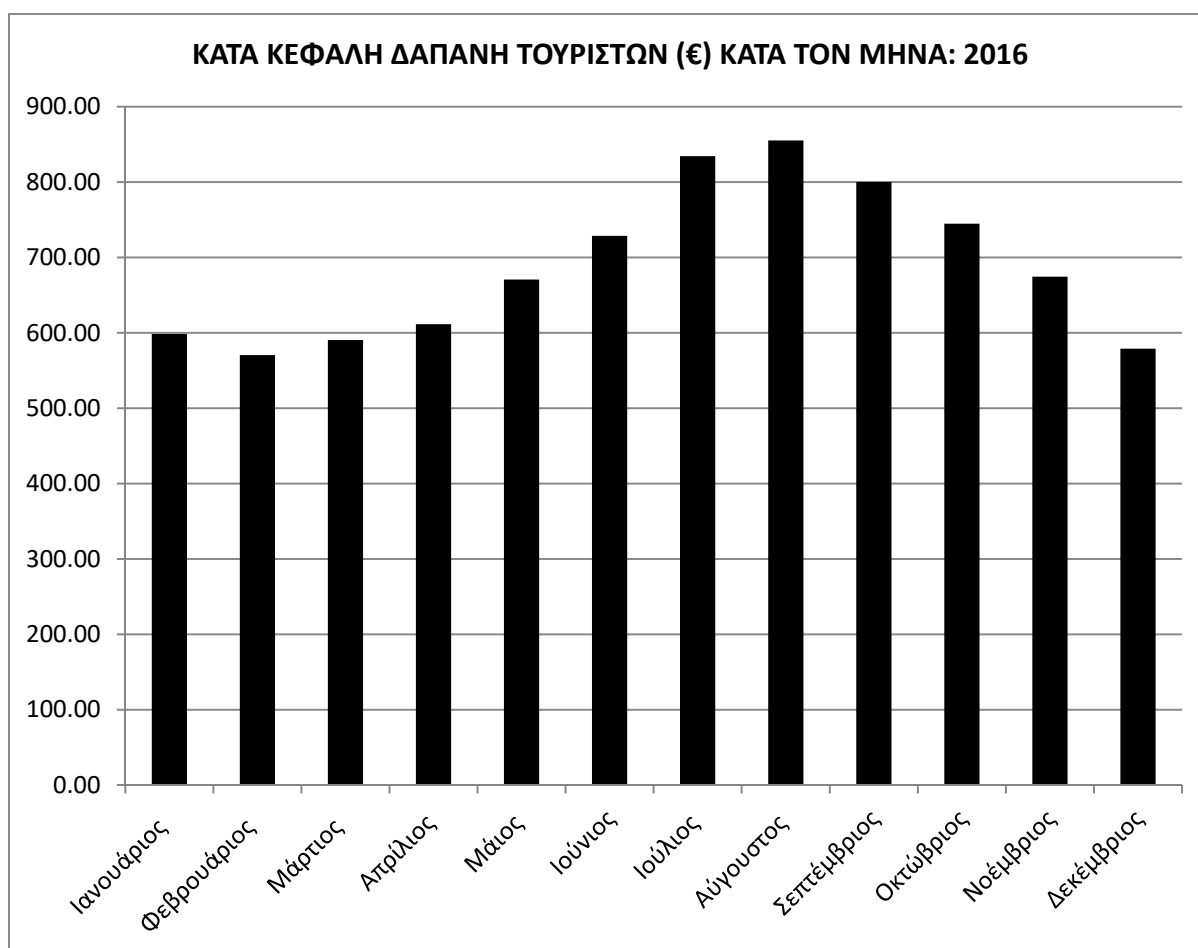
	ΙΑΝ.	ΦΕΒ.	ΜΑΡΤ.	ΑΠΡ.	ΜΑΙΟΣ	ΙΟΥΝ.	ΙΟΥΛ.	ΑΥΓ.	ΣΕΠΤ.	ΟΚΤ.	ΝΟΕΒ.	ΔΕΚ.
Σύνολο	598.39	570.45	590.39	611.37	670.64	728.53	834.25	855.14	800.22	744.73	674.46	578.91
Χώρα συνήθους διαμονής												
Αυστρία	517.63	468.22	691.54	661.05	636.94	829.81	843.55	873.2	750.4	900.9	762.31	847.58
Βέλγιο	577.65	459.02	539.00	757.65	1,042.06	911.68	923.11	882.61	967.72	1,076.12	936.66	685.85
Γαλλία	689.10	474.78	534.23	688.29	749.77	830.59	918.96	938.94	905.45	850.59	665.17	523.26
Γερμανία	621.34	560.89	634.15	586.57	770.16	834.43	884.22	944.89	949.06	873.47	783	719.73
Δανία	692.47	619.50	539.38	396.17	568.92	556.81	750.1	803.66	548.1	635.18	478.45	545.25
Ελβετία	611.79	586.98	727.66	635.42	583.47	704.93	840.2	1,031.71	823.2	891.63	826.44	644.83
Ελλάδα	400.86	374.06	367.35	338.08	357.24	366.36	403.75	394.31	360.36	354.22	365.85	332.99
Η.Π.Α.	895.13	544.24	703.05	631.58	571.67	632.19	697.72	996.65	647.68	648.47	877.41	761.51
Ηνωμένο Βασίλειο	674.92	633.93	647.87	702.59	815.68	801.38	922.67	885.83	912.27	825.59	854.75	784.83
Ισραήλ	537.25	392.34	348.19	391.52	509.65	497.22	669.94	721.5	651.65	635.33	496.62	397.38
Ιταλία	367.16	476.00	443.00	470.74	528.32	482.45	659.15	826.76	646.11	485.46	457.44	427.24
Λίβανος	451.48	567.02	598.32	463.49	595.56	559.31	836.37	797.42	753.96	586.94	576.46	612.98
Νορβηγία	255.00	1,117.50	1,045.48	640.57	564.37	605.07	843.86	812.2	633.03	727.58	870.22	641.5
Ολλανδία	445.90	459.55	650.24	595.85	740.85	853.96	964.67	1,055.75	916.69	867.45	784.45	594.32
Ουκρανία	480.18	608.45	682.18	564.95	556.01	661.04	619.45	645.45	605.26	508.96	497.45	553.3
Πολωνία	355.95	454.51	368.79	283.49	388.59	569.8	617.38	610.63	484.44	581.84	461.05	286.65
Ρωσία	696.01	793.37	568.85	653.62	577.02	691.98	862.44	855.26	794.88	731.99	696	631.88
Σουηδία	813.78	517.55	884.94	514.09	467.18	569.36	612.06	659.07	566.65	612.76	548	989.16
Φινλανδία	247.00	536.09	914.72	571.52	562.72	581.51	717.34	682.22	674.08	668.68	777.71	...
Άλλες Χώρες	704.64	625.46	611.46	641.15	538.99	624.57	712.38	806.98	800.09	647.58	588.02	562.86

Πίνακας 11. Κατά κεφαλή δαπάνη (€) ανά μήνα για το έτος 2016

Τον μήνα Φεβρουάριο η μεγαλύτερη κατά κεφαλή δαπάνη για το έτος 2016 καταγράφεται από ταξιδιώτες την Νορβηγίας με €1.117.50 και η χαμηλότερη κατά τον μήνα Ιανουάριο με €247 από ταξιδιώτες με χώρα συνήθους διαμονής την Φινλανδία.

Εξετάζοντας την κατά κεφαλή δαπάνη για τις χώρες συνήθους διαμονής των τουριστών παρατηρούμε ότι τον Ιούλιο οι Βρετανοί σημείωσαν τη μεγαλύτερη τους κατά κεφαλή

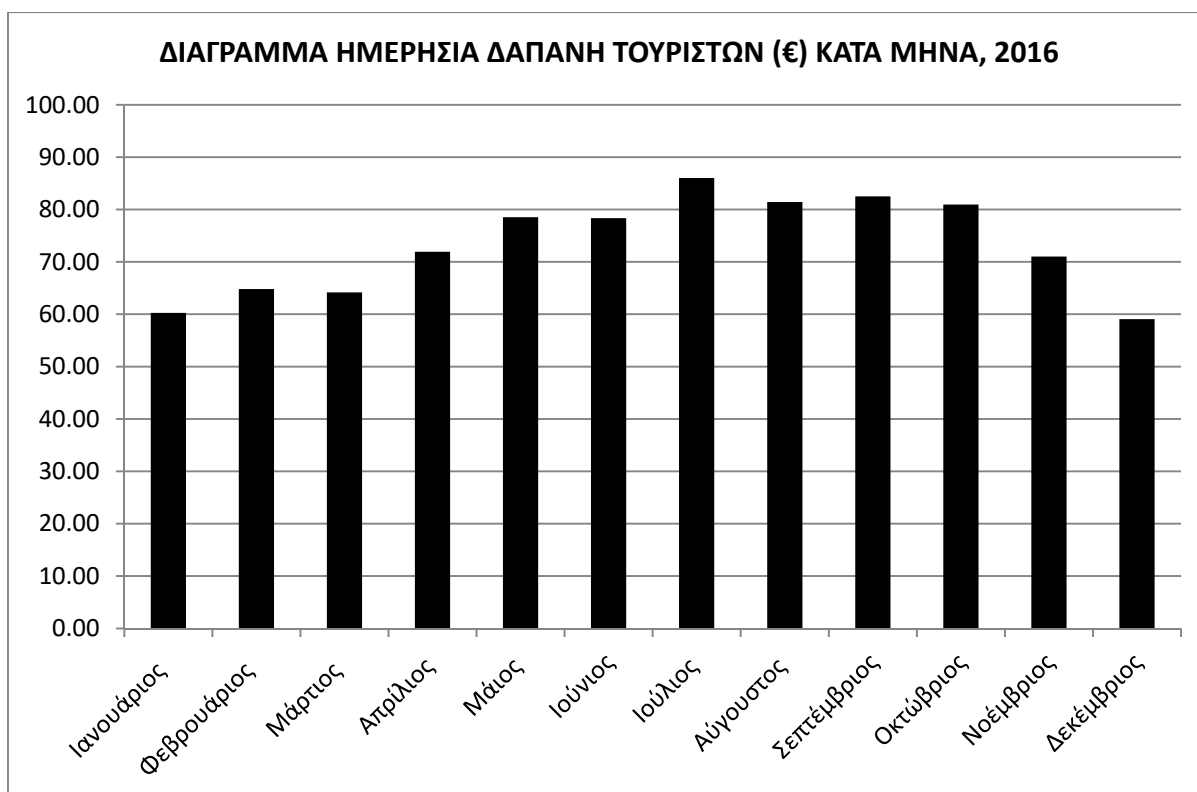
δαπάνη με €922.67, οι Ρώσοι €862.44 και €403.75 οι Έλληνες. Τόσο οι Γερμανοί τον Σεπτέμβριο όσο και οι Ισραηλίτες τον Αύγουστο σημείωσαν υψηλότερη κατά κεφαλή δαπάνη για €949.06 και €721.5 αντίστοιχα.

Διάγραμμα 14. Η κατά κεφαλή δαπάνη τουριστών κατά μήνα για το έτος 2016

5.6.2 Ημερήσια δαπάνη

Ο μέσος όρος της ημερήσιας δαπάνης ανέρχεται στα €72.92 για το 2016. Ο μέσος όρος της μεγαλύτερης ημερήσιας δαπάνης σημειώθηκε τον Ιούλιο με €86.01 ενώ ο χαμηλότερος μέσος όρος της ημερήσιας δαπάνης ήταν ο Δεκέμβριος με €59.07 για το 2016. Η μεγαλύτερη ημερήσια δαπάνη έφτασε τα €173.79 τον Ιανουάριο από ταξιδιώτες με χώρα συνήθους διαμονής το Ισραήλ ενώ η χαμηλότερη ημερήσια δαπάνη σημειώνεται τον Φεβρουάριο και ήταν €23.62 από Φινλανδία.

Διάγραμμα 15. Ημερήσια δαπάνη τουριστών κατά μήνα για το έτος 2016

	ΙΑΝ.	ΦΕΒ.	ΜΑΡΤ.	ΑΠΡ.	ΜΑΙΟΣ	ΙΟΥΝ.	ΙΟΥΛ.	ΑΥΓ.	ΣΕΠΤ.	ΟΚΤ.	ΝΟΕΒ.	ΔΕΚ.
Χώρα συνήθους διαμονής												
Αυστρία	69.02	72.03	78.58	94.44	89.71	105.04	87.87	90.02	96.21	112.61	91.84	114.54
Βέλγιο	71.72	86.61	82.92	94.71	114.51	106.01	103.72	72.94	130.77	105.5	118.56	96.6
Γαλλία	73.41	69.82	76.32	94.29	93.72	102.54	120.92	90.28	93.35	106.32	91.12	57.5
Γερμανία	70.38	65.22	76.40	72.42	81.93	83.44	85.02	84.37	92.14	88.23	85.11	71.97
Δανία	125.90	119.13	110.08	63.90	71.12	73.26	78.14	99.22	77.2	80.4	75.94	136.31
Ελβετία	63.52	83.85	115.50	87.04	84.56	95.26	103.73	122.82	112.77	110.08	94.99	100.75
Ελλάδα	38.76	39.79	44.26	49.00	45.22	42.6	43.89	29.43	36.04	47.87	50.12	40.61
Η.Π.Α.	68.48	85.04	71.02	68.65	76.22	56.45	57.66	60.04	53.09	48.39	79.05	81.01
Ηνωμένο Βασίλειο	59.05	62.15	62.90	70.97	78.43	78.57	85.43	76.36	83.69	80.94	70.64	66.51
Ισραήλ	173.79	122.61	102.41	97.88	127.41	121.27	133.99	122.29	138.65	124.57	130.69	120.42
Ιταλία	72.50	103.48	83.58	100.16	132.08	109.65	92.84	78.74	109.51	66.5	58.65	52.75
Λίβανος	82.62	131.87	135.98	107.79	121.54	124.29	130.68	137.49	112.53	112.87	110.86	157.17
Νορβηγία	14.71	57.90	47.31	79.08	72.36	81.77	92.73	85.49	76.27	84.6	64.46	27.77
Ολλανδία	33.28	90.11	87.87	96.10	85.16	76.93	86.13	116.02	94.5	92.28	89.14	83.71
Ουκρανία	38.44	57.95	54.57	50.90	67.81	77.77	61.95	67.94	59.93	59.18	44.82	27.26
Πολωνία	44.18	51.07	55.04	50.62	71.96	74.97	65.68	67.1	57.67	72.73	61.47	46.99
Ρωσία	64.30	84.40	68.54	80.69	70.37	77.75	93.74	90.03	88.32	82.25	80	77.06
Σουηδία	57.75	32.76	59.00	68.55	60.67	75.91	77.48	78.46	72.65	76.6	62.27	40.05
Φινλανδία	82.33	23.62	98.36	71.44	74.04	74.55	77.97	81.22	82.2	83.59	89.39	...
Άλλες Χώρες	65.76	71.89	75.49	77.25	71.87	77.11	78.28	79.12	86.03	71.16	65.34	68.64

Πίνακας 12. Ημερήσια δαπάνη (€) ανά μήνα για το έτος 2016

Όπως φαίνεται από τις τιμές του πίνακα οι τουρίστες από τις κύριες χώρες προέλευσης όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Ρωσία, τη Ελλάδα και τη Σουηδία έχουν χαμηλή ημερήσια δαπάνη σε σχέση με άλλες χώρες που μπορεί ο αριθμός προέλευσης περιηγητών να είναι αρκετά μικρότερος. Η υψηλότερη ημερήσια δαπάνη των Βρετανών και Ρώσων τουριστών ήταν €85.43 και €93.74 αντίστοιχα για τον μήνα Ιούλιο και η χαμηλότερη τον Ιανουάριο με €59.05 και €64.30 αντίστοιχα. Η Ελλάδα υψηλότερη είχε τον Απρίλιο με €49 και χαμηλότερη τον Αύγουστο με €29.43 και η Σουηδία τον Φεβρουάριο είχε την χαμηλότερη ημερήσια δαπάνη με €32.76 και τον Αύγουστο την υψηλότερη με €78.45.

5.7 Τουριστικά καταλύματα

	2016										
	ΙΑΝ.	ΦΕΒΡ.	ΜΑΡΤ.	ΑΠΡ.	ΜΑΙΟΣ	ΙΟΥΝ.	ΙΟΥΛ.	ΑΥΓ.	ΣΕΠΤ.	ΟΚΤ.	ΝΟΕΜΒ.
Τύπος καταλύματος (%)											
Ξενοδοχεία 1 - 5 αστέρων	54.1	57.8	63.6	63.2	63.2	62.3	58.1	58.3	57.6	59.0	63.7
Όργαν. δ/τα, Τουριστικά χωριά	5.0	6.9	10.6	12.4	19.8	21.2	21.8	20.0	21.0	20.6	8.6
Σε φίλους και συγγενείς	24.2	21.3	14.8	12.7	9.0	8.6	9.5	10.3	10.4	10.4	15.9
Ιδιόκτητη κατοικία	7.5	5.8	4.5	4.0	2.9	2.5	3.0	2.9	2.6	2.0	4.0
Άλλού	9.2	8.2	6.5	7.7	5.1	5.4	7.6	8.5	8.4	8.0	7.6
Τοποθεσία διαμονής (%)											
Πάφος και Πόλις	36.2	36.2	48.3	41.8	37.5	35.4	36.5	36.6	36.9	39.2	44.6
Παραλίμνι	2.6	2.5	2.3	8.3	14.1	15.9	14.6	15.6	13.3	13.7	3.5
Αγ. Νάπα	1.9	4.3	7.1	13.3	24.1	24.7	21.9	21.7	22.1	20.0	9.0
Λεμεσός	19.0	18.2	12.5	11.9	9.1	9.1	9.3	10.0	9.1	9.1	12.0
Λάρνακα	17.5	18.3	15.6	12.8	8.5	8.6	10.4	10.0	10.5	9.5	16.3
Λευκωσία	17.9	16.3	9.5	7.6	4.3	4.2	3.5	2.1	4.2	5.0	10.1
Άλλού	4.9	4.2	4.7	4.3	2.4	2.1	3.8	4.1	3.9	3.5	4.4
ΣΥΝΟΛΟ ΑΦΙΣΕΩΝ	48,607	65,988	137,013	225,575	364,943	413,114	482,132	458,645	421,201	357,194	124,192

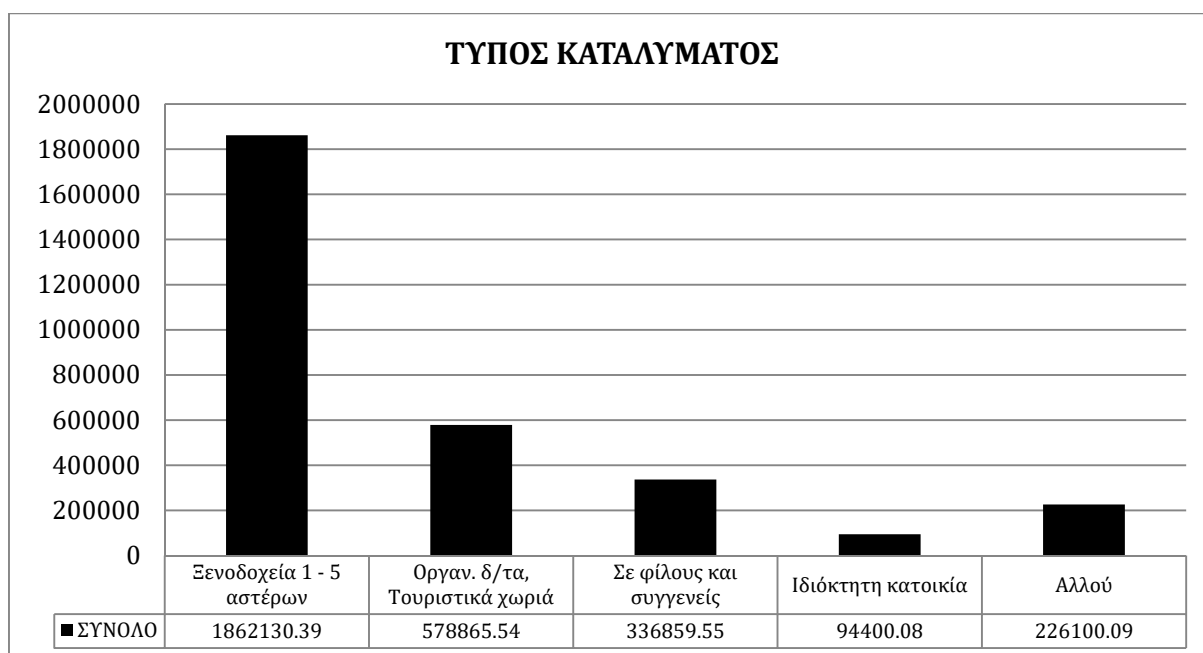
Πίνακας 13. Καταλύματα και διαμονή κατά μήνα για το έτος 2016

Η Κύπρος διαθέτει μια καλά διατηρημένη ξενοδοχειακή υποδομή, με τις ξενοδοχειακές της μονάδες να αναβαθμίζονται συνεχώς. Οι τιμές των ξενοδοχείων στην Κύπρο ποικίλλουν ανάλογα με τις υπηρεσίες, και έτσι ικανοποιούν όλα τα τμήματα της αγοράς. Η Κύπρος διαθέτει συνολικά 26 ξενοδοχεία 5 αστέρων με 12.040 κρεβάτια, 58 ξενοδοχεία 4 αστέρων με συνολικά 21.200 κρεβάτια και 142 ξενοδοχεία με βαθμολογία 3 αστέρων ή χαμηλότερη. Σύμφωνα με τον Πρόεδρο του Κυπριακού Οργανισμού Τουρισμού, η Κύπρος κατέχει την πρώτη θέση στην Ευρώπη σε ξενοδοχεία 5 αστέρων ανάλογα με τον πληθυσμό της (ΕΥ:2015).

Το σύνολο των διανυκτερεύσεων στα συλλογικά τουριστικά καταλύματα ανήλθε στις 2.440.995,93 το 2016 περίπου. Σε ξενοδοχεία με αστέρες έμειναν 1.862.130, σε οργανωμένα διαμερίσματα – τουριστικά χωριά έμειναν 578.865, σε φίλους και συνεργάτες 336.859, σε ιδιόκτητη κατοικία 94400.08 και αλλού διανυκτέρευσαν 226100.09. Σε έκθεση του, το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ για την Ταξιδιωτική και Τουριστική Ανταγωνιστικότητα, τοποθετεί την Κύπρο στη 2η θέση (μετά την Αυστρία) από τις 141 χώρες παγκοσμίως στην υποδομή τουριστικών υπηρεσιών, όπως μετράται από τον αριθμό των ξενοδοχειακών δωματίων, τις ενοικιάσεις αυτοκινήτων και τα ΑΤΜ (ΕΥ:2015).

	ΙΑΝ.	ΦΕΒΡ.	ΜΑΡΤ.	ΑΠΡ.	ΜΑΙΟΣ	ΙΟΥΝ.	ΙΟΥΛ.	ΑΥΓ.	ΣΕΠΤ.	ΟΚΤ.	ΝΟΕΜΒ.
Τύπος καταλύματος											
Ξενοδοχεία 1 - 5 αστέρων	26296.39	38141.06	87140.27	142563.40	230643.98	257370.02	280118.69	267390.04	242611.78	210744.46	79110.30
Οργαν. δ/τα, Τουριστικά χωριά	2430.35	4553.17	14523.38	27971.30	72258.71	87580.17	105104.78	91729	88452.21	73581.96	10680.51
Σε φίλους και συγγενείς	11762.89	14055.44	20277.92	28648.03	32844.88	35527.80	45802.54	47240.44	43804.90	37148.18	19746.53
Ιδιόκτητη κατοικία	3645.53	3827.30	6165.59	9023	10583.35	10327.85	14463.96	13300.71	10951.23	7143.88	4967.68
Αλλού	4471.84	5411.02	8905.85	17369.28	18612.09	22308.16	36642.03	38984.83	35380.88	28575.52	9438.59

Πίνακας 14. Τύπος καταλύματος κατά μήνα για το έτος 2016

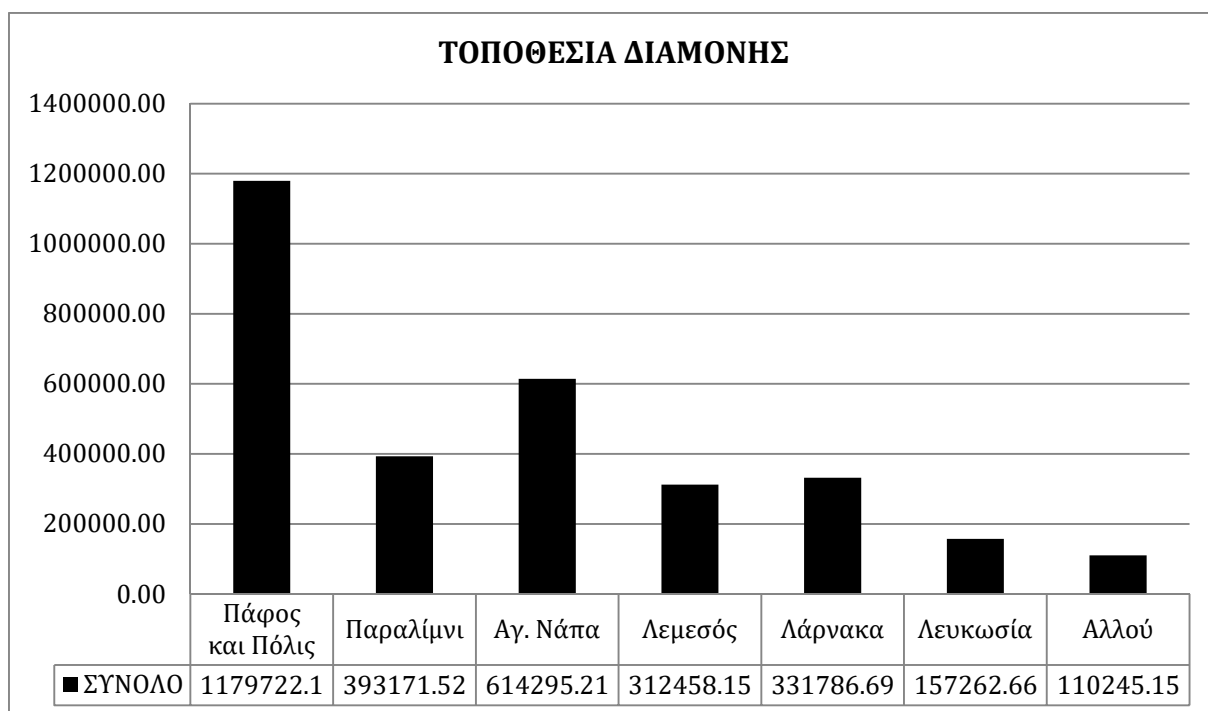

Διάγραμμα 16. Τύπος καταλύματος για το έτος 2016

Η επαρχία Πάφου είχε τους περισσότερους τουρίστες, με διανυκτερεύσεις 1.862.130 και τους λιγότερους οι άλλες περιοχές. Η επόμενη στη σειρά είναι η Αγία Νάπα με 641.295, το Παραλίμνι με 393.171, η Λάρνακα με 331.786, ακολουθεί η Λεμεσός με 312.458, Λευκωσία με 157.826 και οι υπόλοιποι 110245,15 έμειναν αλλού.

	ΙΑΝ.	ΦΕΒΡ.	ΜΑΡΤ.	ΑΠΡ.	ΜΑΙΟΣ	ΙΟΥΝ.	ΙΟΥΛ.	ΑΥΓ.	ΣΕΠΤ.	ΟΚΤ.	ΝΟΕΜΒ.
Τοποθεσία διαμονής											
Πάφος και Πόλις	17595.7	23887.7	66177.3	94290.4	136853.63	146242.36	175978.18	167864.07	155423.17	140020.05	55389.63
Παραλίμνι	1263.78	1649.7	3151.3	18722.7	51457	65685.1	70391.3	71548.6	56019.7	48935.6	4346.7
Αγ. Νάπα	923.53	2837.48	9727.92	30001.5	87951.3	102039.16	105586.91	99526	93085.4	71438.80	11177
Λεμεσός	9235.33	12009.8	17126.6	26843.4	33209.8	37593.4	44838.3	45864.5	38329.3	32504.7	14903
Λάρνακα	8506.23	12075.8	21374	28873.6	31020.2	35527.80	50141.7	45864.5	44226.1	33933.4	20243.30
Λευκωσία	8700.65	10756	13016.2	17143.7	15692.6	17350.8	16874.6	9631.54	17690.4	17859.70	12546
Αλλού	2381.74	2771.5	6439.61	9699.73	8758.63	8675.39	18321	18804.5	16426.8	12501.8	5464.5

Πίνακας 15. Τοποθεσία διαμονής κατά μήνα για το έτος 2016

Διάγραμμα 17. Τοποθεσία διαμονής για το έτος 2016

Κεφάλαιο 6

Συμπεράσματα

6.1 Συμπεράσματα

Στην περίπτωση της Κύπρου η οικονομική ανάπτυξη ήρθε σε δύο ξεχωριστές φάσεις μετά το 1960, όταν το νησί απέκτησε την ανεξαρτησία του από τη Βρετανία. Η πρώτη φάση, μέχρι το 1974, αποτέλεσε την αρχή της μετατροπής του νησιού σε κύριο προορισμό για τον ήλιο της Μεσογείου, καθώς το επίκεντρο της τουριστικής ανάπτυξης μετατοπίστηκε από τους παραδοσιακούς λόφους των ορεινών του Τροόδου στα παραθαλάσσια θέρετρα και τα καταγάλανα νερά της Κερύνειας και της Αμμοχώστου. Η δεύτερη φάση ήταν μετά τον πόλεμο. Η τουρκική εισβολή το 1974 είχε καταστροφικές επιπτώσεις στην οικονομία του νησιού γενικότερα και στον τομέα του τουρισμού ειδικότερα. Τα υφιστάμενα καταλύματα, καθώς και το διεθνές αεροδρόμιο του νησιού στη Λευκωσία όπως και πολλές άλλες τουριστικές εγκαταστάσεις χάθηκαν και οι αφίξεις το 1975 ανήλθαν σε μόλις 47.000. Ωστόσο, παρά τα τεράστια προβλήματα που αντιμετώπισε η χώρα, η δεύτερη φάση της τουριστικής ανάπτυξης στην Κύπρο από το 1975 και έπειτα, χαρακτηρίζεται και πάλι αξιοσημείωτη. Μεταξύ 1976 και 1989, οι ετήσιες αφίξεις εκτοξεύτηκαν ενώ οι εισπράξεις από τον τουρισμό αυξήθηκαν επίσης ταχύτατα σύμφωνα με τις ανακοινώσεις της Στατιστικής Υπηρεσίας. Οι προβλέψεις δείχνουν πως οι τουριστικές αφίξεις το 2017 θα αυξηθούν κατά 5,1% με την προσέλκυση 3.347.000 εκατομμυρίων τουριστών, ενώ μέχρι το 2027 οι αφίξεις θα πλησιάσουν τα 5 εκατομμύρια και πιο συγκεκριμένα τους 4.763.000 τουρίστες.

Περισσότεροι από 3 εκατομμύρια άνθρωποι επέλεξαν την Κύπρο για τις διακοπές τους, σύμφωνα με τα νέα στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας, σπάζοντας έτσι κάθε ρεκόρ

στην ιστορία την τουριστικής Βιομηχανίας του νησιού. Το 2015, οι αφίξεις τουριστών ανήλθαν σε 2.6 εκατομμύρια περίπου ενώ 2016 οι αφίξεις τουριστών ανήλθαν σε 3.1 εκατομμύρια σημειώνοντας αύξηση 20,1% αλλά και ξεπερνώντας τις αφίξεις που καταγράφηκαν ποτέ στην Κύπρο. Καταλήγουμε πως μέσα από την πορεία του Κυπριακού τουρισμού η παρούσα κατάσταση είναι άκρος ικανοποιητική. Σύμφωνα με ανακοινώσεις του Υπουργείου Ενέργειας, Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού αφού η αύξηση που παρουσίασε ο τουρισμός για φέτος, ήταν ικανή για να ανακτήσει και πάλι το μερίδιο αγοράς.

Συγκεντρωτικά, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ρωσία αποτελούν την κύρια πηγή τουρισμού για την Κύπρο, ενώ ακολουθεί η Ελλάδα με την Γερμανία. Συγκεντρωτικά, το Νοέμβριο του 2016 σε σχέση με το Νοέμβριο 2015, τα μεγαλύτερα ποσοστά μεταβολών σημείωσε το Ισραήλ με 112,7%, 51,9% αύξηση από την Ελλάδα και τη Γερμανία, η Πολωνία με 13,0% και οι αφίξεις από το Ηνωμένο Βασίλειο αυξήθηκαν κατά 3,4%. Αντίθετα μεγαλύτερα ποσοστά μείωσης σημειώθηκαν στην Ουκρανία με 20,4%, 3,8% στις αφίξεις από την Νορβηγία ενώ 0,6% στις αφίξεις τουριστών από τη Ρωσία. Το ποσοστό των αντρών που επισκέφτηκαν το νησί ήταν 53,8% και των γυναικών 46,2% ενώ ο μεγαλύτερος αριθμός αφίξεων είναι άτομα ηλικιών από 45 – 64 με ποσοστό 30,39% και ο χαμηλότερος είναι για άτομα ηλικιών 32 – 44 με ποσοστό 25,53%. Ο κύριος σκοπός των τουριστών για το 2016 ήταν 68,2% για διακοπές και η χαμηλότερη προέλευση 16,4% για επαγγελματικούς λόγους. Οι περισσότεροι επισκέπτες προτιμούν να διανυχτερεύουν στην Πάφο ενώ οι λιγότεροι στην Λευκωσία.

Ειδικότερα, η τουριστική βιομηχανία χαρακτηρίζεται από την εποχικότητα με μεγαλύτερη ζήτηση και τουριστική δραστηριότητα να επικεντρώνεται κατά την καλοκαιρινή περίοδο με τον μαζικό τουρισμό και το "all inclusive" των ξενοδοχείων. Προτιμότερο είδος λοιπόν τα ξενοδοχεία και παρόμοιες εγκαταστάσεις με το μοντέλο του "all inclusive". Άρα θα πρέπει να διαφοροποιηθεί και να εκσυγχρονιστεί ο τουρισμός ούτως ώστε να προσφέρουν ένα προϊόν που να προσελκύει περιηγητές και για περισσότερους λόγους και σε όλο το νησί, που να ενδιαφέρει περισσότερες ηλικίες.

Έτσι στην Κύπρο σύμφωνα με ανακοίνωση του Υπουργείου Οικονομικών από τομεακής πλευράς, ανάπτυξη παρουσιάζουν οι τομείς των ξενοδοχείων και εστιατορίων. Από τα μηνιαία στοιχεία που έδωσε στην δημοσιότητα η Στατιστική

Υπηρεσία, η οικονομική δραστηριότητα φαίνεται βελτιωμένη στις αφίξεις των τουριστών με αύξηση 19,2% περίπου για το 2016 σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2015. Τα έσοδα από την τουριστική βιομηχανία παρουσιάζουν αύξηση 14,9% για το 2016 σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2015.

Μετά την απόφαση της Μεγάλης Βρετανίας για έξοδο από την Ευρωζώνη το κλίμα στην παγκόσμια οικονομία παραμένει αβέβαιο. Το γεγονός πως οι διεθνείς τιμές του πετρελαίου παραμένουν σε χαμηλά επίπεδα το 2016 επηρέασαν θετικά τις χώρες που το εισάγουν όπως η Κύπρος, σε αντίθεση με τις χώρες που το εξάγουν. Άλλοι βοηθητικοί παράγοντες προς ανάπτυξη του νησιού αποτελούν η συναλλαγματική ισοτιμία του ευρώ έναντι άλλων νομισμάτων, τα χαμηλά επίπεδα επενδύσεων ευρωπαϊκών χωρών (λόγω υψηλού δημόσιου και ιδιωτικού χρέους που περιορίζουν τις προοπτικές τους για ανάπτυξη), καθώς και ο αργός ρυθμός ανάπτυξης της Κίνας αλλά και των αναδυόμενων χωρών.

Το 2016 είναι η χρονιά των θετικών αλλαγών. Σύμφωνα με την έκθεση του Υπουργείου Οικονομικών ο χρηματοπιστωτικός τομέας του νησιού παρουσίασε ανάκαμψη το 2016, κατά την διάρκεια θετικών εξελίξεων για την Κύπρο με σημαντικότερο γεγονός την επίσημη έξοδο του νησιού από το πρόγραμμα προσαρμογής το Μάρτιο του 2016. Επίσης, το κυπριακό τραπεζικό σύστημα παρουσιάζεται πιο δυνατό και φαίνεται να εξαρτάτε όλο και λιγότερο από το Μηχανισμό Παροχής Έκτακτης Ρευστότητας, αφού από τα 11.4 δισεκατομμύρια τον Απρίλιο του 2013, πέρασε στο 1.5 δισεκατομμύρια ευρώ το 2016, σημειώνοντας μείωση 9.9 δισεκατομμυρίων ευρώ. Το 2016, βλέπουμε ότι συνεχίζεται με σταθερό ρυθμό η αναδιάρθρωση του τραπεζικού τομέα αποκτώντας και πάλι τον ρόλο του ως χρηματοδότης της εγχώριας οικονομικής δραστηριότητας συμβάλλοντας στη πρόοδο που καταγράφεται στα οικονομικά της χώρας και έτσι να γεννιούνται οι προοπτικές για ανάπτυξη.

Το στρατηγικό "Σχέδιο Δημοσιονομικής Πολιτικής του 2017 – 2019", του Υπουργείου Οικονομικών περιγράφει τις στρατηγικές επιδίωξης του κράτους. Η επένδυση του στρατηγικού σχεδιασμού σε ανάπτυξη και επιχειρηματικότητα αναφέρεται σε δράσεις που έχουν σαν σκοπό την ενίσχυση των τομέων αυτών όπου το νησί παρουσιάζει συγκριτικό πλεονέκτημα και μπορούν να αποτελέσουν θεμελιώδη βάση για την στήριξη της ανάπτυξης και της απασχόληση. Η προοπτική αυτής της ανάπτυξης αφορά την

στρατηγική διαφοροποίησης και αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος, την εποχικότητα και την αντιμετώπιση των ζητημάτων συνδεσιμότητας που αντιμετωπίζει η χώρα. Βέβαια στην περαιτέρω ανάπτυξη συμβάλλουν τα φορολογικά κίνητρα (που εφαρμόζονται για την ανακαίνιση και αναβάθμιση των τουριστικών υποδομών) και η συνεχείς επέκταση των αεροπορικών συνδέσμων καθώς και τα σχέδια κινήτρων που εφαρμόζει η Συμφωνία Παραχώρησης της Διαχείρισης των Αερολιμένων, καθώς και η λειτουργία του καζίνο, που αναμένεται επίσης να δώσει νέα ώθηση στον τουρισμό, ανοίγοντας μια νέα αγορά στόχου. Έτσι λοιπόν, με βάση το τελευταίο έγγραφο τουριστικής στρατηγικής που δημοσίευσε ο Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού, η κυβέρνηση στοχεύει να προωθήσει, μεταξύ άλλων, την αναβάθμιση της υπάρχουσας τουριστικής υποδομής, τον αθλητικό, τον πολιτιστικό, εκπαιδευτικό τουρισμό και άλλους ειδικούς τύπους τουρισμού. Ο στρατηγικός στόχος είναι να αξιοποιηθούν τα θετικά χαρακτηριστικά της Κύπρου, ως προορισμού για τέτοιες δραστηριότητες και οι υφιστάμενοι τουριστικοί πόροι όπως ο καλός καιρός για όλο το χρόνο, το εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό και η πλούσια πολιτιστική του κληρονομιά. Επιπλέον, η κυβέρνηση προωθεί μεγάλα αναπτυξιακά έργα, όπως γήπεδα γκολφ, μαρίνες και ολοκληρωμένες εξελίξεις του τουριστικού θέρετρου.

Με βάση τα πιο πάνω συμπεράσματα καταλήγουμε πως ο τουρισμός της Κύπρου χρειάζεται εκσυγχρονισμό αλλά και πως υπάρχουν οι προοπτικές για να επιτευχθεί ανάπτυξη αφού πλέον η κατάσταση είναι ενθαρρυντική. Ευρέως γνωστό ότι η οικονομική κρίση άφησε τα σημάδια της στο τουρισμό για τις περισσότερες χώρες και φυσικά η Κύπρος δεν αποτέλεσε εξαίρεση. Όμως, η τουριστική βιομηχανία του νησιού σημειώνεται όλο και πιο ευοίωνη, αφού οι αφίξεις ολοένα και αυξάνονται. Μπορούν να γίνουν πάμπολλες προσπάθειες για να αυξηθούν τα έσοδα από τον τουρισμό εάν στοχεύσουν οι αρμόδιες υπηρεσίες σωστά.

Η Κύπρος θα πρέπει να καταβάλει προσπάθειες να διατηρήσει αλλά και να εκσυγχρονίσει την κερδοφόρα πηγή της με τα όσα πλεονεκτήματα. Η συνταγή εάν και γνωστή χρειάζεται αλλαγές. Το μέλλον της Κυπριακής τουριστικής βιομηχανίας μπορεί να χαρακτηριστεί αβέβαιο εάν το τουριστικό προϊόν δεν διαφοροποιηθεί. Τα δεδομένα και οι προοπτικές για το 2017 είναι άκρος ενθαρρυντικές αλλά εάν ησυχαστή στον μαζικό τουρισμό αυτό μπορεί να είναι ολέθριο για το μέλλον αφού το μοντέλο αυτό προσφέρεται και από πολλούς άλλους προορισμούς. Θα πρέπει λοιπόν να ληφθούν

μέτρα και να προσφέρονται υπηρεσίες που θα εμπλουτίσουν το προϊόν την δεδομένη στιγμή. Την στιγμή αυτή, που η Κύπρος είναι υψηλά στις προτιμήσεις των τουριστών και μπορεί να δείξει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα προς τους άλλους προορισμούς. Παρακάτω παρατίθενται προτάσεις για εκσυγχρονισμό του τουρισμού.

6.1.1 Πρόταση 1: Καζίνο

Σύμφωνα με μελέτες από εξωτερικούς εμπειρογνώμονες (PWC:2013, EY:2015), για αρκετά χρόνια τώρα το ζήτημα για λειτουργία καζίνο στο νησί αποτελεί πεδίο αντιπαράθεσεων και διχογνωμιών. Μέσα από τις μελέτες που έγιναν συλλέχθηκαν σημαντικές πληροφορίες για την απόφαση των τουριστών. Η έρευνα της PWC (2013) αναφέρει χαρακτηριστικά πως ο τουρισμός της Κύπρου το 2013 δεν ήταν η ομάδα στόχου για το καζίνο, όμως ακόμη και έτσι, οι περιηγητές απάντησαν με ποσοστό 30% πως θα έβλεπαν θετικά ένα τέτοιο έργο και το θεώρησαν ως μια επιπρόσθετη υπηρεσία στο συνολικό πακέτο υπηρεσιών που ήδη υπάρχει. Το σημαντικότερο όμως στοιχείο που προέκυψε από την έρευνα αυτή για το καζίνο ήταν πως μια τέτοια κατασκευή θα ήταν εμπλουτιστική δράση και ικανή να προσελκύσει μια καινούργια αγορά τουρισμού.

Μεγάλης σημασίας η λειτουργία ενός τέτοιου αναπτυξιακού έργου αφού ο εκσυγχρονισμός του τουρισμού είναι σταθμικός παράγοντας για την ανάπτυξη. Με την κατασκευή καζίνο στο νησί θα δημιουργηθεί η κατάλληλη προσφορά για την αντίστοιχη ζήτηση και με έσοδα και κέρδη που θα το καθιστούν βιώσιμο και προσοδοφόρο για την Κύπρο. Στις 21 Ιουλίου 2015, η Βουλή των Αντιπροσώπων θέσπισε νόμο που διέπει την εγκατάσταση, τη λειτουργία, τον έλεγχο και την εποπτεία καζίνο όπως αναφέρει η μελέτη που δημοσιεύτηκε από το EY (2015). Η νομοθεσία προβλέπει τη δημιουργία ενός μεγάλου ολοκληρωμένου θέρετρου χαρτοπαικτικών λεσχών. Το θέρετρο θα περιλαμβάνει, τέσσερις μικρότερες χαρτοπαικτικές λέσχες, εκ των οποίων τρεις θα περιορίζονται σε τυχερά παιχνίδια με μηχανές, ενώ η τέταρτη μπορεί να προσφέρει επιτραπέζια παιχνίδια.

Η προώθηση της ανάπτυξης του τουρισμού είναι ένας από τους βασικούς στρατηγικούς στόχους της κυβέρνησης. Η λειτουργία ολοκληρωμένου καζίνο έχει ως στόχο τον εμπλουτισμό του κυπριακού τουριστικού προϊόντος μέσω πρόσθετων τουριστικών αξιοθέατων, συνεδρίων, εκθέσεων και φυσικά για αναψυχή. Έτσι, η Κύπρος θα μπορεί

να αυξήσει των αριθμό αφίξεων τον περιηγητών αφού μπροστά της θα ανοιχτεί μια καινούργια αγορά. Θα υπάρχει βελτίωση στη διαμονή, στις καταναλωτικές δαπάνες, άρα στα έσοδα και τα κέρδη, στην προσέκλυση περιηγητών με αυξημένο εισόδημα και διαφορετικών ηλικιών.

Σύμφωνα με άρθρο του ΕΥ (2015), η κατασκευή ενός καζίνο θα βοηθήσει στην μείωση της εποχικότητας. Η κυπριακή τουριστική βιομηχανία θα έχει την δυνατότητα να προσελκύει επισκέπτες όλη τη διάρκεια του έτους. Οι λάτρεις του καζίνο δεν γνωρίζουν αλλαγές εποχής και δεν επηρεάζονται από κλιματολογικές συνθήκες.

Σύμφωνα με την μελέτη η λειτουργία ενός ολοκληρωμένου θέρετρου χαρτοπαικτικών λεσχών θα μπορούσε να προκαλέσει μισό εκατομμύριο έως ένα εκατομμύριο επιπλέον αφίξεις τουριστών στην Κύπρο και να συμβάλει στην αύξηση του ΑΕΠ. Σχετικά με το θέμα, το Υπουργείο Ενέργειας, Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού το 2015, ξεκίνησε μια ανταγωνιστική διαδικασία δύο σταδίων για να επιλέξει τον ενιαίο δικαιούχο για το Integrated Casino Resort.

6.1.2 Πρόταση 2: Από το "All Inclusive" στο "Destination Pafos"

Τα τελευταία χρόνια, η πρωτοβουλία "all inclusive" προωθήθηκε από ξενοδοχεία στην Κύπρο αντλώντας πολλούς τουρίστες κάθε χρόνο λόγω της ελκυστικής τιμολόγησης. Σύμφωνα με μελέτη του Ιδρύματος Ταξιδιών, το 2012 οι τουρίστες που μένουν στην περιοχή της Πάφου (που όπως προκύπτει από τα αποτελέσματα είναι η πρώτη πόλη στις προτιμήσεις των τουριστών), ξόδεψαν λιγότερο χρήματα έξω από το ξενοδοχείο από όσους περνούν τις διακοπές τους σε οποιαδήποτε άλλη πόλη της Κύπρου. Μετά από αυτά τα αποτελέσματα, ο Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού, διεξήγαγε έρευνα προκειμένου να διερευνηθούν περαιτέρω τα κίνητρα για όλους τους τουρίστες που ξοδεύουν περισσότερο χρόνο και χρήματα έξω από το ξενοδοχείο. Τα κύρια αποτελέσματα που προέκυψαν δείχνουν ότι υπήρξε μια παρανόηση μεταξύ των τουριστών. Από την μια πλευρά στους τουρίστες δημιουργήθηκε η εντύπωση ότι δεν υπήρχε τίποτα ενδιαφέρον ή αξιοσημείωτο έξω από τα ξενοδοχεία και από την άλλη οι τοπικές επιχειρήσεις που είχαν κάτι ελκυστικό να προσφέρουν στους τουρίστες δεν είχαν την ευκαιρία να τους το προβάλουν.

Προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα αρνητικά αποτελέσματα της έρευνας, δημιουργείται από τον Κυπριακό Οργανισμό Τουρισμού η ετικέτα "Destination Pafos", σχεδιασμένη για να ευαισθητοποιήσει τους τουρίστες και για να τους βοηθήσει να εκτιμήσουν την πλήρη "κυπριακή εμπειρία". Το πρόγραμμα επικεντρώνεται στην παροχή βοήθειας στις επιχειρήσεις εκτός του ξενοδοχείου να προωθήσουν αποτελεσματικότερα τις προσφορές τους στους τουρίστες. Με κύριο στόχο οι τουρίστες να ξοδεύουν και χρήματα έξω από το ξενοδοχείο όπως συμβαίνει και σε άλλες περιοχές της Κύπρου.

Σύμφωνα με έρευνα της PWC (2013), ένα 10% των περιηγητών, ζητούν την ανάπτυξη παραδοσιακής κουλτούρας στα ξενοδοχεία, κάνοντας ιδιαίτερη αναφορά στην έλλειψη επικοινωνίας με το προσωπικό των ξενοδοχείων. Το γεγονός αυτό οφείλεται στο ότι οι τουρίστες δεν είχαν την δυνατότητα να πάρουν τις σωστές πληροφορίες που χρειαζόνταν για τα αξιοθέατα, για την ιστορία του νησιού, για τοπικά και παραδοσιακά συμβάντα καθώς και δραστηριότητες που μπορούσαν να σχετίζονται με την κουλτούρα του τόπου. Οι πιο πάνω πληροφορίες επισφραγίζονται με το 89,3% των τουριστών οι οποίοι δήλωσαν υψηλό βαθμό ικανοποίησης για την φιλοξενία των ντόπιων.

Η Πάφος είναι υψηλά στις προτιμήσεις των τουριστών και τα ξενοδοχεία το δημοφιλέστερο είδος καταλύματος. Η περιοχή της Πάφου είναι ένας προορισμός με αμέριστη ιστορία, μια περιοχή γεμάτη κουλτούρα και πολιτισμό, μια περιοχή με θάλασσα και δάσος μέσα σε ιδανικές κλιματολογικές συνθήκες. Υπάρχουν λοιπόν όλες οι προοπτικές για εκσυγχρονισμό του παρόντος τουριστικού προϊόντος. Ο Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού σε μια προσπάθεια να βοηθήσει την περιοχή και τους ντόπιους θα έπρεπε να παρέχει κάθε βοήθεια στους επιχειρηματίες για καλύτερευση και εκσυγχρονισμό των τοπικών επιχειρήσεων αλλά και επιμορφωτικά σεμινάρια στους υπαλλήλους των ξενοδοχείων σχετικά με την ιστορία, την κουλτούρα και τις δραστηριότητες που υπάρχουν στην περιοχή και μπορούν να γνωρίσουν οι τουρίστες. Κάτι τέτοιο θα οδηγούσε στην δημιουργία ουσιαστικής επικοινωνίας και καθοδήγησης μεταξύ των πελατών από τους υπαλλήλους των διάφορων ξενοδοχειακών μονάδων. Να επιτυγχάνεται λοιπόν μια προώθηση, διαφήμιση και προβολή μέσα από του ίδιους τους ξενοδόχους. Το μοντέλο του "all inclusive" οι επιχειρηματίες των ξενοδοχείων θα πρέπει να καταλάβουν ότι οι τουρίστες μπορούν να το έχουν από οποιονδήποτε άλλο προορισμό που παρέχει το ίδιο πακέτο. Η καινοτομία, η γνωριμία με τον τόπο, οι

ανθρώπινες σχέσεις, οι εντυπώσεις και οι εμπειρίες που θα αποκομίσει είναι αυτά που θα κερδίσουν τον περιηγητή και θα τον κάνουν να επισκεφτεί ξανά το νησί ή ακόμη και να το διαφημίσει ως ένα ξεχωριστό προορισμό.

6.1.3 Πρόταση 3: Υπηρεσίες αεροδρομίων

Σύμφωνα με το άρθρο του ΕΥ (2015), μετά την έβδομη αναθεώρηση της Τρόικας τον Αύγουστο του 2015, αναφέρονται αρκετές μεταρρυθμίσεις και στόχοι που αναμένεται να επιτευχθούν από τις κυπριακές αρχές κατά την περίοδο του προγράμματος. Ειδικότερα, οι κυπριακές αρχές θα πρέπει να προβούν στην αναδιάρθρωση της πολιτικής αεροπορίας της Κύπρου, λαμβάνοντας υπόψη την πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα των αερομεταφορών και τις αεροπορικές συμφωνίες, ούτως ώστε να υπάρξει επαρκή συνδεσιμότητα του νησιού με άλλες περιοχές.

Για έναν τουριστικό προορισμό όπως η Κύπρος όπου η επιβατική κίνηση των περισσότερων επισκεπτών προέρχεται από τις αερομεταφορές, είναι ιδιαίτερα σημαντικό το ότι υπηρεσίες που προσφέρονται στα δύο διεθνής αεροδρόμια του νησιού καταγράφονται ως υψηλής ποιότητας. Ο ενθαρρυντικός αριθμός αφίξεων, οι άψογες νέες εγκαταστάσεις και των δύο διεθνών αεροδρομίων καθώς και οι παρότρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι οι ιδανικές προοπτικές για εκσυγχρονισμό και ακόμη για την δημιουργία νέων Κυπριακών αερογραμμών.

Το Υπουργείο Ενέργειας, Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού και ο Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού επιδιώκουν πολλές συμφωνίες με διεθνείς τουριστικούς φορείς και αεροπορικές εταιρείες, σε μια προσπάθεια να αυξήσουν τον αριθμό των επισκεπτών και να αντιμετωπιστεί το ζήτημα της εποχικότητας του εισερχόμενου τουρισμού. Τον Σεπτέμβριο του 2015, τα δύο διεθνή αεροδρόμια της Κύπρου είχαν απευθείας πτήσεις προς 32 χώρες και 68 διαφορετικές πόλεις μέσω 45 αεροπορικών εταιρειών. Μετά την παύση των εργασιών των Κυπριακών Αερογραμμών τον Ιανουάριο του 2015, υπογράφηκαν διάφορες συμφωνίες με σκοπό τη βελτίωση της σύνδεσης της Κύπρου. Τον Μάρτιο του 2015 το Τμήμα Πολιτικής Αεροπορίας υπέγραψε νέα συμφωνία αεροπορικών μεταφορών μεταξύ Μπαχρέιν και Κύπρου και συμφωνίες με άλλες χώρες εκτός ΕΕ, όπως το Ομάν, η Αίγυπτος, το Κουβέιτ, η Σαουδική Αραβία, η Ινδία, η Κίνα ενώ και άλλες χώρες βρίσκονται υπό διαπραγμάτευση. Ενώ από τον Μάρτιο του 2015, η Hermes Airports προσπαθεί μέσα από προγράμματα να προώθηση της ανάπτυξης της

τουριστικής κίνησης τόσο από νέες όσο και από τις υπάρχουσες αγορές. Τα προγράμματα αποσκοπούν στην περαιτέρω αύξηση των συνδέσεων απευθείας πτήσεων με την Κύπρο, συμβάλλοντας έτσι στην προώθηση του χειμερινού τουρισμού.

Πόλος έλξης για πολλές αεροπορικές εταιρείες γίνεται η Κύπρος και σαν αποτέλεσμα το διεθνές αεροδρόμιο Λάρνακας να συνεργάζεται με 75 αεροπορικές εταιρίες και το διεθνές αεροδρόμιο Πάφου με 29. Μετά την Tus, την Emirates που άρχισε πτήσεις προς την Αθήνα και την Ellinair που πραγματοποιεί δρομολόγια προς τη Θεσσαλονίκη, προστίθενται τώρα οι εταιρείες Cobalt καθώς και η Alitalia που θα ενώνει την Κύπρο με την Ιταλία. Ακόμη, μετά από την αξιολόγηση των προκλήσεων που αντιμετωπίζει η ρωσική αγορά, έχουν προετοιμάσει ένα πρόγραμμα συνεργασίας με ταξιδιωτικούς πράκτορες της Ρωσίας και άλλους τουριστικούς εταίρους. Το πρόγραμμα συνεργασίας αποσκοπεί στην παροχή κινήτρων στους εταίρους προκειμένου να μετριάσει όσο το δυνατόν περισσότερο τη μείωση των ρωσικών αφίξεων σύμφωνα με ανακοίνωση του ΕΥ (2015).

Οι εξελίξεις αυτές για τα δρομολόγια αναμένεται να αυξήσουν τον ανταγωνισμό μεταξύ των αεροπορικών εταιρειών, με άμεσο όφελος για τους ταξιδιώτες, που ευελπιστούν σε χαμηλότερα ναύλα. Έτσι θα δημιουργηθεί προσφορά που θα ανταποκρίνεται στην ζήτηση που υπάρχει. Ειδικά θα ευνοηθούν οι χώρες εισαγωγής των περισσότερων επισκεπτών όπως είναι η Αγγλία, η Ρωσία και η Ελλάδα, όπου δηλαδή υπάρχει η μεγαλύτερη ζήτηση και οι τιμές είναι αρκετά υψηλές. Με τους τρόπους αυτούς θα καταφέρουν να εκσυγχρονίσουν τις υπηρεσίες των αεροδρομίων και να κερδίσει το νησί περιηγητές από περισσότερες χώρες και από διαφορετικές χρονικές περιόδους.

6.1.4 Πρόταση 4: Θεματικό πάρκο με θεματικό άξονα το κυνήγι

Η ιδέα για το θεματικό πάρκο δημιουργήθηκε μέσα από μια προσπάθεια να προσελκύσει η κυβέρνηση και οι αρμόδιοι φορείς, περιηγητές και να διεισδύσει σε νέες αγορές. Σε μια προσπάθεια εκσυγχρονισμού του τουριστικού προϊόντος θα ήταν καλό να αναπτυχθεί ένα νέο καινοτόμο προϊόν για τον τουρίστα.

Η πόλη της Λευκωσίας είναι η περιοχή με τους λιγότερους περιηγητές και τις λιγότερες διανυκτέρευσης τουριστών, όπως επίσης και οι ηλικίες από 32 - 44 με αριθμό αφίξεων 790.994 περιηγητές για το 2016. Σε μια προσπάθεια για ανάπτυξη και αφού οι

προοπτικές για την δημιουργία ενός θεματικού πάρκου με θεματικό άξονα το κυνήγι στην ορεινή πλευρά της Λευκωσίας, όπου οι κλιματολογικές συνθήκες, οι μηδενικές αποστάσεις και το ιδιαίτερα καλό οδικό θα ήταν πόλος έλξης για άτομα ηλικιών 32 – 44 που είναι λάτρεις του σπορ.

Μια επιχειρηματική μονάδα που θα δημιουργούσε δωδεκάμηνη λειτουργία. Μια δράση που θα πλαισιώνεται από τον αγροτουρισμό και θα προβάλλει την παραδοσιακή και μεσογειακή κουλτούρα (παράδοση και διατροφή). Μια ιδέα απαλλαγμένη από την εποχικότητα που μαστίζει το νησί μας, μια μορφή επένδυσης η οποία θα διευρύνει την τουριστική περίοδο πέρα της θερινής όπου το κοινό δεν θα περιορίζεται μονάχα στους λάτρεις του κυνηγιού αλλά και σε όποιον τουρίστα αναζητά την εμπειρία και έναν εναλλακτικό τρόπο διασκέδασης και διακοπών. Σε μια προσπάθεια να αξιοποιηθούν οι προοπτικές της περιοχής και να εκσυγχρονιστή το τουριστικό προϊόν που προσφέρει η πρωτεύουσα του νησιού.

Τέλος, η μεταπτυχιακή διατριβή καταλήγει με την παρουσίαση των συμπερασμάτων να απαριθμεί τις κυριότερες επιλογές μέσα από τις προτάσεις, που μπορούσαν να ακολουθηθούν για τον εκσυγχρονισμό, την ανάπτυξη και τον σχεδιασμό των διαφόρων προοπτικών του νησιού σε μια προσπάθεια μείωσης των αρνητικών επιπτώσεων που μπορεί να προκύψουν και μεγιστοποίηση των θετικών.

Κεφάλαιο 7

Επίλογος

7.1 Επίλογος

Η μεταπτυχιακή διατριβή αυτή ασχολήθηκε με τον εκσυγχρονισμό του τουριστικού προϊόντος και τις προοπτικές ανάπτυξης ως μια διαδικασία αλλαγής του τουριστικού προορισμού και του τουριστικού σχεδιασμού ως ένα τρόπο για την υλοποίηση των στόχων της τουριστικής βιομηχανίας της Κύπρου. Παρουσιάστηκαν οι διάφορες θεωρίες, τα μοντέλα, η ανάπτυξη και οι προοπτικές, η εξελικτική πορεία του τουριστικού προϊόντος διεθνώς αλλά και της Κύπρου καθώς και τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα. Όλα τα πιο πάνω που αναλύθηκαν μας επισημαίνουν πως για τον τουριστικό εκσυγχρονισμό αποτελούν εξαιρετικής σημασίας εργαλεία, για την εύρυθμη λειτουργία των τουριστικών προορισμών και της κοινωνικής ευημερίας του τόπου.

Έχοντα παρουσιάσει μέσα από τα αποτελέσματα τον τρόπο που δραστηριοποιείτε το τουριστικό μοντέλο τίθεται το ερώτημα για το εάν ο τουρισμός πρέπει και μπορεί να εκσυγχρονιστεί για να βοηθήσει την οικονομική ανάπτυξη και κατά πόσο υπάρχουν οι προοπτικές. Ο τουρισμός ουσιαστικά είναι μια συσσώρευση και συνεργασία από δραστηριότητες και ενέργειες του δημόσιου, του ιδιωτικού τομέα και του ντόπιου πληθυσμού σε μια συλλογική προσπάθεια για να ικανοποιήσουν τις απαιτήσεις και τις ανάγκες των επισκεπτών, να κερδίσουν την οικονομική και κοινωνική άνθηση, να καλυτερεύσουν οι συνθήκες ζωής προστατεύοντας το φυσικό και πολιτιστικό πλούτο του νησιού. Τα παραπάνω πορίσματα θα πρέπει λοιπόν προσεκτικά να παρατηρηθούν και να αξιολογηθούν με τέτοιο τρόπο που να βελτιώσουν την ανταγωνιστικότητα της

Κύπρου ως τουριστικό προορισμό. Ανάμεσα στους υφιστάμενους τουριστικούς πόρους πρώτη θέση ως το πολυτιμότερο τουριστικό προϊόν κατέχουν ο ήλιος και η θάλασσα. Αυτό όμως δεν είναι αρκετό, υπάρχει η ανάγκη για βελτίωση και αλλά θα πρέπει να συνεχιστεί η επένδυση στον βιώσιμο εμπλουτισμό του προϊόντος και η Κύπρος να διαφοροποιηθεί από τους γειτονικούς προορισμούς, καθώς ολοένα κερδίζουν σημαντικό μερίδιο της διεθνούς αγοράς.

Μέσα από τα συμπεράσματα καταλήξαμε πως ο τουρισμός είναι για τις χώρες εισαγωγής μια οικονομική αναπτυξιακή στρατηγική και πως όταν ένας τουριστικός προορισμός όπως η Κύπρος επιθυμεί να εκσυγχρονίσει την τουριστική της βιομηχανία μακροπρόθεσμα, είναι ανάγκη να προσπαθήσει μέσα από τις προοπτικές που έχει για ανάπτυξη να σχεδιάσει και να οργανωθεί ώστε να καταφέρει να διαφοροποιήσει το προσφερόμενο προϊόν, διατηρώντας το περιβάλλον της και κατανοώντας τις ανάγκες για ευημερία της τοπικής κοινωνίας. Στόχος λοιπόν είναι η Κύπρος να αποκτήσει σημαντικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, αυτό θα ήταν άλλωστε και η ιδέα για μια μετέπειτα έρευνα η οποία μέσα από την συλλογή στοιχείων όταν υλοποιηθούν οι προτάσεις που προαναφέρθηκαν για εκσυγχρονισμό, να εξεταστεί κατά πόσο η εναλλαγή από τον μαζικό τουρισμό βοήθησε στην ανάπτυξη και ενίσχυσε την οικονομία της Κύπρου.

Βιβλιογραφία

- Blake, J., & Chiesa, T. (2013) The Travel & Tourism Competitiveness Report 2003 – Reducing Barriers to Economic Growth and Job Creation, *World Economic Forum*, p. 517
- Boukas, N., & Ziakas, V. (2015) Islands' Tourist Development Local Resident's Prosperity: Reality or an unsolved problem?, *International Conference on Tourism*, p. 72 – 80
- Boukas, N., & Ziakas, V. (2015) Tourism Policy and Residents Well-being in Cyprus: Opportunities' and Challenges for Developing an Inside-out Destination Management Approach, *Journal of Destination Marketing & Management* p. 11
- Emergo Wealth Ltd. (2015) Tourism Dynamic, *Ernst Young Cyprus Ltd*, p. 11
- Krishan, K., (2006) Modernization. <https://www.britannica.com/topic/modernization> [Πρόσβαση: Απρίλιο.2017]
- Mergel, T. (2012) Modernization. <http://ieg-ego.eu/de/threads/modelle-und-stereotypen/modernisierung> [Πρόσβαση: Απρίλιο.2016]
- Sharpley, R. (2003) Tourism, Modernisation and Development on the Island of Cyprus: Challenges and Policy Responses, *Journal of Sustainable Tourism*, vol.11, p. 246:265
- Sharpley, R. (2003) *Tourism Development and Environment: Beyond Sustainability?*, UK: Earth scan
- WTO (2016) *Tourism Highlights – Edition 2016*, Madrid: World Tourism Organisation
- Αθανασίου, Ε., Ζ. (2009) Διαχείριση Νησιώτικων Τουριστικών Προορισμών Περίπτωση της Νήσου Σκιάθου. ir.lib.uth.gr/bitstream/handle/11615/14338/P0014338.pdf?...1... [Πρόσβαση: Δεκέμβριο.2016]

- Ανδριώτης, Κ. (2005) *Τουριστική Ανάπτυξη & Σχεδιασμός*. Αθήνα: Αθ. Σταμπούλης
- Βιολάρη, Α., Λόης, Π., Λοΐζου, Μ., Α., Μοίρας, Π., & Χριστοφόρου, Χ. (2013) Ανοίγοντας το Θησαυροφυλάκιο του Κυπριακού Τουρισμού, *Pricewaterhouse Coopers Ltd*, p.26
- Βλάμη, Α. (2008) Η Χρηματοοικονομική και η Γεωγραφική Ανάπτυξη του Ελληνικού Τουρισμού: Η περιποίηση της Ελληνικής Ξενοδοχειακής 1950 - 2005. nemertes.lis.upatras.gr/jspui/bitstream/10889/1755/22/Vlami_A.pdf [Πρόσβαση: Δεκέμβριο.2016]
- Γεωργαντά, Π., Διακοσάββας, Μ., & Πελεκάνου, Μ. (2015) Τουρισμός και Ελληνική Οικονομία, η Περίπτωση των νησιών του Αιγαίου. <http://hdl.handle.net/111713/4941> [Πρόσβαση: Μάρτιος.2017]
- Κέντρο Οικονομικών Ερευνών (2017) *Οικονομικές Προοπτικές*, 17/1. Λευκωσία: Πανεπιστήμιο Κύπρου.
- Κέντρο Οικονομικών Ερευνών (2016) *Ανάλυση Παραγωγικότητας "Η παραγωγικότητα του Τουρισμού στην Κύπρο και άλλες Ευρωπαϊκές Χώρες"*, 16/1. Λευκωσία: Πανεπιστήμιο Κύπρου.
- Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού (2006) Μελέτη για την Ανάπτυξη της Ελληνικής Αγοράς Τουρισμού στην Κύπρο - Τελική έκθεση αποτελεσμάτων. media.visitcyprus.com/media/b2b_gr/Research_Projects/Ellada.pdf [Πρόσβαση: Δεκέμβριος.2016]
- Μίτσης, Π., Νεάρχου, Π., Παντελή, Π., & Πασιαρδής, Π. (2002) Παραγωγικότητα, Τιμή και Ποιότητα του Κυπριακού Προϊόντος: Σύγκριση με άλλες Μεσογειακές Χώρες. <https://www.ucy.ac/erc/documents/kot-Report2-pdf> [Πρόσβαση: Φεβρουάριος.2017]
- Νακάκης, Κ., & Ουζούνη, Χ. (2011) *Η Αξιοπιστία και η Εγκυρότητα των Εργαλείων Μέτρησης σε Ποσοτικές Μελέτες*. 50:231-239
- Νικολάου, Ν. (2016-2017) *Marketing*. Λευκωσία: Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου
- Σαραντινού, Ε. (2010) Όριμοι Τουριστικοί Προορισμοί. Εξέλιξη και Δυνατότητες μετάβαση σε ένα βιώσιμο μοντέλο Θερινού - Πολιτιστικού Τουρισμού. Η Ελληνική

Περίπτωση. [Http://thesis.ekt.gr/thesisBookPeader/id/2753/#page/1/mode2up](http://thesis.ekt.gr/thesisBookPeader/id/2753/#page/1/mode2up)
[Πρόσβαση: Μάρτιο.2017]

Σιγάλα, Μ., Τσάρτος, Π., Χαλκίτη, Κ., & Χρήστου, Ε. (2006) Ηλεκτρονικές Υπηρεσίες και εφαρμογές στον Τουρισμό: Ισχύουσα Κατάσταση και Προοπτικές. *E business*, http://www.google.com.cy/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUK Ewi9I5_j-jTAhVRPVAKHf5cD7UQFggfMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.ictplus.gr%2Ffiles%2FDF%2520FILES%2FWEB_SERVICES_IN_TOURISM.pdf&usg=AFQjCNFDTtL0gAvlyNS-ezzsf9gqpP1MMA

Σιγάλα, Μ., & Χρήστου, Ε. (2014) Από τον μαζικό τουρισμό στον τουρισμό της ευημερίας hba.gr/5Ekdoseis/uplPDFs/.../191-206%20Sigala%20214.pdf [Πρόσβαση: Ιανουάριος.2017]

Σιγάλα, Μ. (2007) Οργανισμοί Διαχείρισης Προορισμών και Νέες Τεχνολογίες: Στρατηγικές και Εφαρμογές Προώθησης Προορισμών. www.ekdd.gr/ekdda/files/ergasies_esdd/19/025/1255.pdf [Πρόσβαση: Δεκέμβριο. 2016]

Σταθακόπουλος, Β. (2005) *Μέθοδοι Έρευνας Αγοράς*. Αθήνα: Αθ. Σταμούλης

Τμήμα Πολιτικής Αεροπορίας (2015) Ετήσια Έκθεση. www.mcw.gov.cy/dca
[Πρόσβαση: Απρίλιο.2017]

Υπουργείο Οικονομικών(2016) Οικονομικές Εξελίξεις 2016 και Προοπτικές 2017 – 2019 <http://mof.gov.cy/gr/1-εκδόσεις/οικονομικές-εξελίξεις-και-προοπτικές/οικονομικές-εξελίξεις-του-2016-και-προοπτικές-2017-19> [Πρόσβαση: Απρίλιος.2017]

Internet

European Commission (2016) ec.europa.eu/Eurostat [Πρόσβαση: Νοέμβριος, 2016]

Wikipedia (2017) https://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page [Πρόσβαση: Απρίλιος.2016]

World Tourism Organization (2016) www2.unwto.org/en. [Πρόσβαση: Νοέμβριος. 2016]

- Διεθνές Αεροδρόμιο Λάρνακας (2017)
<http://www.hermesairports.com/easyconsole.cfm/page/larnakahome/site/lca/lang/el/>
[Πρόσβαση: Απρίλιος.2017]
- Διεθνές Αεροδρόμιο Πάφου (2017)
<http://www.hermesairports.com/easyconsole.cfm/id/678/lang/el> [Πρόσβαση:
Απρίλιος.2017]
- Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (2017) www.gnto.gov.gr/ [Πρόσβαση:
Φεβρουάριος.2017]
- Ελληνική Στατιστική Αρχή (2016) www.statistics.gr/ [Πρόσβαση: Νοέμβριος.2016]
- Ευρωπαϊκή Ένωση (2016) https://europa.eu/european-union/index_el [Πρόσβαση:
Νοέμβριος.2016]
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή - Αντιπροσωπεία στη Κύπρο (2017)
https://ec.europa.eu/cyprus/home_el [Πρόσβαση: Φεβρουάριος.2017]
- Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (2016) <http://www.itep.gr/gr/>
[Πρόσβαση: Νοέμβριος.2016]
- Κέντρο Οικονομικών Ερευνών - Πανεπιστήμιο Κύπρου (2016)
<https://www.ucy.ac.cy/erc/> [Πρόσβαση: Δεκέμβριο.2016]
- KOT (2016) <http://www.visitcyprus.biz/wps/portal/> [Πρόσβαση: Νοέμβριος.2016]
- Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού (2016) <http://www.visitcyprus.com/index.php/el/>
[Πρόσβαση: Νοέμβριος.2016]
- Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου (2016) www.mof.gov.cy/cystat [Πρόσβαση:
Νοέμβριος.2016]
- Υπουργείο Ενέργειας, Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού www.mcit.gov.cy/
[Πρόσβαση: Νοέμβριος.2016]
- Υπουργείο Οικονομικών (2016) <http://mof.gov.cy/gr/> [Πρόσβαση: Νοέμβριος.2016]